

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1910.

Andra Kammaren.

Nr 19.

Fredagen den 11 mars.

Kl. 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 4 och den 5 innevarande mars.

§ 2.

Herr statsrådet *Nylander* aflämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

angående försäljning af den till Hanekinds häradsbor anslagna kronolägenheten Måshult nr 1 i Skeda socken;

angående pension å allmänna indragningsstaten för navigationsskoleföreståndaren P. A. Maijströms änka Ebba Charlotta Maijström, född Odin;

angående understöd å allmänna indragningsstaten åt aflidne generalmajoren Otto Ludvig Beckmans minderåriga söner Herbert Ottokar Beckman och Allan Ottokar Beckman;

angående uppförande af ett hospital på Frösön invid Östersund;

angående anordnande af sanatorievård åt vissa statstjänare; och

angående vidtagande af åtgärder för bevarande af Näs slottsruin.

Nämnda propositioner bordlades på begäran.

§ 3.

Härefter yttrade herr talmannen: Jag ber att få meddela kammaren, att det efter öfverläggning i talmanskonferensen angående riksdagsarbetets ordnande under den närmaste tiden har beslutats, att arbetsplena komma att hållas i nästa vecka på onsdag och torsdag samt, om så erfordras, på fredag och att första arbetsplenum efter påsk blir torsdagen den 31 mars med början klockan 12 middagen, då gemensamma voteringar komma att företagas öfver till dess godkända voteringspropositioner. Under den mellanliggande tiden komma inga andra ärenden att företagas

till afgörande än sådana, som angå voteringspropositioner, skrivelseförslag och dylikt.

§ 4.

Kungl. Maj:ts å kammarens bord hvilande proposition angående lönerreglering vid tandläkarinstitutet, som nu föredrogs, hänvisades till statsutskottet.

§ 5.

Vidare föredrogs, men blefvo ånyo lagda på bordet lagutskottets utlåtanden nr 20—26.

§ 6.

Efter föredragning härpå af Första kammarens protokollsutdrag nr 156, innefattande delgifning af nämnda kammares beslut angående dess första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning af väckt motion om skrivelse till Konungen med begäran om utredning i fråga om smärre, hufvudsakligen i skogsbygder anlagda järnvägars betydelse för den allmänna ekonomiska utvecklingen m. m., beslöt Andra kammaren hänvisa detta ärende till sitt tredje tillfälliga utskott.

§ 7.

Föredrogs, men bordlades åter Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 12, samt Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden, nr 13 och 14.

§ 8.

Anmäldes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 29, i anledning af väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående rätt för kvinna att innehafva klockarbefattning;
nr 30, i anledning af väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändring af eller tillägg till 154 § utsökningslagen; och

nr 31, i anledning af väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande af möjlighet för vissa samhällen att på mindre betungande villkor med full äganderätt komma i besittning af gatumark, som upplåtits till allmänt begagnande.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

§ 10.

Till bordläggning anmäldes:
lagutskottets utlåtanden och memorial:

nr 27, i anledning af väckt motion om förbud mot öppenhäl-
lande på söckendag af badinrättning och rakstugor samt herr- och
damfrisérsalong utöfver viss tid;

nr 28, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 7
kap. 1 § strafflagen;

nr 29, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl.
Maj:t angående förbud mot nattarbete af män m. m.;

nr 30, i anledning af återremiss från Andra kammaren af lag-
utskottets utlåtande nr 15 i anledning af väckt motion om tillägg
i förordningen den 17 maj 1872 angående ändring i vissa fall af
gällande bestämmelser om häradsting; och

nr 31, i anledning af väckta motioner om ändrad lydelse af
16 § 2 och 6 mom. värnpliktslagen; samt

jordbruksutskottets utlåtande och memorial:

nr 1, angående regleringen af utgifterna under riksstatens ni-
onde hufvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartemen-
tet; och

nr 34, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i anled-
ning af väckt motion om kostnadsfri utstämpling af till försälj-
ning afsedt virke inom skydsskogsområde.

§ 11.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Interpellation.

Herr Pålsson: Herr talman, mina herrar! Af enskilda
motionärer, herr Olsson i Tyllered m. fl. i denna kammare samt
friherre Lagerbring m. fl. och grefve Wachtmeister i medkamma-
ren, ha framlagts motioner om anläggning af fiskehamnar å de
orter i Göteborgs och Bohus samt Hallands län, hvilka af fiske-
hamnskommissionen af den 16 juni 1905 ansetts som viktigare
och förordats till byggnad bland de i första byggnadsperioden
upptagna 14 fiskehamnarna.

Skulle dessa motioner af Riksdagen bifallas, visar det sig, att
dessa län skulle få alla sina fiskehamnar byggda på en gång,
under det t. ex. Malmöhus län, som endast får en fiskehamn
nämligen den i Gislöf, hvilken kommissionen upptagit som vik-
tigare, icke ens skulle få denna sin enda fiskehamn byggd på
kanske flera år. Att denna fiskehamn blir för hela skånska syd-
kustens fiskarbefolkning af allra största betydelse, vågar jag
tro, och lika viktiga äro nog fiskehamnar för de andra län, som
ej beröras af föreliggande motioner.

Det vore således obestriddigt rättvist, att lika hänsyn toges
till behovet af fiskehamnar rundt Sveriges kuster i enlighet med
kommissionens förslag.

Förestående motioner om byggande af vissa läns alla fiske-
hamnar, med förbigående af andra läns lika berättigade behof
af och kraf på dylika synas efter min mening svårligen kunna
vinna Riksdagens bifall. I denna förmodan styrkes jag ytterli-

gare genom en af friherre de Geer i medkammaren aflämnad motion, hvarå yrkas afslag å föreliggande motioner under motivering, att det näppeligen kan anses lämpligt, att Riksdagen på enskilda motionärers förslag skulle anslå medel till endast vissa af berörda anläggningar.

Emellertid skulle det vara önskvärdt att erhålla upplysning om regeringens ställning till saken samt att erfaras, huruvida kungl. proposition med full hänsyn till samtliga intresserade landsdelars behof af dylika fiskehamnar måhända snart är att förvänta.

Frågan är af så stor vikt och emotses med så stort intresse af fiskarbefolkningen rundt Sveriges kuster, att det säkerligen ger hemul åt min vördsamma hemställan, om Andra kammaren tillåter mig att till statsrådet och chefen för civildepartementet få framställa följande frågor:

Anser ej herr statsrådet, att frågan om fiskehamnars anläggande i enlighet med fiskehamnskommissionens förslag är af så stor vikt, att den bör påskyndas, helst så att Riksdagen kan emotse kungl. proposition i frågan redan innevarande riksdag?

Hvad ämnar herr statsrådet göra för att få denna synnerligen viktiga fråga behandlad fortast möjligt?

När kan kungl. proposition rörande fiskehamnars anläggande med säkerhet af Riksdagen emotses?

Herr Pålssons ifrågavarande anhållan blef af kammaren bifallen.

§ 12.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Ahlstrand</i>	under 4 dagar fr. o. m. den 14 mars,
» <i>Wiklund</i>	» 6 » » » » 12 »
» <i>Ström</i> i Öfver-Torneå » 5 » » » » 12 »	
» <i>Öberg</i>	» 5 » » » » 14 »
» <i>Igel</i>	under den 12 mars,
» <i>Åkerlund</i>	» 4 dagar fr. o. m. den 12 mars,
» <i>Vennersten</i>	» den 12 mars,
» <i>Juhlin</i>	» 3 dagar fr. o. m. den 12 mars,
» <i>Bergman</i>	» 4 » » » » 15 »
» <i>Thorsson</i>	» 3 » » » » 12 »
» <i>Andersson</i> i Stårte	» 3 » » » » 15 »
» <i>Thyrén</i>	» 4 » » » » 15 » och
» <i>Hasselquist</i>	» 3 » » » » 12 »

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 3,23 e. m.

In fidem.

Per Cronvall.

Lördagen den 12 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogos hvar för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord hvilande propositioner; och hänvisades därvid till jordbruksutskottet propositionen angående försäljning af den till Hanekinds häradssor anslagna kronolägenheten Måshult nr 1 i Skeda socken.

Till bankoutskottet remitterades propositionerna

angående pension å allmänna indragningsstaten för navigationsskoleföreståndaren P. A. Majjströms änka Ebba Charlotta Majjström född Odin, och

angående understöd å allmänna indragningsstaten åt aflidne generalmajoren Otto Ludvig Beckmans minderåriga söner Herbert Ottokar Beckman och Allan Ottokar Beckman.

Slutligen öfverlämnades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

angående uppförande af ett hospital på Frösön invid Östersund,

angående anordnande af sanatorievård åt vissa statstjänare, samt

angående vidtagande af åtgärder för bevarande af Näs slottsruin.

§ 2.

Härefter föredrogos, men bordlades åter lagutskottets utlåtanden och memorial nr 27—31 samt jordbruksutskottets utlåtande nr 1.

§ 3.

Jordbruksutskottets häruppå föredragna memorial nr 34, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i anledning af väckt motion om kostnadsfri utstämpling af till försäljning afsedt virke inom skyddsskogsområde, lades till handlingarna.

§ 4.

Till afgörande fanns å föredragningslistan först upptaget Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 8, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående förbättrad lokaltrafik å statens järnvägar.

Ang. förbättrad lokaltrafik å statens järnvägar.

Uti en inom Andra kammaren af herr *Räf* väckt och till utskottet för behandling hänvisad motion, nr 3, hade föreslagits, att Riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes anmoda järnvägsstyrelsen vidtaga sådana åtgärder, som

Ang. förbättrad lokaltrafik å statens järnvägar.

(Forts.)

bättre än nu tillgodosåge i närheten af i synnerhet större fabriksstäder boende befolknings behof af lämpliga tågförbindelser med dessa städer.

Utskottet hemställde, att Andra kammaren ville för sin del besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t ville uppdraga åt järnvägsstyrelsen att undersöka de ekonomiska förutsättningarna för lokaltrafiks anordnande vid i synnerhet större fabriks-samhällen, som berördes af statsbanorna, samt, där så finnes lämpligt, vidtaga sådana åtgärder, som bättre än nu tillgodosåge i närheten af dylika fabriks-samhällen boende befolknings behof af lämpliga tågförbindelser med dessa samhällen.

Reservation hade emellertid afgifvits af herr *Camitz*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att Andra kammaren för sin del måtte besluta, det herr Råfs ifrågavarande motion ej skulle till någon Andra kammarens åtgärd föranleda.

Efter föredragning af utskottets hemställan lämnades på begäran ordet till

Herr *Camitz*, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Då jag reserverat mig i denna fråga, vill jag yttra några ord.

Utskottet säger, att föga åtgjorts med afseende på lokaltrafiken sedan år 1905, och då denna omständighet synes utgöra hufvudmotivet för det slut, hvartill utskottet kommit, har jag tagit reda på, huru härmed förhåller sig, och funnit, att rätt mycket utträttats härvidlag under de senaste fem åren. Det har nämligen under denna tid insatts icke mindre än 43 nya lokaltåg; inalles finnas 136 lokaltåg. Lokaltågförbindelser äro anordnade vid Stockholm, Göteborg, Malmö, Sundsvall, Örebro, Norrköping och Jönköping. Af dessa äro de vid Sundsvall och Örebro samt vid Göteborg å Bohusbanan anordnade efter åren 1905. Mera torde man icke rimligen kunna begära och jag tror, att man med trygghet kan påstå, att hvad som för närvarande bort göras i detta afseende verkligen är gjordt. Af intresse vore emellertid höra, om motionären kan peka på något bestämdt ställe, där lokaltrafik verkligen är behöflig och förutsättning för sådan finnes och där sådan saknas.

Det är ju gifvet, att om en lokaltrafik med sina mycket låga biljettpriser skall kunna bära sig, de resandes antal får lof att vara ganska stort. Att anordna lokaltrafik vid någon af de mindre städerna skulle sålunda vara olämpligt, enär den skulle föranleda alltför stor förlust.

Utskottet säger vidare på sidan 4: »Det synes därför utskottet uppenbart, att anordnandet af dylika lokaltåg måste föregås af och grundas på en noggrann utredning öfver olika större samhällens trafikbehof och de förutsättningar som finnas för en dylik trafiks bärighet inom en ej allt för lång tid framåt.» Såsom jag förut visat, är redan lokaltrafik inrättad vid de större

samhällen, som för närvarande hafva någon förutsättning härför. Dessutom framgår det tydligen af detta yttrande, att utskottet menar, att lokaltåg i vissa fall böra anordnas, äfven om behof af sådana för tillfället icke förefinnes och detta för att så att säga skapa trafik. Jag tror, att högst få sådana ställen förefinnas inom vårt land, där man kan skapa trafik; under alla förhållanden kommer ett sådant försök alldeles säkert att kosta mycket penningar. Utom med anledning af det nuvarande dåliga ekonomiska resultatet vid statens järnvägar anser jag äfven af en annan anledning tidpunkten att begära ökning af lokaltrafiken nu synnerligen illa vald. Skall nämligen en ökning af nämnda trafik ske, måste naturligtvis en hel del i och för densamma speciellt lämplig materiel nyanskaffas, och kommer statens järnvägars drift, som väl är att hoppas, snart nog att omläggas till elektrisk, så blifver denna materiel, åtminstone lokomotiven, obehöflig.

Om nu Riksdagen skrifer och begär bättre lokaltågförbindelser, så får nog Riksdagen också taga konsekvenserna häraf, och dessa blifva helt säkert en ytterligare sänkning af nettobehållningen från statens järnvägar.

Huru jag än ser saken, kan jag icke finna annat än att det är klokast, att Riksdagen icke blandar sig i järnvägsstyrelsens åtgöranden härvidlag, utan låter denna på eget ansvar och bedömande sköta om trafiken i fråga.

Jag yrkar därför bifall till min reservation.

Vidare anförde:

Herr Furst. Om man, såsom reservanten anser, att järnvägsstyrelsen med särskildt intresse omfattar frågan om lokaltågförbindelserna, och är förvissad, att den äfven i framtiden så skall göra, är det naturligt, att man icke vill vara med på en skrifvelse i det föreslagna syftet. Såsom stöd för sin uppfattning framdrog reservanten i sitt anförande, att det för närvarande skulle finnas ett stort antal lokaltåg, och han angaf därvid äfven en siffra. Han nämnde emellertid samtidigt, att i denna inräknades äfven de lokalförbindelser, som finnas i Stockholm, Göteborg, Malmö etc. d. v. s. i alla de stora städerna. Ja, jag vill visst icke förneka, att här finnas en mängd goda lokaltågförbindelser, men när man talar om lokaltågförbindelser, är det icke tillräckligt att blott säga, att det finnes så och så många tåg, utan för att dessa skola kunna hänföras till lokaltågförbindelser, måste de äfven uppfylla det af motionären framställda önskemålet, d. v. s. de skola kunna bidraga till egnahemsrörelsens utveckling, på så sätt att de industriarbetare, åt hvilka man vill bereda egna hem, sättas i tillfälle att med begagnande af dessa lokaltåg komma in på morgonen till sin verksamhet och komma ut från sin verksamhet strax efter den tid, då deras arbete slutar; och räknar man till lokaltågförbindelser blott dem, som uppfylla dessa fordringar, reduceras nog deras antal högst afsevärdt.

Ang. förbättrad lokaltrafik å statens järnvägar.
(Forts.)

Ang. förbättrad lokaltrafik å statens järnvägar.
(Forts.)

Reservanten framhöll också, att om Riksdagen nu begärde hos Kungl. Maj:t bättre lokaltågförbindelser, Riksdagen ock finge taga konsekvenserna däraf i form af anslag för nyanskaffning af materiel och minskad nettobehållning af statens järnvägars drift. Ja, men man får dock icke sätta likhetstecken mellan bättre lokaltågförbindelser och flere lokaltåg, ty om förbindelserna äro bättre, är naturligtvis beroende på tågtiderna, icke på antalet tåg.

Jag vill vidare framhålla, att utskottet särskildt har tänkt på och reflekterat öfver, att just dessa kostnader icke få bli alltför höga. Det är därför, som utskottet skarpt betonat, att anordnandet af dylika förbindelser måste föregås af och grundas på en noggrann utredning, och att utredningen speciellt skulle gälla de större fabriksamhällena.

Jag har den uppfattningen, att den föreslagna skrifvelsen kan och bör vara till synnerligen stor nytta. Visserligen förklarade kungl. järnvägsstyrelsen, när motionären för fem år sedan, år 1905, väckte en liknande motion, att styrelsen hade sin uppmärksamhet fäst på anordnandet af lokaltåg, och sedan dess har också en del lokaltågförbindelser införts, men flertalet af dessa äro af sådan art, att de icke kunnat brukas på det sätt, motionären afsett, och gentemot reservantens påpekande, att en hel mängd tåg komma att insättas vid sommartidtabellernas uppgörande, vill jag framhålla, att i sommartidtabellen alltid insättes ett större antal tåg; och att lokaltåg då också insättas, kan vara godt och väl, men de måste vara bestående, dessa tåg, såväl sommar som vinter, om de skola fylla sitt ändamål.

Jag tror därför, att man gör klokt i att följa utskottets förslag, till hvilket jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr Camitz: Den siste ärade talaren sade, att jag endast angifvit några siffror på lokaltåg, som anordnats, men jag ber att få påpeka, att jag äfven sade, att nya lokaltågförbindelser sedan 1905 blifvit anordnade vid Sundsvall och Örebro samt vid Göteborg å Bohusbanan. Jag framställde äfven en direkt fråga, om motionären eller någon annan kunde peka på något bestämdt ställe, där lokaltrafik vore af behovet påkallad och där förutsättningar för sådan för närvarande finnas, men på den frågan har jag icke fått svar. Jag kan icke förstå, att det kan vara någon mening i att skriva till Kungl. Maj:t om en sådan sak, då af de åtgärder, som järnvägsstyrelsen vidtagit, tydligt framgår, att järnvägsstyrelsen har sin uppmärksamhet riktad på frågan och vidtager de åtgärder, som järnvägsstyrelsen anser vara af behovet påkallade.

Jag yrkar fortfarande bifall till reservationen.

Herr Räf: Herr talman! Det är nog till stor del samma förhållande med dessa af herr Camitz berörda 43 lokaltåg, som med de 177 afgående och 132 ankommande tågen, hvarom järnvägsstyrelsen lämnade uppgifter år 1905. Faktum är emellertid —

och jag tror, att herr Camitz får svårt att påpeka något annat — att om man jämför den tidtabell, som kungl. järnvägsstyrelsen åberopade i sitt utlåtande år 1905, med den nuvarande tåg-tidtabellen, så skall man finna, att det är ett *mindre* antal lokaltåg nu än hvad som var fallet 1905.

Ang. förbättrad lokaltrafik å statens järnvägar.

(Forts.)

Om jag t. ex. ser på förhållandena här i Stockholm, så funnos här 1905 sex lämpliga lokaltåg mellan Stockholm och Järfva samt någon annan station här i närheten och Stockholm. Nu äro dessa tåg inskränkta till *ett*, säger ett lokaltåg!

Vidare bör det bemärkas, att jag icke motionerat om, hvilka lokaltåg och hvilka tider som helst utan blott om sådana tåg, som varit lämpliga »att befordra jordbrukare, fabriksarbetare, skolungdom och handlande från sina egna hem på landet till respektive stads salutorg, fabriker, elementarläroverk och affärer.» Och jag har sagt, att tåg, som skola anses uppfylla detta kraf, måste anlända till staden i fråga någon gång mellan kl. 6 och kl. $\frac{1}{2}$ 9 f. m., samt afgå därifrån mellan kl. 3 och kl. 6 på e. m. Vidare har jag sagt — och det skulle intressera mig att höra, om herr Camitz kan påvisa, att jag i något afseende tagit miste — att, enligt den nu gällande tidtabellen, Falkenberg, Halmstad, Karlstad, Linköping, Lund, Skövde och Uppsala hafva tåg, af ofvan antydt slag, som gå i mera än en riktning; att Alingsås, Ängelholm, Hälsingborg, Jönköping, Kristinehamn, Skeninge, Sundsvall och Örebro hafva lämpliga förbindelser i endast en riktning, samt att de städer, som icke hafva någon dylik lämplig förbindelse äro Falköping, Hudiksvall, Kungsbacka, Laholm, Landskrona, Luleå, Motala, Norrköping, Sala, Strömstad, Söderhamn, Södertälje, Uddevalla, Umeå, Varberg, Örnsköldsvik och Östersund. Lämpliga förbindelser i mera än en riktning hafva alltså sju städer och i endast en riktning åtta städer, hvarjämte sjutton städer alldeles sakna dylika förbindelser.

Nu har järnvägsstyrelsen verkligen varit till den grad tillmötesgående mot jönköpingstrakten, att styrelsen insatt lokaltåg där. Men ämnar styrelsen fortsätta med att på det sättet tillgodose behovet af lokaltåg, så kommer nog styrelsen snart att få kalkyler, som utvisa att det är absolut omöjligt att sätta in några lokaltåg af det slaget någonstans i hela Sveriges land. Ty, sedan befolkningen flyttat in från landet till staden, dröjde det två månader, innan järnvägsstyrelsen satte in något lokaltåg. På det ställe jag asyftar, nämligen Jönköping, insattes ett lokaltåg den 6 december. Jag undrar, hvilka människor järnvägsstyrelsen tänkte skulle kunna resa med ett sådant tåg. När man så fått se, hur litet passagerare det blef på ett tåg, som insattes den 6 december, försökte man sätta in ett i februari. Det är klart, att resultatet skulle bli ungefär detsamma såväl i december som i februari. Ty det är uppenbart, att om ett lokaltåg skall ha några förutsättningar att få passagerare, så måste det gå sommaren igenom. Dessutom bör befolkningen i god tid få veta, när tågen skola insättas, t. ex. genom annonsering i tidningarna eller på annat sätt.

Jag skall nu låta några af de mest spridda såväl socialdemokra-

Ang förbättrad lokaltrafik å statens järnvägar.

(Forts.)

tiska som borgerliga tidningarna i orten tala om de reflexioner, som befolkningen gör öfver dessa lokaltåg. Jag börjar med en socialistisk tidning. Där heter det:

»För några dagar sedan öppnades som bekant lokaltrafik Jönköping—Bogla och Jönköping—Kortebo. Ett tåg går nu i hvardera riktningen mellan dessa stationer hvarje söckendag och dessutom till Bogla onsdagar och lördagar ytterligare ett tåg.»

Och vidare:

»Hvad beträffar de nyinsatta lokaltågen och utsikten för allmänheten att kunna begagna sig af dessa i någon utsträckning, så är det lika så klart, att det icke låter sig göra, som förhållandena nu äro. Oss tycks, som vore det bättre och alldeles gifvet till fördel för både järnvägen och trafikanterna om, låt oss säga, 6 af de 10 tåg, som nu gå emellan Jönköping—Nässjö och vice versa, gjorde uppehåll vid Oxnehaga anhalt. Och att som nu låta lokaltågen gå alla söckendagar, men inställa dem på söndagarna, är väl i all rimlighets namn korttänkt, om man öfver hufvud taget med dessa tåg afser att gagna järnvägen och allmänheten. Resandeströmmen emellan Huskvarna och Jönköping är i synnerhet om söndagarna ytterst lindrig. Om det nu vore så, att de ordinarie tågen å statsbanan gjorde uppehåll vid Oxnehaga, så benyttade sig gifvetvis hela den befolkning, som bor i södra delen af Huskvarna köping, af dessa tåglägenheter, för såvidt dessa voro någorlunda tillfredsställande. Men icke blott Huskvarnaborna utan äfven befolkningen vid Stensholm, Ebbes m. fl. platser skulle naturligtvis betjäna sig af dessa lägenheter.

Dessa platser tillsammans sluter en folkmängd af omkring 3,500 personer, en siffra, som vederbörande järnvägsbefäl borde räkna med att söka vinna. Vi påpeka för öfrigt, att öfver 500 personer undertecknade den petition, som afsändes till järnvägsstyrelsen på våren 1908», o. s. v.

Vidare säger den borgerliga tidningen:

»Vid ett telefonsamtal, som vi haft med en järnvägstjänsteman vid statsbanexpeditionen i Jönköping upplyste han på vår fråga härom, att till sommaren påtänkts insättandet af ett eller flera persontåg om söndagarna å linjen Jönköping—Bankeryd, detta för de många sommargästernas del. Är nu en sådan anordning behöflig» — o. s. v.

Sedan säger samma tidning just angående den omständigheten, att saken icke blifvit annonserad:

»Det ser nästan ut, som om vederbörande järnvägsbefäl vid statsbanestationen i Jönköping inte ville, att allmänheten skulle begagna sig af de nyinrättade lokaltågen.

I går gjorde tågen för första gången uppehåll vid Oxnehaga hållplats. Intet meddelande härom har emellertid varit synligt.»

Det är att märka, att järnvägsstyrelsen icke annonserat eller på något annat sätt i god tid meddelat något som helst, om att dessa tåg skulle börja.

Sedan säger en af de borgerliga tidningarna, att det är rent

omöjligt, att något skall kunna vinnas med dessa tåg, då icke allmänheten ens på något sätt på förhand underrättas om deras afgång.

Ang. förbättrad lokaltrafik å statens järnvägar.

(Forts.)

Nu är det dock så, att då Riksdagen förut behandlade denna fråga, så sade fjärde tillfälliga utskottet, där saken då behandlats:

»Det är utan tvifvel en beaktansvärd angelägenhet, som motionären här berört. På dess lösning torde, såsom i motionen framhålles, framgången af egna-hems-tankens i icke oväsentlig mån komma att bero, och därigenom torde äfven, till förmån för såväl landtbefolkningen som stadssamhälleens invånare, omsättningen af landtmannaprodukter särskildt vid torghandel underlättas och befordras.»

Häraf framgår alltså, att såväl befolkningen i landsbygden som tredje — respektive 1905 års fjärde — tillfälliga utskottet varit af den åsikten, att motionärens framställning i denna fråga varit fullkomligt befogad, och jag ber nu få yrka bifall till tredje tillfälliga utskottets hemställan.

Herr Camitz: Herr talman! Den senaste ärade talaren talade om Laholm, Karlstad m. fl. städer. Jag ber då att få erinra om, att här är det endast fråga om lokaltåg, d. v. s. sådana tåg, som äro anordnade vid de större samhällena för att föra folk till och från trakterna närmast omkring dessa samhällen, och dessa tåg få icke förblandas med vanliga tåg, som gå öfver hela linjen.

Den siste ärade talaren påstod äfven, att inga nya lokaltåg blifvit anordnade sedan 1905. Jag har här i min hand en uppgift, som är uppgjord å järnvägsstyrelsens tidtabellsbyrå. Af denna uppgift framgår alldeles tydligt, att, såsom jag förut påpekade, icke mindre än 43 nya lokaltåg blifvit anordnade sedan 1905.

Vidare påstår den ärade motionären, att tågen gingo på mycket olämpliga tider. Men af denna uppgift framgår alldeles tydligt, att det första lokaltåget ankommer till närmaste större samhälle ganska tidigt på morgonen, vanligen klockan 6—7. Därefter går det tillbaka på eftermiddagen. Jag skall icke trötta herrarna vidare i denna sak, utan vill endast tala om Jönköping, mot hvars tågförbindelser den siste ärade talaren riktade sina anmärkningar. Jag vill då nämna, att första lokaltåg norrifrån ankommer till Jönköping kl. 5,51 f. m., det därefter kl. 7,54, 8,49 och 9,59. Söderifrån ankomma tågen kl. 7,55, 9,31 samt 10,22. Norr- och söderut afgå tågen på eftermiddagen. Jag tror nog, att det med afseende på allmänhetens behof af lokala tågförbindelser är ganska väl ställt. Att icke denna trafik kan tillfredsställa hvarje persons önsknings, är alldeles gifvet och ett vanligt faktum, som jag icke torde behöfva vidare påpeka.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Räf: Jag har, herr Camitz, visst icke sagt, att det icke finnes lokaltåg på Jönköping. Jag har tvärtom sagt, att det

Ang. förbättrad lokaltrafik å statens järnvägar.

(Forts.)

finnes lokaltåg för ögonblicket, men att, då dessa igångsattes, allmänheten icke ens i god tid underrättades om, att det skulle blifva några tåg, hvarför allmänheten följaktligen icke kunde gissa sig till, att järnvägsstyrelsen insatte dem. Under sådana förhållanden är det klart, att det icke blef någon vidare trafik.

Vidare vägar jag gentemot herr Camitz' yttrande, att 43 nya lokaltåg inrättats, bestämdt påstå, att vi, om vi jämföra uppgifterna från år 1905 med nu gällande tågtidtabell, skola finna, att visst icke 43 nya lokaltåg äro inrättade att gå på tider, som äro angifna i motionen. Jag hänvisar i detta afseende till min motion.

Herr talman, jag yrkar fortfarande bifall till utskottets hemställan.

Öfverläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gaf nu i enlighet med de därunder framställda yrkandena propositioner dels på bifall till utskottets hemställan och dels på afslag å såväl samma hemställan som den i ämnet väckta motionen; och förklarade sig herr talmannen anse den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja godkänd. Som emellertid votering begärdes af herr Camitz, blef uppsatt, justerad och anslagen denna voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller tredje tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit såväl utskottets berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen utföll med 126 ja mot 74 nej. Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan; och skulle jämlikt 63 § riksdagsordningen detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas Första kammaren.

§ 5.

Herr statsrådet *Malm* aflämnade Kungl. Maj:ts propositioner till Riksdagen:

med förslag till lag angående ändrad lydelse af §§ 33 och 73 i förordningen om kommunalstyrelse på landet m. m., och

med förslag till lag om ändrad lydelse af § 40 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862 samt § 42 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863.

Nämnda propositioner bordlades på begäran.

§ 6.

Till behandling förelåg vidare Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 9, angående herr Starbäcks motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t rörande upphäfvande af föreskriften om lärjungarnas vid de allmänna läroverken obligatoriska kyrkobesök.

Ang. upphäfvande af föreskriften om lärjungarnas vid de allmänna läroverken obligatoriska kyrkobesök.

I en inom Andra kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 192, hade herr Starbäck föreslagit, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring i läroverksstadgan, att lärjungarnas obligatoriska kyrkobesök afskaffades.

Utskottet hemställde, att Andra kammaren för sin del behagade besluta, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring i läroverksstadgan, att lärjungarnas obligatoriska kyrkobesök afskaffades.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, begärdes ordet af

Herr von Schéele, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Icke må någon tro, att det gifves dogmer endast på det kyrkliga området. Dogmer förefinnas på alla områden och lära nog komma att finnas, så länge världen står. Det är blott ett fåtal af människor, som komma därhän att de icke i mycket — för att icke säga det allra mesta — bilda sina åsikter efter en allmänt rådande föreställning eller hvad man kallat den allmänna opinionen. Så har det äfven blifvit en dogm inom det liberala partiet, hvars åskådning ju icke är mig främmande, att allt, hvad obligatoriskt heter, skall hållas fjärran från kyrkobesök. Egentligen finnas nu hos oss blott två områden, på hvilka obligatoriska kyrkobesök förekomma, nämligen dels i fråga om militären och dels i fråga om de allmänna läroverkens ungdom. Hvad det förra området vidkommer, hör det icke hit att tala därom, men jag tror, att man i de utlåtanden, som nyligen afgifvits från vederbörande myndigheters sida, varit ense om, att på något sätt och i någon grad bör detta s. k. tvång fortfarande vara kvar.

Männe icke förhållandet är likartadt med afseende å skolornaden vid våra allmänna läroverk? Männe det icke äfven där, mina herrar, kommer an på måttet och formen? Och förutsett, att man nu kan finna ett rätt mått och en rätt form, männe man icke då skulle tills vidare kunna stanna vid reformering af de närvarande förhållandena, hvilka jag för min del erkänner behöfva reformeras i mer än ett afseende?

I förbigående ber jag att få meddela, hur jag har det ställt vid det läroverk, där jag ännu äger att bestämma öfver denna sak. Redan innan min eforala myndighet blef inskränkt till hvad den numera i enlighet med den fortgående utvecklingens behof af en mer koncentrerad läroverksledning blifvit, hade jag det så ställt,

Ang. upphäfvande af föreskriften om lärjungarnas vid de allmänna läroverken obligatoriska kyrkobesök.

(Ports.)

att ungdomen fick välja gudstjänster, äfvensom den plats, enhvar önskade intaga i kyrkan tillsammans med föräldrar eller hvar helst det eljest syntes honom lämpligt — allt, för att icke den ungdomliga frihetskänslan skulle blifva för mycket tyglad. Någon begränsning ansåg jag den emellertid vara i behof af, på det att icke de unga skulle blifva fullkomligt främmande för det kyrklige lifvet i vårt land. Så kommo de nya förhållandena, och jag hade icke något skäl att ändra, hvad som förut blifvit af mig som eforus bestämdt, förrän rektor vid Visby högre allmänna läroverk — som själf är en mycket frisinnad man och äfven af liberala partiet varit uppställd som kandidat i den ort, som han förr tillhörde — hemställde, om jag icke skulle vilja anordna fyra gånger om året, två gånger i terminen, obligatoriska ungdomsgudstjänster, korta och för öfrigt särskildt afpassade efter ungdomens andliga utvecklingsgrad. Mot en sådan framställning kunde jag icke ställa mig främmande, det var något, som tvärtom innerligt glädde mig att höra, namneligen från det hållet; och nu har det varit så ställt under de senare åren. Jag har icke förnummit annat än tillfredsställelse från ungdomens och dess målsmäns sida öfver denna anordning. Hvad jag nu anfört gäller endast ett litet aflägsat samhälle, men det finnes andra större, jämväl näraliggande orter, från hvilka man har en belysande erfarenhet i motsatt riktning och härpå ber jag äfven få framdraga ett exempel. Jag menar Stockholm, där som bekant i detta afseende fullständig frihet råder. Här anordnas äfven frivilligt besökta ungdomsgudstjänster, men det totalomdöme, som blifvit offentligt fälldt om deras frekvens, är i hög grad oroande. Nyligen har kommit ut ett arbete — jag vet ej om herrarna hafva sig det bekant — under titel: »Engelskt kyrkolif och svenskt» — af regementspastor Schröderheim. Jag är i åtskilligt ingalunda ense med författaren uti de åsikter, som han i detta arbete uttalar, men det är en sak för sig. De historiska fakta, som han uppgifver, dem måste jag godkänna, till dess de blifvit vederlagda, ty boken, som utgått i två upplagor, kunde icke blifva i dessa stycken ovederlagd, om oriktigheter därvid förefunnos. Om herrarna behaga se på sidan 36 i denna bok, där det talas om skolungdomens kyrkogång i Stockholm, få herrarna en belysning af hvad jag tillåtit mig säga. För egen del skall jag blott meddela fyra rader, hvilka lyda så här: »Vår skolungdom går så godt som aldrig i kyrkan. Ville våra läsare besvara sig med att höra efter, skulle de få veta, att den allmänna gudstjänsten för skolungdomen i det hela är, som funnes den ej till.» Och på sidan 48 angifver författaren hvad som enligt hans öfvertygelse är orsaken till detta förhållande. Han har måhända rätt, då han menar, att hvad som hindrar skolungdomens kyrkobesök är tvegeghanda: dels att lärarne begå det misstaget att föreskrifva långa och mången gång på söndagsarbete beräknade läxor till måndagen, och dels att icke någon annan tid finnes för ungdomen för dess oemotsägliga behof af friska kroppsöfningar än just den, som lämnas dem om söndagarna. »I England», säger han, »skulle något

sådant vara otänkbart; men här kan man vid notiden på söndagsförmiddagen möter skaror af skolynglingar, som med mausergevär på axeln marschera ned till våra järnvägsstationer eller ut till de stora skjutbanorna vid Kaknäs, och häri finner man lätt förklaringen till det sorgliga förhållande, att man aldrig med undantag af konfirmationsdagen ser vår skolungdom i kyrkorna.» Särskildt detta sista måste verka upprörande på ett sanningsälskande hjärta: att man aldrig ser skolungdomen i kyrkorna annat än på konfirmationsdagen. Alla torde vara ense om, att sådant är mer än abnormt, det är onaturligt.

Fästa vi oss vid, hvad årets bönedagsplakat i afseende på kyrkogång föreskrifver och jämför det med hvad som i tidningarna meddelats om den stora sporttäflan, som i morgon, den s. k. botdagen, förestår å ett af våra offentliga läroverks högtids-salar omedelbart efter högmässogudstjänsten, dristar jag kalla detta för en parodi eller rent af kanske en komedi. Det är ett faktum, att konung Gustaf med herr P. E. Lindströms kontrasignation den 31 december 1909 befaller »alla andliga och världsliga, unga och gamla, män och kvinnor, som uti vårt konungarike bygga, bo och vistas, ingen undantagen, af hvad stånd och villkor han vara må som ej af oundgängligt förfall är hindrad, att på fyra allmänna tacksägelse-, faste-, bot- och bönedagar, dem vi efter gammal god sed påbjudit och förordnat att fira under år 1910, söndagarna den 13 mars, den 8 maj, den 3 juli och den 16 oktober, sätta alla världsliga sysslor åsido och tidigt och enhälligt träda upp i Herrens hus att därstädes endräktigt betrakta hans heliga ord i de därtill förordnade texter under böner och lofsånger». Icke kan det, mina herrar, verka annat än demoraliserande på litet hvar, på folket i det hela och särskildt på ungdomen, hvars rättskänsla och sanningssinne ännu äro oförvillade, att en sådan motsägelse förefinnes mellan gifna föreskrifter och deras upprätthållande. Så småningom måste därigenom uppkomma ringaktning för lag och öfverhet samt bristande laglydnad, hvarmed i själfva verket den grundval är upprifven på hvilken från alla håll måste erkännas, att samhällets trygghet hvilat.

Man pekar nu kanske på förhållandena i Amerika. Jag är icke obekant med dessa förhållanden. Där går det ju bra för sig att ha det så, som motionären skulle vilja hafva det här. Men det får icke förgätas hvilka olika förutsättningar, som finnas i det ena eller andra landet, och där de äro skiljaktiga, blifva också resultatet olika och skadorna alldeles icke lika stora. I Amerikas Förenta stater råda ännu traditioner af engelskt ursprung, som sätta sin prägel på folklynnet, hvarigenom ungdomen kan på frivillighetens väg fostras långt mera religiöst, än hvad fallet visat sig blifva i de europeiska länder, där man utan samma förutsättningar infört ett amerikanskt tillvägagående i detta afseende. Jag vet icke något land i världen, där man har sådan obetingad respekt för lagen som just i Amerika, och man är här allmänt öfvertygad om, att en sådan icke kan finnas

Ang. upphäfvande af föreskriften om lärjungarnas vid de allmänna läroverken obligatoriska kyrkobesök.

(Forts.)

Ang. upphäfvande af föreskriften om lärjungarnas vid de allmänna läroverken obligatoriska kyrkobesök.

(Forts.)

utan i samband med respekt för religionen, hvarför äfven med hänsyn därtill — man må för öfrigt personligen stå på hvilken religiös ståndpunkt som helst — den största yttre vördnad iakttages för religiösa ting. Presidenten Roosevelt sade en gång till mig — han har sedermera uti ett offentligt fosterländskt föredrag som jag sett tryckt, upprepat detsamma — att han beklagade, att det i Amerika icke finnes någon statsreligion, utan att man där måste utvälja fyra, så som man tycker sig finna de mest framträdande protestantiska religionsåskådningarna, nämligen den puritanska, den evangelisk-lutherska, den metodistiska och den baptistiska och fördela mellan dem uppdraget att tjänstgöra vid alla statslifvets mer eller mindre viktiga, offentliga tillfällen. Med en sådan splittring blir det, menade han, svårt att bjuda den allmer påträngande katolicismen spetsen. Den form af statsreligion, som han tänkt sig vara den lämpligaste för Amerikas Förenta stater, vore densamma som i Sverige, nämligen den evangelisk-lutherska, och detta dels på grund af den medelställning, som den uti så många afseenden intager mellan långt gående ytterligheter, dels och framför allt därför, att den på sätt som ingen annan af hufvudreligionerna gör gällande statens, det borgerliga samhällets betydelse samt hvarje medborgares plikt att lyda dess lagar för Guds skull, och han menar, att folket såsom sådant ovillkorligen behöfver detta: en gudomlig auktoritet och en gudomlig garanti, för att på inre väg föras till laglydnad. Härmed har jag kommit in på det principiella.

Ingen lär väl neka, att enskilda exempel finnas både i gamla tider och i nyare på enskilda personer, hvilka ha varit mönster-gilla icke blott med hänsyn till laglydnad, men i allt hvad sedlighet heter, utan att deras åskådningssätt burits af religiös öfvertygelse. Vi ha sådana exempel i de gamle stoikerna och i anhängarne af den moderna Society of ethical culture. Men ingen af dessa har lyckats och efter min mening skall ingen någonsin lyckas att göra propaganda bland folket, att bringa till stånd en folklig åskådning af verkligt allvarligt religiöst bindande natur med mindre den hvilade på tron, icke något ytligt förmenande, utan en djup förvisning, att denna sedliga lag har sitt upphof i ett högsta väsen, som man kallar Gud och som vakar öfver dess efterlefnad. Det är hvad man kallar en på religiös grund hvilande sedlig världsordning. Nu vill jag som kristen icke stanna härvid, utan går längre och tillägger, att för att göra det goda och för att göra det med glädje och med den kraft, som är och förblir den största af alla krafter, nämligen kärleken, så fordras mera än den aktning för det rätta, som stoiker och etiker, i den nya tiden såväl som i den gamla lagt i dagen, och det är hvad de kristna kalla evangelium eller budskapet, att vi alla hafva en kärleksfull fader i himmelen, som vill gifva oss glädjens kraft att göra det, som vi af naturen känna som en börda, och villighet att underordna oss hvad vi äro förvissade om att det är hans goda och visa behag.

En annan sak är hvad som i pedagogiskt hänseende är att beakta, och jag skall fatta mig lika kort med hänsyn till denna senare synpunkt, som jag sökt göra det i afseende på den förra historisk-religiösa synpunkten.

I afseende på ungdomens fostran tror jag, att man är allmänt ense om två grundsatser. Den ena är, att naturen har en prioritet öfver anden, som gör, att anden behöfver hos de unga stöd gentemot de naturliga böjelserna, för att icke vid den ojämna kampen andens rätt skall komma till korta. En annan grundsats, som jag är öfvertygad om att man på uppfostringsområdet lika allmänt erkänner, är, att anlag behöfva fostran för att utveckla sig i rätt riktning.

Hvad angår det förra, det stöd som anden behöfver gentemot de naturliga böjelserna, särskildt till frigörande från allt hvad band och bojer heter både i yttre och inre afseende, så skall jag be att få framdraga ett slående exempel från Vämhus forna baptistförsamling, ett exempel, som blifvit mig från auktoritativt håll meddeladt och som jag föreställer mig äfven blifvit offentliggjordt i tryck. En gosse på 17 år, som erinrades af sin far att tiden väl nu för honom vore inne att göra sitt val i religiöst afseende och se till, att han kunde sålunda få något för sitt lif lyckliggörande och kraftbringande, skall ha svarat, att om far icke hade ansett nödigt att förskaffa honom något sådant under de gångna åren, så finge han väl reda sig utan detta under det kommande lifvet, hur svårt det än kunde bli.

Hvad angår den andra pedagogiska grundsatsen eller behöfvet af utveckling af de anlag, som tillhöra människan som sådan, så tillåter jag mig hänvisa till ett känt exempel. Erik Gustaf Geijer, hvars musikaliska anlag nu af ingen förnekas, talar i sina ungdomsminnen om en gammal farbror Lilljebjörn, om jag minnes rätt, såsom en man, till hvilken han stod i synnerlig tacksamhetsförbindelse. Han berättar, huru denne en och annan gång tvang unge herrn att fortsätta de musikaliska lektionerna, som han icke kände någon böjelse för. Hade gossen icke på detta sätt i tid erhållit den oundgängliga tekniska öfningen och tillika sålunda fått sitt musikaliska sinne utbildadt, så hade detta icke endast för honom själf inneburit en oersätlig förlust, utan helt visst för en stor del af hans samtid och kommande släkten.

Naturligtvis är *det* också, mina herrar, en pedagogisk regel, som måste med allt allvar beaktas och iakttagas, att i mån af de inre bandens utveckling och stärkande, jag menar människans förståndsupplysning och hennes viljas fostran till att göra det, som hon inser vara rätt, böra successivt alla yttre band lossas så att man mer och mer nöjer sig med de inre banden, som tvifvelsutän äro för människan de mest värdiga och afgjordt de starkaste. Detta beror både på formella och reella grunder, som jag icke anser tillbörligt att här upptaga tiden med att utreda. Jag beropar mig allenast på gamle biskop Thomas' frihetssång, som vi

Ang. upphäfvande af föreskriften om lärjungarnes vid de allmänna läroverken obligatoriska kyrkobesök.

(Forts.)

sedan barnåren känna: »Frihet är den bästa ting, som sökas må all världen kring, för den, som rätt kan frihet bruka».

Huru skola vi nu — det är slutet på hvad jag ville hafva sagdt — komma till rätta med den föreliggande frågan? Jag har för ingen del velat underkänna det principiellt berättigade krafvet på frihet inom religionens från allt yttre tvång fridlysta gebit, som i motionen fått uttryck och erhållit ett fulltonigt erkännande äfven af utskottet. Lyckligt hade det emellertid varit, om utskottet i motiveringen med bestämdhet gjort gällande behofvet af vissa hela eller halfva lofdagar i likhet med de engelska *holidays*, hvarigenom tillgodosåges ungdomens berättigade kraf på sporttider utöfver hvad skolstadgan nu medgifver, på samma gång som det beklagliga sabbatsohlgandet kunde lättare undvikas.

Än mer beklagar jag, att endast i utskottets motivering men *icke* i slutyrkandet fullständigt framhållits hvad som 1909 års lärarmöte uttalat i denna fråga, i det att utskottet på ett efter min mening otillbörligt sätt släppt hvad som i senare delen af den i Falun fattade resolutionen framhålles som erforderlig ersättning, då det heter: »Mötet anser, att lärjungarnas obligatoriska kyrkobesök böra afskaffas och ersättas med frivilliga gudstjänster, som om möjligt anordnas på lämpliga tider genom rektors försorg». Och om vi ge akt på hvad som i motionen anföres rörande ärendets behandling inom Första kammaren, så undrar jag, huruvida det ens är klokt att stanna vid hvad som af motionären blifvit hemställt och af utskottet understödt, då inom Första kammaren dock eft uttalande i samma riktning skett, ty, ehuru denna samma hemställan blef af kammaren formellt afslagen, så gjordes ingen invändning mot utskottets anslutning i sak därtill. Äfven af klokhetskäl tillåter jag mig, herr talman, vördsam samt yrka, att Andra kammaren för sin del behagade besluta, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring i läroverksstadgan, att lärjungarnes gudstjänstbesök mera än hittills bygges på frivillighetens grund, äfvensom att föreskrift måtte gifvas om särskilda skolgudstjänsters anordnande, hvilka genom förkortad ritual samt predikans lämpande efter skolgudstjänstens behof och förståndsutveckling mera än den nuvarande högmässogudstjänsten kunna vara ägnade att hos den uppväxande ungdomen väcka och underhålla den religiösa känslan.

Häruti instämde herr *Hellström*.

Vidare anförde:

Herr *Edén*: Herr talman, mina herrar! Det anförande, som den senaste, högt ärade talaren här hållit, kan jag icke säga har öfverraskat mig helt och hållet, eftersom han haft den vänligheten att på förhand låta mig veta, att ett anförande i denna riktning skulle komma. Men däremot kan jag icke neka till, att anförandets innehåll och det yrkande, i hvilket det utmynnade, till en god del alltjämt är föremål för min öfverraskning. Täm-

ligen öfverraskande var det sålunda, att den ärade talaren förde diskussionen ut på ett så vidsträckt område, som skedde. Jag kan tyvärr icke därutinnan följa honom, icke på något sätt upptaga till diskussion frågan om bönedagsplakatets upprätthållande, som han så starkt fäste sig vid, icke heller följa honom i hans betraktelser öfver Englands och Amerikas kyrkoskick i förhållande till Sveriges, och jag skall icke ens följa honom, när han citerar vissa i hög grad egendomliga uttalanden af förre presidenten Roosevelt angående den evangelisk-lutherska kyrkan och dess lämplighet för Amerika. Utan jag vill helt och hållet begränsa mig till denna sak, som här i själfva verket varit föremål för utskottets behandling: frågan angående afskaffande af de bestämmelser i läroverksstadgan, som ålägga lärjungarne vid statens läroverk att på föreskrift af rektor besöka kyrkan.

Ang. upphäfvande af föreskriften om lärjungarnes vid de allmänna läroverken obligatoriska kyrkbesök.
(Forts.)

Jag vill då till en början säga, att när kammaren af utskottets utlåtande finner, att i det yrkande, som här blifvit framställt, hela utskottet har enhälligt kunnat förena sig, och när kammaren vidare erinrar sig, att i detta utskott sitta representanter för vidt skilda meningar, och äfven en representant för den svenska kyrkan, så torde kammaren kanske redan af dessa fakta kunna draga den slutsatsen, att den reform, som utskottet nu söker föra fram, verkligen torde vara af erfarenheten påkallad och att den icke heller bör vara farlig för kyrkans och kristendomens intressen. Att så är förhållandet skall en hastig blick på utvecklingen af frågan och dess innebörd visa.

Jag bör först påpeka, att lärjungarnes i de allmänna läroverken skyldighet att deltaga i gudstjänst är något för dem speciellt egendomligt. Denna skyldighet finnes icke i någon annan läroanstalt. Den finnes icke för de enskilda skolornas lärjungar, icke för folkskolornas lärjungar, icke för lärjungarne vid folkskoleseminarierna. Att den finnes för lärjungarne vid statens allmänna läroverk, beror helt enkelt därpå, att den här fått stå kvar liksom åtskilligt annat från den tid, då dessa läroverk voro till ganska väsentlig del ledda af kyrkans män och i sin undervisning i alldeles väsentlig grad också sysslade med religiösa eller teologiska ämnen. Det var helt enkelt så, att skyldigheten för lärjungarna att deltaga i kyrkbesöken gick in som ett led i den allmänna undervisningsriktning, som fanns vid den tiden och som lade hufvudvikten på kristendom eller kanske snarare teologi. Sedan har det aldrig blifvit af att göra någon ändring, åtminstone icke någon väsentligare ändring, i detta kyrkotväng. Men det är väl ganska betecknande, att när de nya läroverken och läroanstalterna växa upp under 1800-talet, de enskilda läroverken, folkskolorna och seminarierna, då gör man icke något försök att i dem sätta in detta kyrkotväng, uppenbarligen därför, att man icke längre anser, att det är lämpligt att förbinda ett sådant tvång med lärjungarnes ställning i läroverket. Det är sålunda ett faktum, att lärjungarne vid de allmänna läroverken intaga en fullkomlig särställning bland hela landets ungdom, och jag kan icke finna annat

Ang. upphäfvande af föreskriften om lärjungarnes vid de allmänna läroverken obligatoriska kyrkobesök.

(Forts.)

än att detta faktum ensamt bör visa, att själfva grunden för en sådan skyldighet är borta. Att skyldigheten är ohållbar, framgår också af det förhållandet, att den här i Stockholm redan i tysthet fått försvinna, i det något sådant kyrkotväng här alls icke finnes och icke funnits på länge, och denna praxis tenderar tydligen att utvidga sig till andra läroverk. Jag vet, att den här trängt igenom vid ett läroverk i Malmö samt vid något i Göteborg o. s. v.

Vidare måste framhållas, att hela verkan utaf dessa obligatoriska kyrkobesök på den särskilda grupp af lärjungar, för hvilken de ensamt äro föreskrifna, torde vara i hög grad osäker just ur den synpunkt, som den nyss förut här uppträdande talaren sökt göra gällande. Det har af lärare med stor erfarenhet framhållits, att hvad man kan vara säker på, det är att de obligatoriska kyrkobesöken väcka olust och leda vid hela gudstjänsten, men hvad man däremot icke är säker på, det är den religiösa effekt, som gudstjänsten under sådana förhållanden kan komma att medföra. Ehuru jag själf endast under en kort tid varit lärare vid ett allmänt läroverk, tror jag mig dock ej säga för mycket, om jag uttalar, att den erfarenhet, jag vunnit, går i fullkomligt samma riktning. Min uppfattning är, att just den obligatoriska karaktären i kyrkobesöken stämmer lärjungarne afvoigt mot den religionsutöfning, som de äro tvungna att vara med om, och i hög grad motverkar i stället för att främja det syfte, som man vill nå. Det finnes ytterligare en synpunkt att här anlägga: föräldrarnas. Föräldrarna borde ha en viss rätt att bestämma, om de vilja ha barnen med sig i kyrkan eller icke; de borde ha rätt att bestämma, i hvilken kyrka de vilja gå med sina barn, och de borde ha rätt att i kyrkan sitta vid sina barns sida — allt saker, som genom den nu föreskrifna ordningen icke äro möjliga.

Till sist blott några få ord om det, som naturligtvis ligger under utskottets ställning såsom den egentliga grunden för densamma, den sanningen, hvilken utskottet velat uttrycka så, att det för en nutida uppfattning ligger i hvarje religionsöfnings väsen, att den bör ske frivilligt. Utskottet har varit ense om, att religionen under vår tids samhällsförhållanden och med vår tids åskådning måste basera sig på rent frivilligt, personligt intresse, hvilket endast kan lida af ett tvång, äfven om detta tvång blott finnes kvar på någon enstaka punkt såsom här, och att det sålunda äfven ur principiell synpunkt är det enda riktiga att afskaffa den rest af tvång, som det nu är fråga om.

Att nu den åsikt, som utskottet slutit sig till, äfven, såvidt jag kan se, allmänt omfattas af lärarne i landet, det bör väl endast styrka denna åsikt. Jag ber att få erinra om, hvad också i utskottets utlåtande blifvit framhållet, att det senaste allmänna läraremötet i Falun år 1909 utan någon opposition enhälligt uttalat sig för afskaffande af de obligatoriska kyrkobesöken. En sådan opinionsyttring från lärarekretsar, och en opinionsyttring, i hvilken äfven lärare i kristendom deltagit, enligt

hvad de snart tillgängliga protokollen utvisa, bör om något besträcka, att verkliga denna lilla reform är mogen.

Nu har den senaste ärade talaren visserligen velat göra åtskilliga medgifvanden åt utskottets mening, men han har icke tagit steget fullt ut. Han vill, om jag förstod hans slutyrkande rätt, i två afseenden ändra utskottets kläm, för det första så, att han sätter in, att gudstjänstbesöken böra »mera än hittills» grundas på frivillighetens princip — sålunda skall ändå en rest af tvång finnas kvar — och för det andra så, att han tillägger ett särskildt positivt yrkande i sammanhang med förslaget om afskaffande af kyrkotvånget.

Jag vill till att börja med något ingå på första delen af yrkandet. Den ärade talaren hemställer, att kammaren skall uttala sig för att gudstjänstbesöken »mera än hittills» må baseras på frivillighetens grund. Jag nödgas fästa kammarens uppmärksamhet på det fullkomligt osäkra och oklara i denna formulering. Här är icke sagdt annat än att det skall bli »mera» frivillighet än hittills, det är icke sagdt, huru mycket frivillighet det skall bli. Detta yrkande lämnar fullkomligt öppet för rektor eller eforus att föreskrifva så många obligatoriska gudstjänster som helst, om de bara icke bli hvarje söndag. På grund af det godtycke, som därigenom skulle kunna göra sig gällande i fråga om anordnandet af läroverksundomens kyrkogång, kan jag icke finna annat än att detta skulle vara en synnerligen olycklig utväg att tillgripa, när man börjar söka reformera på detta område. Och jag kan icke se, att kammaren skulle göra klokt i att ansluta sig till en formulering, som sålunda i själfva verket icke lämnar garanti för någon verklig förändring.

Den ärade talaren har till förmån för någon rest af obligatoriska gudstjänstbesök anfört en del mera teoretiska skäl och utgått från åtskilliga pedagogiska betraktelser, som jag beklagar, att jag icke kan finna anledning att här närmare bemöta. Det är nog så, att en del af de allmänna satsar, som anfördes, kunna förefalla tilltalande, och några äro det äfven för mig, men jag tror, att hvad vi här skola se på är frågans praktiska läge, och att det icke bätar till något att ingå på en allmän principdiskussion i etiska och pedagogiska spörsmål, hvilken endast skulle föra oss långt bort från ämnet. Jag nöjer mig med att hålla fast vid den praktiska erfarenhet, som man vunnit på alla håll och som läroverkslärarne så enhälligt gifvit uttryck åt, nämligen att tvånget såsom sådant, tvånget i sin helhet, bör afskaffas och en fullständig frivillighet införas. Och jag skulle vilja tillägga, att läroverkslärarnes opinion är så mycket märkligare som är 1904, då frågan senast var före i Riksdagen, det verkliga var på tal att man skulle införa ett mera reduceradt antal gudstjänster såsom obligatoriska. Lärarne hafva icke på något håll, såvidt jag känner, anslutit sig till denna tanke, utan de hafva begärt full och otvetydig frivillighet.

Och så en liten särskild anmärkning i detta sammanhang.

Ang. upphäfvande af föreskriften om lärjungarnes vid de allmänna läroverken obligatoriska kyrkobesök.

(Forts.)

Ang. upphäfvande af föreskriften om lärjungarnes vid de allmänna läroverken obligatoriska kyrkobesök.

(Forts.)

Om den föregående ärade talarens förslag angående obligatoriska kyrkobesök i reducerad skala för läroverkens lärjungar står kvar, medan på samma gång hans yrkande — som utskottet också sympatiserar med — att allmänna ungdomsgudstjänster skola anordnas, vinner framgång, då komma vi till det resultat, att till dessa allmänna ungdomsgudstjänster alla andra skolors barn ha rätt att komma fullt frivilligt och efter egen önskan, men att till dessa samma gudstjänster läroverksungdomen kommer af tvång, på grund af särskild föreskrift. Jag uttrycker blott en vördsam förväning öfver att man ur pedagogisk synpunkt kan anse en sådan anordning vara lämplig. Icke lär den väl komma att uppmuntra läroverksungdomen att finna sig tilltalad af och med uppmärksamhet följa dessa gudstjänster, till hvilka den ensam är kommenderad med tvång, men dit alla andra unga i staden få gå frivilligt.

Om jag sålunda måste alldeles bestämt motsätta mig den ärade talarens förslag till förändring af utskottets kläm i denna del, förhåller det sig i någon mån annorlunda med det tillägg, som han ville göra till utskottets yrkande. Det innefattade ett yrkande om föreskrifter angående särskilda ungdomsgudstjänster. Beträffande den saken ber jag att få påpeka, att utskottet redan, såsom äfven den ärade talaren nämnde, i motiveringen gifvit uttryck åt sin fullkomliga anslutning till en sådan anordning. När utskottet icke velat intaga förslag härom i sin kläm, så är det af två skäl. Det ena är ett formellt, konstitutionellt: det förefaller mig ganska tvifvelaktigt, om utskottet verkligen har rätt att framställa ett sådant yrkande på grundvalen af en motion, som endast rör sig om en ändring i läroverksstadgan. Det är visserligen sant, att genom den nya formulering, som nu gällande riksdagsordnings § 37 erhållit, hvarje tillfälligt utskott har rätt och plikt att afgifva yttrande och förslag »i frågan», såsom det helt allmänt heter. Men jag är för min del icke öfvertygad om att denna af motionären väckta fråga angående lärjungarnes vid de allmänna läroverken obligatoriska kyrkobesök kan sägas vara så vid, att den berättigar utskottet att göra ett yrkande, som rör alla lärjungar i alla skolor i hela landet. Detta är det formella skälet. Därtill kommer också ett reellt. Utskottet har ansett, att ett sådant yrkande icke borde göras, förrän man kunnat komma med någon bättre och fullständigare utredning i den vägen, än hvad utskottet sett sig i stånd att pretera. Ett sådant yrkande är af ganska omfattande natur och innebär något mera än en allmän sympatifyrklaring, som utskottet nu gifvit. Och ett dylikt yrkande bör vara någorlunda grundligt motiveradt i utlåtandet, innan det ingår i klämnen.

Af dessa två skäl finner jag det icke önskvärdt och är icke viss om att det vore berättigadt, att kammaren nu gör något tillägg i den af den ärade talaren föreslagna riktningen.

Sist har slutligen denne talare också hänvisat till Första kammaren och de utsikter, som kunde finnas eller icke finnas för att

få ett yrkande af denna art igenom i den kammaren. I fråga härom vill jag endast säga det, att om verkligen Andra kammaren önskar, att något steg skall tagas i den lilla reformfråga, som nu här föreligger, då är det nog alla skäl i världen, att kammaren nu säger bestämdt ifrån, huru långt den för sin del önskar taga steget. Vill sedan Första kammaren göra en ändring i det yrkande, som här gått igenom, så får man, när den tiden kommer, se, hvad Första kammaren önskar och därefter rätta sin ståndpunkt. Men efter all erfarenhet att döma vore det en synnerligen olycklig taktik att på förhand jämka på hvad kammaren i och för sig anser riktigt och rätt. Den tiden brukar nog minsann komma, när jämkning kan blifva nödvändig, om man skall komma till något resultat.

Ang. upphäfvande af föreskriften om lärjungarnes vid de allmänna läroverken obligatoriska kyrkobesök.
(Forts.)

Hvad jag här haft äran anföra torde vara tillräckligt för att visa innebörden af de skäl, som förmått mig och hela utskottet att stanna vid det resultat, hvartill utskottet kommit. Utskottet har icke ansett sig böra och knappast ansett sig kunna göra något annat yrkande än en hemställan om bifall till motionärens förslag om afskaffande af lärjungarnes obligatoriska kyrkobesök. Utskottet har ställt sig i hög grad välvilligt till den tanke, som framförts angående allmänna ungdomsgudstjänster, men har funnit, att något förslag i den riktningen icke bör intagas i utlåtandets kläm. Och utskottet har grundat denna sin ståndpunkt på en omsorgsfull och, jag vågar tro det, ganska fördomsfri diskussion angående de olika konsekvenser, som utaf ett sådant beslut skulle kunna uppstå.

Jag vill än en gång erinra kammaren därom, att i detta utskottets utlåtande alla medlemmar af utskottet förenat sig — ifrån den högra sidan till den vänstra. Och jag hoppas, att när denna enighet varit så fullständig och när enigheten bland läroverkslärarna i denna fråga uppenbarligen är i stort sedt lika fullständig, kammaren icke skall försumma att genom bifall till utskottets hemställan gifva uttryck åt en bestämd opinion för genomförandet af denna lilla reform — små reformer äro också att taga vara på i dessa tider.

Jag anhåller att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Berg i Staby: Jag anser mig böra framhålla, att jag icke tillhört någon opposition inom utskottet. Tvärtom vill jag konstatera, att inom utskottet full enighet varit rådande med afseende å dess yrkande. Jag skall endast be att få tillägga något till hvad ordföranden här yttrat.

Jag vill sålunda framhålla, att inom utskottet uttalats en bestämd önskan om att dessa obligatoriska gudstjänster måtte ersättas af andra gudstjänster, anordnade på frivillighetens väg. Utskottet har ju också gått oss till mötes i detta afseende, i det utskottet i något kraftigare ordalag, än hvad ursprungligen afsetts, framhållit just önskvärdheten af anordnandet af dylika frivilliga gudstjänster. Jag tror mig kunna säga, att vi önskat,

Ang. upphäfvande af föreskriften om lärjungarnes vid de allmänna läroverken obligatoriska kyrkobesök.

(Forts.)

att anordnandet af sådana gudstjänster måtte uppställas som villkor för de obligatoriska kyrkobesökens afskaffande, men denna önskan fingo vi ej uppfylld. Dock ansågo vi oss hafva i hufvudsak vunnit hvad vi äsyftat, i det att utskottet så till vida gick oss till mötes, att det gjorde dessa något starkare uttalanden i denna punkt än näst sista stycket af utlåtandet, som afhandlar önskvärdheten af de obligatoriska gudstjänsternas ersättande af frivilliga sådana. Vi ansågo oss i alla händelser hafva vunnit så mycket, att vi ej behöfde anmäla någon reservation, då denna blott skulle hafva gällt en särskild punkt i utskottets utlåtande. Vi voro ju i öfrigt eniga.

Herr von Schéele: Herr talman! I afseende å den näst föregående ärade talarens anförande vill jag först göra en rättelse, hvars befogenhet jag icke betviflar att han skall medgifva.

Det har nämligen aldrig blifvit af mig sagdt eller kunnat sägas, att jag vore nöjd, d. v. s. att mitt frihetsbegär i detta hänseende blefve tillfredsställdt, om blott en bestämmelse komme till stånd, som gäfvade eforus rätt att medgifva, det obligatorisk gudstjänst för skolungdomen i fråga finge förekomma mindre ofta än hvarje söndag. En sådan rätt för eforus icke endast finnes enligt nu gällande bestämmelser, utan är också i praktiken faktiskt flerstädes tillämpad. Jag androg ju ett exempel från min egen verksamhetssfer, och flera dylika kunna säkerligen anföras äfven från andra orter. Vidare ber jag få hemställa till den ärade utskottsordföranden, om det verkligen kan vara lämpligt att resonera så, att därför att det på flere håll, i folkskolor och seminarier, flickskolor och andra privatläroverk, råder en sådan frihet som den, hvilken här begäres för de allmänna läroverkens ungdom, skulle det, som i de förra fallen befunnits lämpligt, äfven äga tillämplighet på den sistnämnda ungdomen. Det kan mycket väl hända, att en förefintlig anordning icke bör alldeles upphävas på den grund, att en dylik svärligen låter sig öfverallt genomföras. Förhållandena kunna ju dessutom vara ganska olika i stad och på landsbygd, behofvet jämväl vid skilda åldrar och för skilda kön vara olika, utom att det råder en stor olikhet i hvad som kan påbjudas i afseende på offentliga läroanstalter och på enskilda.

Slutligen vågar jag hemställa, om den ärade talarens uppfattning af det tvifvelaktiga i utskottets rätt numera att gå utöfver hvad som blifvit i motionen sagdt, för så vidt det rör den föreliggande frågan, kan vara befogad. I Kyrkomötet, där man alltid söker att komma i den största möjliga öfverensstämmelse med tillvägagående vid Riksdagen, förekom den saken till särskildt noggrann pröfning i höstas, och alla voro där ense om den af mig nu uttalade meningen. Några gingo t. o. m. längre, såsom fallet var med kyrkolagsutskottets ordförande och vice ordförande, förre landshöfding Sjöcrona och biskop Billing, hvilka båda måste erkännas vara juridiskt skolade män.

Hvad åter angår det historiska, som af den ärade talaren berördes, så vill jag, eftersom han är historiker, till det jag nyss nämnda lägga tvenne för honom tvifvelsutän val bekanta förhållanden. I sin inledning till Svea Rikes Häfder framhåller Erik Gustaf Geijer, hurusom svenska folket behöfver ett komplement af stark begränsning, för att icke frihetsbegäret hos det skall taga för vid utsträckning. »Därför hör ock» — säger han — »allt hvad som väcker, förenar och sammantränger de i djupet hvilande krafterna, såsom en strängt rättvis, en kraftfullt sammanhållande borgerlig ordning, egentligen till Nordens hälsa.» Något liknande var det väl ock, som den förste, store Napoleon afsåg med sitt bekanta yttrande, sedan han hade kommit till makten, att det, som nu behöfdes för att stärka den nya ordning, som blifvit upprättad i Frankrike, det var en ny katekes. Någon betydelse för den föreliggande frågan torde den vidsynte finna i båda dessa uttalanden, hvarom jag blott i förbigående tillåtit mig påminna min högt bildade motståndare.

Jag nödgas nog, herr talman, begära votering, när denna sak kommer till afgörande, trots att jag mycket väl förstår utgången. Det måste vara af intresse icke blott för mig, utan äfven för dem, som med mig äro liktänkande, att se huru många, som dela den åskådning i det stora hela, som jag ansett det vara min plikt att här göra gällande.

Herr Sandquist: Herr talman! Då jag, när denna fråga sist behandlades i utskottet — det var år 1904 — tillhörde dem, som yrkade afslag å motionen men i år befinner mig i det läge, att jag har gått med på det utlåtande, om hvilket utskottet enhälligt har enat sig, så anser jag det vara min plikt att gifva tillkänna, hvarför jag så har gjort. Det har icke skett af den anledning, att jag skulle vara mindre angelägen om ungdomens kristliga uppfostran nu, än jag var då. Nej, visst icke, utan det har skett af den orsaken, att utskottet efter mycket långvariga öfverläggningar kunnat ena sig om en så pass tydlig motivering som den nu föreliggande, genom hvilken motivering jag ansåg, att min åsikt rörande ungdomens andliga vård, i hvad densamma beträffar åhörandet af gudstjänster, på intet sätt skulle i sak komma att lida intrång. Jag tillåter mig uppläsa något ur motiveringen till utskottets betänkande, som handlar härom:

»Om — heter det — utskottet sålunda måste anse, att de obligatoriska gudstjänstbesöken böra afskaffas vid de allmänna läroverken, så har utskottet å andra sidan också uppmärksammat, att åtgärder böra kunna vidtagas, som på ett bättre sätt lämpa sig efter skolungdomens religiösa förutsättningar. Ett godt uppslag härtill synes utskottet ligga i de barn- och ungdomsgudstjänster, som här och hvar börjat anordnas i kyrkorna med en förkortad, efter de unga åhörarna lämpad predikan och en förenklad ritual.»

Vidare heter det i motiveringen:

»Det är emellertid tydligt, att om, såsom utskottet anser lyck-

Ang. upphäfvande af föreskriften om lärjungarnes vid de allmänna läroverken obligatoriska kyrkobesök.

(Forts.)

Ang. upphäfvande af föreskriften om lärjungarnes vid de allmänna läroverken obligatoriska kyrkobesök.

(Forts.)

ligast, de nya frivilliga gudstjänsterna blifva allmänna barn- och ungdomsgudstjänster, omsorgen om deras anordnande icke kan åläggas endast rektor vid vederbörande allmänna läroverk, utan att dessa gudstjänster i så fall böra komma till stånd genom ett samarbete mellan flera undervisningsanstalter och församlingens prästerskap.»

Det är på grund af dessa enligt mitt förmenande tydliga uttalanden rörande vikten af att bibehålla och utvidga tillfällena för skolungdomen att komma i åtnjutande af den uppbyggelse, som man meddelar genom dessa barn- och ungdomsgudstjänster, som jag har kunnat gå med på det beslut, hvartill utskottet nu har kommit; och huru behjärtansvärdt från annan synpunkt det yrkande än framstår, som här gjorts af biskop von Scheele, så anser jag mig dock, trogen den uppfattning, jag inom utskottet sålunda varit med om, böra yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Meurling: Då utskottets ärade ordförande behagat fästa särskild uppmärksamhet vid min ringa persons närvaro i utskottet, så anser jag mig böra tillkännagifva, att orsaken, hvarför jag ej velat reservera mig mot utskottets förslag, har varit aktgifvande därpå, att Herren Kristus visserligen använde tvångsmedel, när det en gång gällde att aflägsna ur templet dem, som där skickade sig otillbörligt, men icke använde sådana medel, när det gällde att draga människor dit.

Herr Berg i Staby: Då det möjligen kan missförstås, att jag icke slutade mitt förra anförande med något yrkande, ber jag nu att få yrka bifall till utskottets förslag. Jag ansåg, att detta föll af sig själf, då jag icke reserverat mig. Med de ord, jag förut yttrat, har jag endast velat säga, att jag hyste en något afvikande mening med afseende på en punkt i motiveringen.

Efter det öfverläggningen förklarats härmed vara avslutad, framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan och vidare på bifall till det af herr von Schéele under öfverläggningen framställda yrkandet; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid af herr von Schéele, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller första tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, har kammaren bifallit det af herr von Schéele under öfverläggningen framställda yrkandet.

Voteringen utvisade 143 ja och 63 nej, hvadan kammaren alltså bifallit utskottets hemställan; och skulle jämlikt 63 § riksdagsordningen detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas Första kammaren.

§ 7.

A föredragningslistan fanns härefter upptaget Andra kam- *Ang. utredning rörande kro-*
marens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 10, med anledning *nans jorrdon-*
af herr Lindhagens motion, nr 202, angående skrifvelse till Kungl. *nationer till*
Maj:t beträffande utredning rörande kronans jorrdonationer till *industrien.*
industrien.

Uti en inom Andra kammaren väckt motion, nr 202, hade herr *Lindhagen* hemställt, att Riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta en utredning rörande kronans jorrdonationer till industrien, äfvensom därefter vidtaga de åtgärder och, i den mån Riksdagens medverkan kräfdes, till Riksdagen göra de framställningar, som af denna utredning föranleddes.

Utskottet hemställde, att Andra kammaren ville för sin del besluta, att Riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta en utredning rörande kronans jorrdonationer till industrien, äfvensom därefter vidtaga de åtgärder och, i den mån Riksdagens medverkan kräfdes, till Riksdagen göra de framställningar, som af denna utredning föranleddes.

Utskottets hemställan föredrogs, hvarefter

Herr Zetterstrand anförde: Herr talman, mina herrar! Jag har ingenting att erinra emot, att en sådan utredning kommer till stånd, som motionären här föreslagit och utskottet här hemställt om. Jag är dock öfvertygad om, att man därvid icke bör med afseende på den historiska forskningen gå djupare än som erfordras för att nå det praktiska resultat, som motionären har åsyftat. Men äfven om man begränsar utredningen så pass mycket, är jag förvissad om, att densamma kommer att kräfva en ganska lång tid. Under sådana förhållanden tror jag, att någon liten ändring borde göras i den kläm, som utskottet här har föreslagit. Utskottet har nämligen föreslagit: »att Riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta en utredning rörande kronans jorrdonationer till industrien, äfvensom *därefter* vidtaga de åtgärder etc., som erfordrades och i vissa fall vända sig till Riksdagen.»

Nu är emellertid förhållandet det, att, om man hemställer, att Kungl. Maj:t först »därefter», först sedan utredningen är afslutad, skall vidtaga dessa åtgärder och göra dessa framställningar till Riksdagen, så kan det ha sin risk. Utskottet påpekar själf i sina motiv, att saken brådskar, och att lagen om tjuguarig preskription

Ang. utredning
rörande kro-
nans jorddo-
nationer till
industrien.

(Forts.)

vällar särskildt afbräck. Under sådana förhållanden anser jag det vara särdeles välbetänkt, därest en utredning kommer till stånd, att det här iakttages, att, så snart under utredningens fortgång några missförhållanden upptäckas, anmälan därom sker till regeringen, på det att densamma i god tid måtte kunna vidtaga erforderliga åtgärder och komma med de framställningar till Riksdagen, som kunna vara påkallade.

Står det däremot kvar detta ord: »därefter», skall regeringen måhända slå sig till ro, och, hvilka missförhållanden än må upptäckas, icke göra några framställningar, förr än utredningen blifvit avslutad, hvilket jag tror skulle vara gansak olämpligt.

Jag får med anledning däraf, herr talman, hemställa om bifall till utskottets förslag med den lilla förändringen att detsamma skulle lyda: »att Riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta en utredning rörande kronans jorddonationer till industrien, äfvensom *i den mån utredningen fortskrider* vidtaga de åtgärder, och, *i fall då* Riksdagens medverkan kräfvcs, till Riksdagen göra de framställningar, som af denna utredning föränledas.»

Härfpå yttrade

Friherre Palmstierna: Som kammaren väl vet, har denna motion nu två år å rad utan synbar meningsskiljaktighet bifallits af denna kammare. När utskottet ånyo upptagit motionärens hemställan och tillstyrkt densamma, så är det därför att hoppas, att kammaren i koneskvens med sitt föregående beslut äfven i år måtte bifalla motionen.

Nu har emellertid herr Zetterstrand gjort en ändring uti den hemställan, som motionären haft och äfven utskottet upptagit, men en ändring, som tydligen har till syfte att ytterligare stärka motionens framgång och så mycket som möjligt påskynda ärendets behandling.

Under dessa förhållanden har utskottet gifvetvis ingenting att erinra mot att kammaren för sin del bifaller det af herr Zetterstrand framställda ändringsförslaget, men jag finner mig i alla fall föränlåten att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Jag ber att få instämma med herr Zetterstrand uti det af honom gjorda yrkandet.

Ofverläggningen förklarades härmed vara avslutad. Efter af herr talmannen framställda propositioner å de därunder gjorda yrkandena biföll kammaren utskottets hemställan med den af herr Zetterstrand föreslagna ändringen; och skulle jämlikt 63 § riksdagsordningen detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas Första kammaren.

§ 8.

Vidare företogs till behandling bankoutsrottets utlåtande, nr 6, angående förslag till ändringar i aflöningsstaten för riksbanken.

Pukterna 1:o) och 2:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Vid föredragning af *punkten 3:o)* angående förbättrade aflöningsförmåner för de ordinarie vaktmästarna vid hufvudkontoret m. m., begärdes ordet af

Ang. förbättrade aflöningsförmåner för vaktmästarna vid riksbankens hufvudkontor.

Herr Berg i Göteborg, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Jag vill icke försöka att kullkasta utskottets enhälliga utlåtande i denna fråga, detta desto mindre, som några af dem, till hvilkas förmån jag framburit min motion, redan fått sina villkor i någon mån förbättrade med anledning af den skrifvelse, med hvilken vaktmästarna vid riksbankens hufvudkontor inkommit till herrar fullmäktige. Utöfver hvad staten för riksbanken upptager äga nämligen fullmäktige att till vaktmästarna vid hufvudkontoret i och för postbefordran och inkasseringssuppdrag meddela de arfvoden fullmäktige finna skäligt. Såsom utaf betänkandet framgår, ha också fullmäktige den 20 sistlidne januari beslutat, att de till de s. k. postvaktmästarna och växelinkasserarna utgående särskilda arfvoden skola höjas till 50 kronor i månaden för hvar och en af dem, och detta skall tillämpas från och med den 1 januari i år.

Om detta fullmäktiges beslut hade jag naturligtvis ingen kändedom, då jag den 26 januari frambar min motion. Af beslutet torde emellertid vara tydligt, att fullmäktige icke alldeles underkänt befohgenheten af de framställningar, som, i syfte att vinna förbättring i de ordinarie vaktmästarnas vid riksbankens hufvudkontor villkor, framstälts vid de två föregående riksdagarna och nu genom min motion. Som jag nämnde, har detta tilläggsarfvode tilldelats endast en del af de ordinarie vaktmästarna, nämligen de tre inkasserarna och de sex postvaktmästarna, hvilka emellertid redan förut äro bäst aflönade. De öfriga tretton vaktmästarna ha däremot ej erhållit någon ökning.

Visserligen måste ju medgifvas, att inkasserarna och postvaktmästarna hafva en ansvarsfullare syssla än de öfriga, alldenstund de dagligen hafva försändelser och medel till ganska stora belopp om händer. Det lär dock vara förhållandet att äfven de öfriga vaktmästarna nästan hvarje dag få stora penningssummor sig anförtrödda, men de äro emellertid, som sagdt, betydligt sämre aflönade än den kategori, som nu fått tilläggsarfvode sig tilldeladt.

Det hufvudsakliga skälet till att man icke ansett sig kunna tillmötesgå vaktmästarnas framställning, är, att vid jämförelse med den aflöning, som tillkommer motsvarande befattningshafvare inom andra statens verk, man icke funnit deras ställning vara sådan, att den påkallar en ändring i den för dem fastställda aflöningsstaten.

Jag tror mig emellertid hafva påvisat, att dessa vaktmästare, på grund af att de nästan dagligen ha stora penningssummor i sin vård, ha en vida ansvarsfullare sysselsättning än motsvarande befattningshafvare inom andra verk.

Åtskilligt annat och mera skulle nog kunna framhållas för att styrka, att dessa statstjänares ställning icke kan jämföras med vaktmästarnas i de centrala ämbetsverken, men då sådant endast vore att i onödan upptaga kammarens tid, så skall jag icke inlåta mig härpå, utan inskränker mig till hvad jag redan yttrat. Herr talman, jag har intet yrkande att göra.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Ang. nya vaktmästarebefattningar vid riksbankens hufvudkontor.

Punkten 4:o), om inrättande af sex nya vaktmästarebefattningar vid hufvudkontoret.

I en inom Andra kammaren väckt motion, nr 66, hade herr *Ericsson* i Vallsta hemställt, att Riksdagen måtte besluta inrättandet af sex nya ordinarie vaktmästarebefattningar vid riksbankens hufvudkontor.

Utskottet hemställde, att herr *Ericssons* i Vallsta förevarande motion icke måtte af Riksdagen bifallas.

Reservation hade emellertid afgifvits af herrar *Neiglick*, *Thylander*, *Vahlquist*, *Rune* och *Carlsson* i Malmberget, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen måtte besluta inrättandet af sex nya ordinarie vaktmästarebefattningar vid riksbankens hufvudkontor:

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr *Vahlquist*: Mina herrar! Utaf betänkandet framgår, att i denna fråga finnes en reservation, afgifven af mig jämte fyra kamrater inom utskottet. Vi hafva nämligen ansett, att motionen bort bifallas.

Förhållandet är nämligen det, att, som den officiella matrikeln för riksbankens tjänstemän och betjante utvisar, det finnes tio s. k. extra ordinarie vaktmästare, af hvilka 6 stycken äro i ständig daglig tjänstgöring, förutom det att det åligger dem vakttjänstgöring på nätterna. Nu har Riksdagen eller utskottet först 1907 och sedan 1909 uttalat, att extraordinariesystemet borde så mycket som möjligt undvikas, detta beträffande tjänstemännen. Men gäller det förhållandet om tjänstemännen, har det syntts oss reservanter, att det borde utsträckas att gälla äfven den del af personalen, som kallas vaktbetjante.

Det är ju helt naturligt, att dessa extra ordinarie vaktmästare, som dock ha sig ålagd samma tjänstgöringsskyldighet som de ordinarie, skola känna det hårdt att få gå år ut och år in såsom extra ordinarie med den ovissa ställning, som detta medför. Det finnes t. ex. sådana, som fått gå ända till femton år, innan de kunnat

befordras, och detta bör, som sagdt, för dem kännas ganska nedslående.

Vidare synes det mig, att ett beslut i enlighet med reservanternas framställning just skulle stå i fullkomlig öfverensstämmelse med det beslut, som Riksdagen nyss har fattat i punkt 1. där Riksdagen beslöt inrättandet af en massa ordinarie tjänstemän i riksbanken, hvilka förut stått öfver stat, som det heter, således ungefär detsamma som i en extra ordinarieställning. Jag anser för öfrigt, att Riksdagen endast skulle uppfylla rättvisans och billighetens fordran, om reservationen bifölles.

Nu ha fullmäktige emellertid framhållit, att genom dessa sex vaktmästarplatsers tillsättande på ordinarie stat skulle vaktmästar-kåren behöfva ytterligare ökas därigenom att nattvakttjänstgöringen icke skulle kunna åläggas de ordinarie vaktmästarna. Hvarken jag, och jag tror icke heller de öfriga reservanterna, ha kunnat inse, hvarför icke vakttjänstgöring om natten skulle kunna åläggas de ordinarie vaktmästarna. Jag ser intet hinder, hvarför de icke skulle kunna fullgöra denna vakttjänstgöring lika tryggt och säkert som de extra ordinarie, och det är naturligt, att det står i bankofullmäktiges eget skön att ålägga vaktmästarna den tjänstgöringsskyldighet, som anses behöflig. Däri kan jag således icke se något hinder, utan tvärtom synes det mig att det borde vara mera lugnt och tryggt, om nattvakttjänstgöringen blefve förlagd i händerna på de ordinarie tjänstgörande.

Jag skall icke yttra mig vidare, utan ber endast, herr talman, att få yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Ericsson i Vallsta: Herr talman! Den egentliga kärnpunkten i utskottets afstyrkande utlåtande förefaller mig vara sista punkten, där det heter: »Då fullmäktige, hvilka det enligt gällande bankoreglemente tillkommer att bestämma antalet vaktbetjante vid hufvudkontoret, funnit ökning af den nuvarande ordinarie vaktmästarpersonalen därstädes icke vara erforderlig, har ej heller utskottet ansett sig böra biträda det nu framställda förslaget om genomförande af en sådan ökning.» Utskottet förmenar således, att, därför att bankofullmäktige icke ansett, att vaktmästarnas antal behöfde ökas, har utskottet icke heller velat vara med om den saken.

Nu är det emellertid så, att dessa vaktmästare, som det här är fråga om, dagligen äro inne i tjänstgöring och varit det under en lång följd af år, och de hafva därjämte natttjänstgöring hvarannan eller hvar tredje natt. Då är det klart att dessa tjänster äro erforderliga för banken, äfvensom att den därmed förknippade tjänstgöringen är mera betungande än de ordinarie vaktmästarnas tjänstgöring. Vid sådant förhållande förefaller det, som om det skulle vara rättvist, att dessa vaktmästare icke skulle behöfva gå så länge som extra. Det framgår sålunda af motionen, att en af dem varit i riksbankens tjänst sedan 1898, en sedan 1899, en sedan 1900. en sedan 1903 och de två öfriga sedan 1905. Den äldste bland dem

Ang. nya vaktmästarebetjantningar vid riksbankens hufvudkontor.
(Forts.)

Ang. nya vakt-
mästarebe-
fattningar vid
riksbankens
hufvudkontor.
(Forts.)

har sålunda varit i riksbankens tjänst i elfva år och på det tolfte. Då förefaller det mig, att det icke skulle vara orimligt att uppflytta dem till ordinarie.

Då bankofullmäktige afgåfvo sitt yttrande i fråga om vissa tjänstemäns uppflyttning på ordinarie stat, hade bankofullmäktiges ordförande en afvikande mening. Han uttalade nämligen, att han ansåg, att den personal, som behöfdes i ständigt tjänstgöring, borde vara ordinarie. Han tyckte, att det är någonting oriktigt, att man skall bygga så mycket på extraordinariesystemet. Han säger nämligen: »Och den grundsats, på hvilken denna åsikt hvilar, eller att hvarje stadigvarande arbete, som tager vederbörandes tid helt i anspråk, skall skötas af ordinarie personal, under förutsättning att tjänstemannens kompetens blifvit till fullo pröfvad, har vunnit allt större terräng på olika håll. Jag skulle därför gärna hafva sett, om fullmäktige nu velat utarbete ett förslag på grundvalen af de framställningar, som blifvit gjorda dels af de extra ordinarie tjänstemännen vid hufvudkontoret, dels såsom främsta alternativ af de extra ordinarie tjänstemännen vid afdelningskontoren, och den motivering, som deputeraden Berg anført för sitt förslag att ej slå in på denna väg, kan jag ingalunda gilla.» Nu gällde det där, som sagts, tjänstemän, men är grundsatsen i alla fall riktig, kan jag icke finna, hvarför den icke skulle tillämpas äfven då det rör vaktmästarna.

Om nu min motion skulle bifallas, så är det möjligt, att inkomsterna för dessa vaktmästare skulle i någon mån minskas, beroende på i hvilken lönegrad de skulle få börja denna ordinarie tjänstgöring. Men jag tror, att de underkasta sig detta hellre än att behöfva gå som extra, ty deras ställning blir då tryggare än förut. I händelse af sjukdom hafva de ingen aflöning såsom extra, Men blifva de ordinarie, uppbära de då sin aflöning i alla fall, förmodar jag. Apropos detta, så hörde jag i dag, att en af de vaktmästare, som det nu är fråga om, varit sjuk nära en månad. Det måste för honom vara kännbart att kanske månadtals få försaka sin aflöning, i all synnerhet om han har familj, hvilket jag icke vet. Nu är det ju möjligt, att fullmäktige träda emellan och hjälpa honom i alla fall, men han har dock ingenting i den vägen att fordra, utan det han får, får han då endast af välvilja och barmhärtighet, och det kan icke vara tilltalande.

Jag skall icke längre upptaga tiden, utan ber endast att få yrka bifall till den vid denna punkt fogade reservationen.

Herr Svensson i Skyllberg: Herr talman, mina herrar! Jag skall bara i korthet be att få yrka bifall till utskottets förslag. När det är så, att fullmäktige äga att bestämma, huru stort antal vaktmästare de vilja ha på ordinarie stat vid hufvudkontoret, och då fullmäktige nu enhälligt varit af den uppfattningen, att, från bankens synpunkt sedt, dessa vaktmästare icke böra uppföras på ordinarie stat, vore det väl märkvärdigt, om Riksdagen mot fullmäktiges

enhålliga mening bestämde, att dessa vaktmästare skulle erhålla ordinarie anställning.

Om man då spørjer sig: Är verkligen dessa vaktmästares ställning så svår, därför att det skulle dröja så länge, innan de skulle kunna komma upp på ordinarie stat, till följd af att Riksdagen nu icke fattade det beslut som motionären i frågasatt, så kan därpå svaras, att enligt hvad fullmäktige meddelat, skulle utaf de 6 vaktmästare, hvarom nu är fråga, tre stycken hafva utsikt att redan detta år komma upp till ordinarie plats. Fullmäktige ha då tillfälle att efter eget bepröfvande bland dessa vaktmästare uttaga dem, som kunde vara mest förtjänta att ifrågakomma till fast anställning.

Ang. nya vaktmästarebefattningar vid riksbankens hufvudkontor.
(Forts.)

Vidare ber jag få framhålla, att, med de befordringsutsikter och de möjligheter, som nu finnas vid riksbanken, äro herrar fullmäktige alldeles öfverlupna med ansökningar till dessa platser, och den aflöning, som består åt dem, är sannerligen heller icke att förakta. Jag tror därför, att det af Riksdagen vore olämpligt och oklokt att mot fullmäktiges önskan och den mening, som utskottets majoritet efter sorgfällig pröfning kommit till, uppföra dessa vaktmästare på ordinarie stat.

Herr *Mallmin* instämde häruti.

Herr *Rune*: Som herrarna veta, var denna fråga föremål för Riksdagens behandling förra året. Då låg emellertid frågan för de personer, det här gäller eller vaktmästarna på ett helt annat och ofördelaktigare sätt än nu. Då låg nämligen frågan så, att det väckts förslag om inrättandet af flere ordinarie tjänstemannabefattningar, men i utskottet ansågo då tre reservanter att det var fullt lika stor, om icke större anledning att inrätta några nya ordinarie befattningar för vaktmästarna, därför att dessa i allmänhet gått såsom extra ordinarie längre tid än de tjänstemän det var fråga om att gynna med ordinarie befattningar. Reservanterna i fjol ansågo därjämte att, för att kunna förskaffa vaktmästarna denna förmån, så vore det lämpligare att äfven frågan om tillskapandet af de nya ordinarie tjänstebefattningarna uppskötes till ett kommande år, och därför yrkade också dessa reservanter afslag äfven å förslaget om inrättande af nya tjänstemannabefattningar. Man må säga om den ställning, som reservanterna intogo, att den icke var så synnerligen stark, om man ser riktigt noga på saken; emellertid visade det sig, att Andra kammaren hade så mycken medkänsla för vaktmästarna, att i kammaren 91 röster mot 96 afgåfvos för reservationen. Det uttalades ock från flere håll i kammaren, att man icke borde sammanblanda frågan om att inrätta nya tjänstemannabefattningar med frågan om inrättandet af nya vaktmästarebefattningar, så till vida som då icke förelåg något bestämdt förslag om inrättande af några nya vaktmästarebefattningar. Det sades också, att, om frågan återkomme ett annat år, skulle man från det håll, där man då bekämpade saken, ställa sig mycket välvilligare.

I år har man ansett, att frågan skulle ligga betydligt bättre

Ang. nya vaktmästarebefattningar vid riksbankens hufvudkontor.

(Forts.)

till, som man säger, än i fjol. Man har fastslagit, att ett behof föreligger, men utskottet har framhållit, att fullmäktige ägde bestämma det antal vaktmästare, som skulle behövas. Det gäller ju dock icke här att anställa en enda utöfver dem, som redan äro anställda, utan frågan gäller, huruvida några af de extra vaktmästare, som oundgängligen behövas och behöfts under många år, skola stå på ordinarie stat eller extra stat.

Vidare hafva fullmäktige i år gjort framställning om inrättande af en del ordinarie tjänstemannabefattningar. Sålunda föreslås uppförande på ordinarie stat öfverallt i landsorten af en del tjänstbefattningar, som förut stått på extra stat. Om jag minnes rätt, är det icke mindre än 21 sådana befattningar, som fullmäktige gjort framställning om. Första kammaren har för sin del just nu beslutat inrättande af dessa 21 nya platser, och då kan man väl tycka, att saken är tämligen klar.

Fullmäktige ha visserligen sagt, att det icke vore lämpligt att inrätta dessa nya vaktmästarebefattningar. Men jag skall då be att få fästa uppmärksamheten på hvad fullmäktige säga, i fråga om inrättandet af de nya tjänstemannabefattningarna. Då yttra nämligen fullmäktige följande:

»Då de öfver stat anställda hafva samma åligganden och ansvar som bankens ordinarie funktionärer i motsvarande grader, och banken allt fortfarande är i behof af deras tjänster, lär billigheten kräfvä, att de beredas samma förmåner och tryggade ställning som deras uti ordinarie tjänst varande kamrater åtnjuta.

Alla öfver stat anställda uppbära för sina befattningar lön och tjänstgöringspenningar i likhet med fast anställda, hvadan den ökade kostnad, som banken skulle få vidkännas för de ifrågavarande öfverstatstjänsternas öfverförande på ordinarie stat, inskränker sig till ålderstillägg å lönen och arfvoden till vikarier under semester.»

Ja, i allt hufvudsakligt är detta fallet äfven med vaktmästarna. Fullmäktige uttala här den åsikten, att alla de tjänstemän, som verkligen behövas, böra beredas den trygghet, som den ordinarie ställningen skänker. Här är det på det viset, att 10 extra ordinarie vaktmästarebefattningar ansetts nödiga, och nu är det bara fråga om att låta 6 af dessa komma på ordinarie stat. Det är sålunda här icke fråga om att öka antalet vaktmästare med en enda, utan endast att gifva sex af dem den mera tryggade ställning, som placering på ordinarie stat medför.

Jag skall be att få referera en del af hvad som förekom vid fjolårets debatt här uti denna fråga. Bankoutskottets dåvarande vice ordförande yttrade då bland annat: »Mig förefaller det som ett synnerligen egendomligt resonemang att säga, som reservanterna synbarligen göra: vi äro mycket gärna med om att öka platserna på stat för tjänstemännen med hvad här föreslås, men därför att icke bankoutskottets majoritet varit med om att bevilja förhöjning för vaktmästarna, vilja vi icke följa vår öfvertygelse beträffande tjänstemännen. Dessa två saker ha enligt min uppfattning icke något sammanhang med hvarandra. Anse vi, att tjänstemännen —

de platser, som här begäras af bankofullmäktige — böra sättas på ordinarie stat, låt oss då besluta om detta. Jag behjärtar lifligt vaktmästarnas kraf, men jag föreställer mig, att det vid denna riksdag icke kan gå för sig att få deras hemställan bifallen. Men jag för min del skall gärna ett annat år vara med om, att det på något lämpligt sätt måtte sörjas för, att deras ställning blir tillfredsställande ordnad.» En annan ledamot af bankoutsnittet, som fortfarande sitter i detta utskott, yttrade följande: »Om de ärade reservanterna genom motion eller på annat sätt ställt om, att vi i år hade kunnat lösa denna fråga på ett sådant sätt, att äfven dessa vaktmästare kommit på ordinarie stat, så hade jag förstätt dem. Men då detta icke låtit sig göra, bör detta icke utgöra hinder för, att tjänstemännen komma på ordinarie stat. För min del hade jag önskat, att båda frågorna kunnat lösas i år, men då så icke kunnat ske, så vill jag för min del icke tillstyrka, att denna kamrere uppskjuter frågan, i hvad den rör tjänstemännen. Hvad vaktmästarna beträffar, skulle det, som sagdt, varit önskvärdt, om också de kunnat komma på ordinarie stat redan nu. Men då de i alla fall fått en löneförhöjning, som i någon mån borttager de olägenheter, hvaröfver de beklagat sig, så kan jag icke finna annat än att de med lugn kunna afvakta nästa år, så att man icke beröfvar tjänstemännen den fördel, som bankofullmäktige ansett dem förtjänta af. Jag säger icke detta därför att jag på minsta sätt anser, att en tjänsteman skall gå före en vaktmästare, ty jag skulle mycket gärna se, att äfven vaktmästarna finge detta.» Den ledamot, som uttalade sig på detta sätt i fjol, är, såsom jag förut nämnde, äfven i år ledamot af bankoutsnittet, men han står icke här upptagen såsom reservant. Jag har svårt att föreställa mig, huru man det ena året kan uttala den meningen, att det är lika behjärtansvärdt, att vaktmästarna få ordinarie anställning, som att tjänstemännen få sådan, men sedan året därpå, efter att först ha gått med på inrättandet af ytterligare 21 nya tjänstemannabefattningar, i fråga om sex extra ordinarie vaktmästares uppflyttande på ordinarie stat helt enkelt afvisa förslaget därom med, att det passar icke heller i år.

Det har här förut framhållits, och för min del kan jag icke annat än instämma däri, att det är upprörande, att dessa vaktmästare skola gå som extra ordinarie kanske både 10, 12 och 15 år, innan de kunna blifva ordinarie. Vi känna ju alla väl till, hvilken ställning en extra ordinarie har i jämförelse med en ordinarie, såsom exempelvis i händelse af sjukdomsfall eller dylikt. Bankofullmäktige ha ju i fråga om tjänstemännen gjort det principuttalandet, att det är lämpligare att låta alla de tjänstemän, som hufvudsakligen behöfvas, stå på ordinarie stat. Fullmäktige ha icke heller haft ett enda realskäl att anföra mot inrättandet af de nu ifrågavarande sex nya ordinarie vaktmästarbefattningarna, utan de ha endast sagt, att de för sin del icke anse detta vara lämpligt. Jag kan emellertid för min del, när det gäller statstjänares väl eller ve, icke böja mig

Ang. nya vaktmästarebefattningar vid riksbankens hufvudkontor.
(Forts.)

Ang. nya vaktmästarebe- för en sådan motivering, och därför ber jag, herr talman, att få fattningar vid yrka bifall till reservanternas förslag.

riksbankens
hufvudkontor.
(Forts.)

Med herr Rune förenade sig herrar *Thylander Olsson* i Tylle-
red, *Carlsson* i Malmberget, *Rissén*, *Branting*, *Starbäck*, *Kronlund*
och *Berg* i Göteborg.

Herr *Christiernson*: Herr talman! Jag har, såsom her-
rarne torde ha funnit, vid punkt 1:o i detta betänkande låtit an-
teckna mig som reservant, ehuru jag, när den punkten var före, icke
ansåg det vara värdt att då upptaga kammarens tid med att här
framställa ett särskildt yrkande. Jag vill dock nämna, att fastän
utskottet enhälligt — så när som på min egen röst — tillstyrkt den
framställning, hvarom punkt 1:o handlar, nämligen om öfverförande
af vissa öfverstatstjänster vid riksbankens afdelningskontor på ordi-
narie stat, var utskottet likväl mycket tveksamt beträffande nöd-
vändigheten af en sådan åtgärd.

De tjänstemän, som sålunda komma på ordinarie stat, äro helt
unga personer, och jag vill påpeka, att deras aflöningsförmåner
redan nu ställa sig mycket gynnsamma, ity att de ha samma aflö-
ning som en ordinarie, som förrättar samma eller liknande tjänst.
Vidare är att märka, att när de blifva ordinarie, ha de rätt att
räkna sig till godo de år, som de utan afbrott tjänstgjort såsom
extra ordinarie, och därigenom kunna de tämligen fort komma upp
i högre lönegrad.

Någon dylik tjänstårsberäkning förekommer däremot alls icke
för vaktmästarna, och äfven i andra afseenden äro dessa ogynnsamt
ställda. Det utlåtande, som vi nu behandla, tillgodoser ju tjänste-
männenas intressen på många sätt — bland annat föreslås ju ett
lönstillägg för de extra tjänstemännen — och då är det väl icke
för mycket, att de vaktmästare, hvarom här är fråga och som äro
i ständig tjänstgöring och så pass länge varit anställda hos riksan-
ken, som fallet är med dessa vaktmästare, blifva uppflyttade i
ordinarie grad. Det enda motiv, som anförts emot en dylik upp-
flyttning, är, att riksbanksfullmäktige icke önska, att det blir flera
ordinarie vaktmästare. Ja, detta kan nog på sina håll vara ett
mycket tungt vägande skäl, men för min del anser jag, att man
dock bör komma med något sakligt skäl för afslag af en så pass
rimlig framställning som den nu ifrågavarande.

Jag skall således, herr talman, tillåta mig att yrka bifall till
reservanternas förslag, såsom innebärande en gärd af rättvisa, då
det ju icke kan vara riktigt att uteslutande tillgodose tjänstemän-
nen, men låta vaktmästarne fortfarande vara kvar i en mycket
dålig ställning.

Sedan herr vice talmannen nu öfvertagit ledningen af kam-
maren förhandlingar, lämnades ordet till

Herr *Ekman* i Göteborg, som yttrade: Herr vice talman!
Alla torde väl vara eniga om det lämpliga uti att uppflytta såväl
tjänstemän som vaktmästare på ordinarie stat, då de länge varit

anställda såsom extra och ett konstant behof af tjänsterna förefinnes.

Bankoutskottet har också visat sig behjerta detta. En stor mängd tjänstemän hafva uppflyttats från extra till ordinarie stat. Hvad vaktmästarna beträffar, ligger dock frågan något annorlunda, så att man kan draga i betänkande, huruvida denna princip just nu i detta fall bör tillämpas. Saken är nämligen den, först formellt sedt, att fullmäktige hafva rätt att bestämma antalet vaktmästare enligt bankoreglementet. Riksdagen torde därför icke kunna, utan ändring af reglementet, mot fullmäktiges önskan öka antalet ordinarie vaktmästare. En sådan ändring af reglementet kan ju visserligen ske, men den har här icke ifrågasatts.

Sedan kommer själfva det sakliga i denna fråga. Det är nog icke bara för att få högre inkomster och fastare ställning — ehuru väl äfven detta kan inverka — som dessa 6 vaktmästare önska så mycket att blifva uppförda på ordinarie stat, utan anledningen torde nog egentligen vara den, att det är de extra vaktmästarna, som tjänstgöra såsom nattvakter, under det att de ordinarie endast tjänstgöra på dagen. Nu säga bankofullmäktige, att det icke behöfves flera vaktmästare att tjänstgöra endast på dagen, utan att, om man gör dessa extra ordinarie vaktmästarna till ordinarie, de också få åläggas natttjänstgöring. Alltså, om man anslår dessa 6 platser lediga, får man i sinom tid ålägga de nyantagna att äfven tjänstgöra såsom nattvakter. Jag tror nästan, att, då inkomsterna icke blifva högre och icke den väsentliga lättnad i tjänstgöringen vinnes, som skulle ligga däruti, att endast dagtjänstgöring ifrågakomme, dessa 6 extra ordinarie vaktmästare måhända skola komma att blifva åtminstone något mindre angelägna om att öfverflyttas från extra till ordinarie stat. Det är väl dessutom litet svårt, att, då bankofullmäktige i fråga om en sådan inre angelägenhet som anställande af vaktmästare säga, att fullmäktige föredraga att hafva det såsom det är — man skall flytta upp dem i den mån man kan — att, tycker jag, och jag uttalade det äfven i utskottet, mot bankofullmäktiges önskan yrka på och tvinga fullmäktige till denna åtgärd och detta så mycket mera, som ju inkomsterna för dessa vaktmästare icke komma att ökas och de ju ändå hafva i behåll sin fasta och bestämda anställning år från år. Det fordrar grannlagenheten mot fullmäktige att man icke gör.

För öfrigt, om det skulle vara så, att dessa 6 platser gjordes ordinarie och ansloges lediga till ansökan, komme den frågan upp, med hänsyn till att de nuvarande extra ordinarie vaktmästarna hafva begärt att få räkna sig tillgodo den tid, som de förut tjänstgjort, för erhållande af lönetillägg, huru det skulle komma att gå, om kompetenta personer sökte, som icke tjänstgjort förut och som icke gjorde anspråk på lönetillägg. Det är detta, som på mig gjort det intrycket, att jag icke funnit skäl att mot bankofullmäktiges bestämdt uttalade önskan förorda herr Ericssons i Vallsta motion.

Jag ber därför, herr vice talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. nya vaktmästarebefattningar vid riksbankens hufvudkontor.
(Forts.)

Ang. nya vakt-
mästarebe-
fattningar vid
riksbankens
hufvudkontor.

Härefter anförde:

Herr Neiglick: Herr talman! Det har redan af föregående talare tillräckligt påpekats, att den verksamhet, som de extra ordinarie vaktmästarna utöfva, i själfva verket har karaktären af en fullt stadig och fast anställning. Det har framhållits, att de hafva samma dagliga tjänstgöring som de ordinarie vaktmästarna. Dessutom hafva de en mycket besvärlig natttjänstgöring, och, enligt hvad statistiken visar få de en i regel oskäligt lång extra ordinarie tid, innan de befordras till ordinarie, för så vidt ej särskilda åtgärder vidtagas. Jag skall därför icke gifva mig vidare in på den saken. Men däremot skulle jag vilja särskildt framhålla, att det här alls icke är fråga om något liberalt storslöseri, trots det att herr Starbäck instämt i yrkandet om bifall till reservationen. Aflöningsfrågan spelar nämligen i det hela, såvidt jag förstår, icke någon roll i annat afseende, än att, om de extra ordinarie vaktmästarna tidigare komma till ordinarie platser, de också tidigare få ålderstillägg.

Nu har herr Ekman i Göteborg sagt, att detta är en fråga, som egentligen icke tillkommer Riksdagen, enär Riksdagen har öfverlåtit åt bankofullmäktige att bestämma antalet ordinarie vaktmästare. Ja, huru förhåller det sig verkligen med den saken? Enligt 16 § i bankoreglementet har Riksdagen bestämt antalet tjänstemän därigenom, att Riksdagen fastställt lönestaten. I afseende å vaktmästarna åter fastställer Riksdagen allenast en normalaf-löning och har sedan lämnat åt bankofullmäktige att anställa erforderligt antal vaktmästare, d. v. s. Riksdagen har, om jag så får uttrycka mig, gifvit bankofullmäktige mera lösa tyglar i afseende å vaktmästarna. Riksdagen har gifvit fullmäktige större rörelsefrihet i afseende å vaktmästarna än i afseende å tjänstemännen, i det Riksdagen sagt, att fullmäktige icke i hvarje särskildt fall behöfva ingå till Riksdagen, om de vilja anställa ytterligare en eller annan vaktmästare. Fullmäktige hafva således möjlighet att, utan att gå in till Riksdagen, göra detta, blott att aflöningen utgår efter fastställda grunder. Men detta kan väl i all rimlighets namn icke innebära, att Riksdagen skulle hafva afhändt sig rättigheten att i sitt eget verk bestämma äfven i afseende å vaktmästarna.

Vidare säger herr Ekman i Göteborg, att grannlagenhetsskäl i alla händelser skulle hindra Riksdagen att ingripa i detta fall. Jag vill ogärna vara ogrannlaga mot bankofullmäktige och jag anser, att man i allmänna liksom i enskilda värf, visserligen bör taga en viss hänsyn till dem, som i första hand handhafva förvaltningen, men jag anser också, att man å andra sidan får akta sig för att icke drifva denna hänsyn så långt, att man, när man fått fullt klart för sig, att missförhållanden föreligga, icke söker undanröja dessa missförhållanden.

Jag är för min del fullt öfvertygad om det berättigade uti den motion, som föreligger, och jag har heller icke funnit något

formellt hinder förefinnas för bifall till densamma. Jag yrkar därför bifall till reservationen.

Herr Svensson i Skyllberg: Herr talman! Herr Neiglick sade, att det icke vore möjligt, att Riksdagen afhändt sig rätten att bestämma antalet vaktmästare vid riksbankens hufvudkontor. Ja, äfven om så vore, att Riksdagen icke afhändt sig denna rätt — som den kanske ej gjort — vore det väl ändå högst märkvärdigt, om Riksdagen i en sådan inre förvaltningsfråga som denna icke skulle hafva förtroende för herrar fullmäktige, då de bestämdt uttalat, att ett så stort antal nya platser icke behöfva tillsättas på ordinarie stat.

Det vore, jag upprepar det, högst märkvärdigt, om vi under sådana förhållanden icke skulle hafva förtroende för herrar fullmäktige i denna rena förvaltningsfråga.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Kronlund: Herr talman, mina herrar! Hvad beträffar de af den förste ärade talaren på göteborgsbanken berörda formella betänkligheterna mot ett bifall till motionen, hafva bankofullmäktige själfva i sitt uttalande öfver motionen medgifvit, att något hinder för ett bifall till motionen icke möter uti affattningen af bankoreglementet. Således är den formella betänkligheten redan affärdad af bankofullmäktige själfva.

Här är nu icke fråga om att öka antalet vaktmästare vid hufvudkontoret. Det är fråga om, huruvida dessa 6 extra ordinarie vaktmästare, som hafva gått och fortfarande gå såsom extra ordinarie sedan 12 år tillbaka och ändå längre samt haft daglig tjänstgöring under hela tiden, haft precis samma tjänstgöring som ordinarie vaktmästare och dessutom haft natttjänstgöring hvar tredje eller t. o. m. ibland hvarannan natt, huruvida dessa vaktmästare, säger jag, nu kunna anses hafva intjänt så pass många år, att de kunna anses värdiga att blifva ordinarie. Och hvad ligger i detta, att de blifva ordinarie? Det ligger ej allenast ordinarie inkomster, utan det ligger också den tryggheten, att de hafva pension på gamla dagar, att de hafva semester, att de hafva hjälp under sjukdom och dessutom åtskilliga andra förmåner, som naturligtvis för den extra ordinarie måste spela en afsevärdt stor roll.

Vid förra årets riksdag var det fråga om att inrätta ordinarie platser åt en hel del extra ordinarie tjänstemän och att på samma gång inrätta ordinarie platser åt dessa extra ordinarie vaktmästare. Ja, bankofullmäktige tillstyrkte då inrättandet af ordinarie platser åt tjänstemännen, oakadt de extra ordinarie tjänstemännen voro till lefnadsåren yngre än många af dessa extra ordinarie vaktmästare saant ej heller hade nått det antal tjänsteår, som de extra ordinarie vaktmästarna. Det måste väl i all rimlighets namn skipas rättvisa, vare sig det gäller tjänstemän eller betjante. De ena hafva väl samma anspråk på omtanke och omvårdnad af staten som de andra.

Nu säga herrar bankofullmäktige, att man icke kan göra dessa

Ang. nya vaktmästarebetättningar vid riksbankens hufvudkontor.
(Forts.)

Ang. nya vaktmästarebe-
fattningar vid
riksbankens
hufvudkontor.

extra ordinarie vaktmästare till ordinarie därför, att de hafva natttjänstgöring sig anförtrodd — och man kan icke anförtro natttjänstgöring åt ordinarie vaktmästare. Hvad i all rimlighets namn kan detta vara för ett skäl? Skall en maktpåliggande tjänst kunna anförtros åt en extra ordinarie vaktmästare, skall den väl i alla dagar med desto större trygghet kunna anförtros åt ordinarie vaktmästare. Och detta är det enda skälet, som föranledt bankofullmäktige att ställa sig afvisande mot att dessa extra ordinarie vaktmästare blifva ordinarie.

(Forts.)

Herr Svensson i Skyllberg talar så mycket om, att vi skola lita på bankofullmäktige, och att vi icke skola blanda oss i deras angelägenheter. Ja, om Riksdagen gifvit ett uppdrag åt sina delegerade, har väl Riksdagen ändå icke afhändt sig rätten att pröfva de skäl, som diktera de delegerades åsikt, uppfattning och åtgöranden; om vi anse själfva skälen icke hålla streck, hafva vi väl ändå vår handlingsfrihet att kunna handla efter hvad rättvisa och billighet bjuda. Och att nu göra dessa extra ordinarie vaktmästare till ordinarie efter så lång tjänsteställning, *det* anser jag ej vara annat än den enklaste billighet och rättvisa.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr P a l m e: Herr vice talman, mina herrar! Det är ju, såsom herr Kronlund äfven sade, alldeles nödvändigt för riksbanken att ha personer, som kunna verkställa den natttjänstgöring, hvarom här talats, och som kunna verkställa den på ett för riksbanken fullt betryggande sätt. Men då måste också bankofullmäktige ha i sin hand, att, därest denna nattbevakning icke fullgöres på vederbörligt sätt, kunna vidtaga antingen afskedningsåtgärder, om så påfordras, eller ock andra lämpliga åtgärder med större frihet än om de voro ordinarie. Det torde väl vara helt naturligt, att det i fråga om dylik tjänstgöring ställer sig mycket olika, om det är ordinarie tjänstinnehafvare, som ha sig densamma anförtrodd. Detta påpekades äfven här förlidet är just af herr Kronlund i den då förda diskussionen rörande denna fråga genom uppläsande af en P. M., som af fullmäktige i riksbanken ingifvits till bankoutskottet. Jag tror, att den synpunkt, som där kom till uttryck i just denna punkt, är värd allt beaktande.

När de nu ifrågavarande sex vaktmästarna förlidet är ingingo till bankofullmäktige med begäran om att få sina lönevillkor ändrade, framlade de ett alternativt förslag. De skrefvo nämligen: »Skulle emellertid denna vår framställning» — om att blifva ordinarie — »icke kunna bifallas, våga vi vördsamt anhålla, att bankoutskottet måtte taga under öfvervägande, huruvida icke någon ökning i det till oss utgående arfvodet skulle kunna för oss beredas.» En sådan ökning uti deras aflöning kom äfven till stånd, i det att bankofullmäktige högst väsentligt förbättrade deras löneförhållanden. Bankofullmäktige bifollo alltså det ena af vaktmästarna själfva framställda alternativet.

När jag förlidet är här yttrade — hvilket yttrande herr Rune

nyss åberopade — att jag för min del gärna skulle vara med om att på lämpligt sätt sörja för, att dessa vaktmästares ställning blefve på ett tillfredsställande sätt ordnad, afsåg jag därmed, icke egentligen att man skulle göra dem till ordinarie, utan att man borde söka ordna deras tjänstgöring på bästa sätt och reglera deras aflöningsförhållanden så, att i den delen icke någon som helst befogad anmärkning kunde från deras sida göras.

Herr vice talman! Jag anhåller om bifall till utskottets hemställan.

Herr Rune: Herr vice talman! Den senaste ärade talaren yttrade här, att det för den nu ifrågavarande nattbevakningens behöriga fullgörande skulle vara nödvändigt att fortfarande år efter år hålla dessa sex statstjänare på extra ordinarie stat. Jag kan emellertid för min del icke föreställa mig, att man i själfva verket skall ha mera förtroende till extra ordinarie tjänstemän än till ordinarie. Det har ju tvärtom under de senare åren framträdt en allt bestämmande sträfvan, att när det visar sig, att en tjänst verkligen är nödvändig, d. v. s., när det icke kan blifva fråga om att draga in densamma, söka besätta denna tjänst med ordinarie innehafvare, såsom varande mera tillfredsställande och lämpligt från alla synpunkter sedt. Jag har verkligen aldrig förr, när dylika förslag varit före, hört ifrågasättas, att man icke skulle göra en tjänsteman till ordinarie, enär han då till följd af denna uppmuntran och den förbättrade ställning, hvori han komme genom denna uppflyttning, skulle sämre fullgöra sin tjänst. Detta är ett nytt skäl, som tyckes vara upfunnet endast för detta tillfälle och som man väl icke vill anse vara tillämpligt i fråga om andra än de tjänstinnehafvare, som det här gäller. Jag vågar emellertid bestrida, att en dylik princip har giltighet beträffande vaktmästarna hos riksbanken. Jag vill icke påstå, att jag på grund af personlig kännedom om dessa vaktmästare kan garantera något härvidlag, men jag finner själfva uttalandet i och för sig vara så uppenbart orimligt, att jag icke förstår, hur man kan komma fram med detsamma.

Det har vidare här yttrats, att vi böra ha synnerligen stort förtroende till fullmäktige i fråga om förvaltningen af bankens inre angelägenheter. Jag vill emellertid säga, att det icke brustit i förtroende till bankofullmäktige från utskottets sida, när det gällt frågan om inrättande af de af fullmäktige föreslagna nya tjänstemannabefattningarna. Jag anser mig icke gå grannligheten för nära om jag nämner, att jag inom utskottet — och flera med mig — icke alls kände oss öfvertygade om nödvändigheten af att inrätta dessa 21 nya tjänstemannabefattningar, utan ville infordra en särskild utredning, som kunde för oss klargöra denna nödvändighet. Då emellertid denna fråga om tillskapandet af 21 nya tjänstemannabefattningar tycktes ligga bankofullmäktige särdeles varmt om hjärtat, ville vi icke desavouera fullmäktige, utan genom att utan vidare gå med på deras framställning visa dem vårt förtroende. Nu har det för mig liksom äfven för flera andra ledamöter varit fullständigt o-

Ang. nya vaktmästarebefattningar vid riksbankens hufvudkontor.
(Forts.)

Ang. nya vakt-
mästarebe-
fattningar vid
riksbankens
hufvudkontor.
(Forts.)

möjligt att fatta, af hvilka skäl fullmäktige uttalat, att det visserligen är bra att ha det folk, som är behöfligt, på ordinarie stat, men när det gäller vaktmästare, som äro behöfliga, är det bättre att ha dem på extra ordinarie stat. Det må väl i all rimlighets namn icke vara något hinder för fullmäktige att ordna nattbevakningen på ett tillfredsställande sätt, äfven om dessa sex extra ordinarie vaktmästare, hvarom här är fråga, flyttas upp på ordinarie stat.

Då jag således, herr talman, icke känner mig öfvertygad om de skäl, som förebragts till stöd för utskottets uppfattning, ber jag att fortfarande få yrka bifall till den af herr Ericsson i Vallsta afgifna motionen, d. v. s. bifall till den vid denna punkt fogade reservationen.

Herr talmannen, som emellertid åter öfvertagit ledningen af förhandlingarna, gaf nu ordet till

Herr Starbäck, som yttrade: Jag ber att få framställa den frågan till de ärade medlemmar af bankoutskottet, som här talat å utskottets vägnar, om det icke i andra statens verk finnes ordinarie vaktmästarbefattningar, med hvilka natttjänstgöring är förenad. Jag tror, att så är fallet, och under sådana förhållanden kan jag för min enskilda del icke begripa, hvarför det skall vara omöjligt för en ordinarie vaktmästare vid riksbanken att sköta sådan tjänstgöring.

Herr Christierson: Det har här framhållits, att tjänstgöringen såsom nattvakt vore af sådan vikt, att den därför borde ombesörjas af extra ordinarie vaktmästare. När det gällde, att motivera dessa 21 nya tjänstemannabefattningar, hette det, att riksbankens kassor vore så viktiga, att befattningarna vid desamma icke kunde läggas i händerna på extra ordinarie tjänstemän. Det förefaller mig verkligen, som om bevisningen härvidlag haltade.

Jag vill vidare meddela, att af de nu ifrågavarande sex extra vaktmästarna endast tre ha natttjänstgöring. De öfriga tre ha icke alls någon dylik tjänstgöring, utan förrätta samma göromål som de ordinarie vaktmästarna i allmänhet.

Slutligen vill jag säga, att jag tycker, det är märkvärdigt — eller kanske det icke är så märkvärdigt — att en talare på stockholmsbanken här så varmt talat emot uppflyttandet af dessa sex vaktmästare på ordinarie stat. Men det är väl så, att han inom kort kommer att tillhöra bankofullmäktige och för den skull finner det nödvändigt att här föra deras talan.

Herr Ekman i Göteborg: Det är visst icke någon omöjlighet att låta äfven andra än extra ordinarie vaktmästare förrätta natttjänstgöring. Det ligger tvärtom i bankofullmäktiges skön att ordna nattbevakningen på sätt, de finna vara lämpligast. Hvad jag menade var, att den förmän, som dessa extra ordinarie vaktmästare skulle vinna genom att flyttas upp till ordinarie, icke skulle så mycket ligga i den ökning af inkomsterna, hvilken däraf blefve en följd, som däri, att de skulle slippa den besvärliga och betungande natt-

tjänstgöringen. Dessa extra ordinarie vaktmästare antogos endast just för att utföra natttjänstgöring, men för att de skola ha utsikt att vinna en bättre ställning, ha fullmäktige lämnat dem tillfälle äfven till den dagtjänstgöring, som de kunna orka med. Det är af denna anledning, som man ansett, att natttjänstgöringen bör åligga de ordinarie vaktmästarna. Det möter naturligtvis icke något hinder att låta äfven ordinarie vaktmästare förrätta sådan tjänstgöring, men saken blir då den, att de ordinarie befattningarna då komma att förlora mycket af det behag, som de nu ha och som så tilltalar de extra ordinarie. Jag kan således fortfarande icke finna, hvarför vi här skulle tvinga bankofullmäktige att mot sin önskan anställa dessa sex vaktmästare såsom ordinarie.

Ang. nya vaktmästarebefattningar vid riksbankens hufvudkontor.
(Forts.)

Här har sagts, att det icke möter några formella hinder att bifalla reservationen. Jag vill dock bestrida, att en sådan uppfattning är riktig. Jag anser nämligen, att absolut hinder därför möter i bankoreglementet, sådana dess bestämmelser för närvarande äro affattade, och att först måste på ett eller annat sätt en ändring i dessa ske, innan vi kunna antaga ett sådant förslag som det af motionären och reservanterna här framlagda.

Herr Ericsson i Vallsta: Jag vill fästa uppmärksamheten på, att äfven om dessa sex extra ordinarie vaktmästare flyttades upp på ordinarie stat, finnes det i alla fall fyra extra ordinarie vaktmästare kvar, som alltså skulle i första hand få tjänstgöra vid nattbevakningen. För öfrigt förmodar jag, att det icke skall vara omöjligt att ordna så, att äfven några af de ordinarie vaktmästarna få deltaga i denna natttjänstgöring.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr Rune: Herr Ekman i Göteborg yttrade här på nytt, att vi icke borde visa misstroende mot bankofullmäktige och i samma andedrag sade han, att det möter hinder i bankoreglementet att förfara på sätt, reservanterna föreslagit. Nu vill jag emellertid påpeka, att bankofullmäktige själfva uttalat sig just i den saken i det yttrande, som de förlidet år afgåfvo till bankoutskottet, hvilket yttrande finnes återgifvet i det nu föreliggande betänkandet. Det heter nämligen där bland annat: »Härförutom vilja fullmäktige erinra därom, att, om än bifall till förevarande motion icke skulle komma i strid med § 60 mom. 3 bankoreglementet, Riksdagen dock» etc. Här, i denna punkt, tyckes den ärade talaren verkligen icke haft förtroende för fullmäktige, ty han håller styft på, att motionen kommer i strid med stadgandena i bankoreglementet, trots det att fullmäktige yttrat, att så icke är förhållandet.

För öfrigt ber jag att få nämna — hvilket jag underlät i mitt första anförande — att det var herr Ekman i Göteborg, som under debatten här förlidet år rörande denna fråga yttrade dessa ord: »Hvad vaktmästarna beträffar, skulle det, som sagdt, varit önskvärdt, om också de kunnat komma på ordinarie stat redan nu.» Detta yttrade herr Ekman i Göteborg i fjol, och då tycker jag verkligen,

Ang. nya vaktmästarebefattningar vid riksbankens hufvudkontor. att det är märkvärdigt att nu få höra honom uttala sig så, som han här gjort.

Herr Rissén: Herr talman, mina herrar! Jag fäste mig vid hvad herr Svensson i Skyllberg yttrade, att tre af de nu ifrågasvarande vaktmästarna skulle i alla fall redan i år rycka upp på ordinarie stat. Jag tror, att det är tre af de äldre, som i år komma att afgå med pension, och då måste gifvetvis tre e. o. vaktmästare rycka upp och bli ordinarie. Men efter dem blefve det väl tre nya extra ordinarie och på det sättet skulle det ju i alla händelser vara kvar sex e. o. befattningar. Då dessa sex e. o. vaktmästarebefattningar äro behöfliga för bankens skötsel kan ju fullkomligt samma motivering göras gällande med afseende på dem som beträffande de 21 nya tjänstemännen. Jag fäste mig vidare vid, hvad herr Ekman i Göteborg nämnde, och det förundrar mig desto mer, att han kunde ha en så afvikande ståndpunkt i denna fråga i år, när han vid föregående års riksdag särskildt betonade, att han skulle med varmt hjärta, så att säga, gå med på en framställning vid innevarande års riksdag, i syfte att dessa vaktmästare måtte komma på ordinarie stat.

Herr Ekman yttrade i sitt första anförande, och det var detta jag fäste mig vid, att om också dessa vaktmästarbefattningar skulle anslås lediga, så skulle det kunna hända, att utomstående kompetenta personer skulle komma att söka och blifva antagna i tjänsten, och dessa, som gått ända till 12 år som extra ordinarie bli utestängda. Jag vill fråga herrarna, hvad det skulle tjäna till att såväl tjänstemän som vaktmästare i verken skulle gå såsom extra ordinarie långa tider och aspirera på ordinarie befattning, om en sådan eventualitet skulle få göra sig gällande. Nu har visserligen något sådant ägt rum i riksbanken, nämligen när den nuvarande öfvervaktmästaren tillsattes. Då togs en utanför riksbanksvaktmästarkåren stående, ehuru väl medsökande funnos inom kåren. Huruvida detta var en lycklig åtgärd vill jag icke inlåta mig på.

Jag tror, att det vore önskvärdt, om Riksdagen nu behjärtade dessa vaktmästares hemställan att bli satta på ordinarie stat, och under sådana förhållanden skall jag, herr talman, yrka bifall till reservationen.

Herr Svensson i Skyllberg: Herr talman! Endast ett par ord med anledning af hvad den siste ärade talaren här anförde. Han sade, att om det kommer att gå så, som här antydts, nämligen så, att tre af de nu ifrågasvarande sex extra ordinarie vaktmästarna under loppet af innevarande år komma att rycka upp på ordinarie stat, skulle ju tre nya extra ordinarie vaktmästare komma att anställas, och det skulle således fortfarande vara sex vaktmästare på extra stat. Ja, men äfven om så skulle blifva fallet, är det väl icke något galet i det. Jag tror för min del, att det är ganska nyttigt, att icke riksbankens hela stora vaktmästarkår sättes på ordinarie stat, utan att de nya få gå någon tid på prof. De äro ju då för öfrigt icke underkastade så svåra villkor, utan dessa äro tvärtom sådana,

att många, som ha fullt så maktpåliggande arbete, skulle vara glada få en så pass väl aflönad befattning och så pass lindrig, som den i själfva verket är.

Ang. nya vaktmästarebefattningar vid riksbankens hufvudkontor.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

(Forts.)

Herr Vahlquist: Med anledning af hvad bankoutskottets ärade vice ordförande nu senast yttrade, ber jag att få erinra om, att utom dessa sex vaktmästare, hvarom här är fråga, finnas ytterligare fyra extra vaktmästare, som stå så att säga under strecket i den matrikel öfver hos riksbanken anställd personal, som jag här har. Dessa fyra finge naturligtvis tjänstgöra såsom extra ordinarie vaktmästare för att sedan i sin ordning blifva kompetenta för uppflyttning på ordinarie stat i mån af lediga platsers uppstående. De sex vaktmästarna, som reservanterna nu vilja flytta upp, äro ju för bankens skötsel nödvändiga, men hvarför skall man icke då också låta dem komma på ordinarie stat?

Härmed förklarades öfverläggningen afslutad. Därunder hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels afslag därå och bifall i stället till den vid punkten af herr Neiglick m. fl. fogade reservationen. Herr talmannen, som nu gaf propositioner å dessa yrkanden, fann propositionen på bifall till förstnämnda yrkande vara med öfvervägande ja besvarad, men som votering begärdes, uppsattes, justerades och anslogs denna voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i punkten 4:o) af utskottets förevarande utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid punkten af herr Neiglick m. fl. fogade reservationen.

Omröstningen utvisade 103 ja och 101 nej; vid hvilken utgång kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 5:o) och 6:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

§ 9.

Härefter föredrogos hvar för sig bankoutskottets memorial och utlåtanden:

nr 7, angående afskrifning af osäkra fordringar vid riksbankens afdelningskontor i Göteborg, Malmö, Karlstad, Luleå, Nyköping, Vänersborg, Växjö och Östersund,

nr 8, i anledning af fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om höjning af anslaget till arfvoden åt e. o. tjänstemän och vaktmästare i riksgäldskontoret,

nr 9, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående sättet för likviderande af förfallen skuld å statslån till Ostra Blekinge järnvägsaktiebolag, och

nr 10, i anledning af väckt motion om anslag till utgifvande af en uppslagsbok öfver 1910 års lagtima Riksdags verksamhet.

Kammaren biföll hvad utskottet i dessa memorial och utlåtanden hemställt.

§ 10.

*Ang. ändrad
lydelse af 16 §
lagen för Sve-
riges riksbank.*

Till afgörande företogs härfpå bankutskottets utlåtande nr 11 i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 16 § lagen för Sveriges riksbank.

I en inom Andra kammaren väckt motion, nr 79, hvilken hänvisats till behandling af bankoutskottet, hade herrar *Lundgren* i Varberg och *Forssell* hemställt, att Riksdagen ville besluta, att § 16 i Lag för Sveriges riksbank den 12 maj 1897 skulle erhålla följande lydelse:

§ 16.

Af en hvar, som sådant önskar och ej själf drifver bankrörelse, skall riksbanken såväl vid hufvudkontoret som vid afdelningskontoren

a) på deposition mottaga penningar att jämte ränta återbetalas vid anfordran eller å tid, som vid insättningen bestämmes; skolande bevis öfver sålunda insatta penningar ställas till viss man;

b) likaledes mottaga och å giroräkning föra penningar med förbindelse att vid anfordran tillhandahålla räkningshafvaren hvad å räkningen inestår jämte ränta.

Utskottet hemställde, att herrar *Lundgrens* i Varberg och *Forssells* ifrågavarande motion icke måtte af Riksdagen bifallas.

Efter föredragning af utskottets hemställan yttrade

Herr *Lundgren* i Varberg: Herr talman, mina herrar! Det var ju under nuvarande förhållanden icke annat att vänta, än att bankoutskottet skulle i år som förra året afstyrka motionen om inlåning i riksbanken. Det har likväl skett på ett så knapphändigt sätt, att det nära nog skulle kunna uppfattas som ett tyst medgifvande, att motionärerna ändock i hufvudsak ha rätt.

Motionen äsyftar, som herrarna torde ha funnit, att bereda riksbanken tillfälle att utvidga sin verksamhet, så att den bättre, än nu är händelsen, motsvarar sin egenskap af riksbank. Beträffande det i motionen framställda förslaget härom göres vanligen den invänd-

ningen, att det passar icke för en riksbank, och såsom stöd för denna uppfattning åberopas centralbankerna i utlandet. Det är dock att märka, att dessa äro bolags- eller aktiebanker, och som sådana kunna de, enligt mitt förmenande, icke i alla afseenden jämföras med en riksbank sådan den bör vara.

Vi motionärer anse, att det bör tillhöra i främsta rummet en riksbank att vårda sig om allmänhetens besparingar, mottaga och förvalta dem. Den större säkerhet, som riksbanken erbjuder framför enskilda bankinrättningar, bör komma allmänheten till godo. I stället är det nu så, att allmänheten och riksbanken äro fullkomligt främmande för hvarandra. Detta anser jag vara ett uppenbart missförhållande, men det kan på ett mycket ändamålsenligt sätt afhjälpas, nämligen genom anordnande af en inlåningsrörelse, som står öppen för hvem som helst, som däraf vill begagna sig. Häraf måste naturligtvis följa en i motsvarande grad utsträckt utlåningsrörelse, och denna innebär likaledes en förmån för allmänheten, hvarpå såsom exempel kunna nämnas de s. k. afbetalningslånen. I senaste revisionsberättelsen för ett af riksbankens afdelningskontor framhölls behofvet och önskvärdheten af, att sådana lån måtte utlämnas i större utsträckning än hittills, enär denna låneform visat sig vara särdeles lämplig. Men då den härför afsedda lånefonden icke räcker till kunna ytterligare lån ej beviljas, om än så goda säkerheter erbjudas. Denna brist kunde emellertid afhjälpas på samma enkla sätt, som förut är angifvet, nämligen genom inlåning. Det må nämnas, att dessa lån lämna banken en afsevärd inkomst, och denna inkomst skulle helt säkert ökas, om rörelsekapitalet genom inlåning blefve större. År 1904 utgjorde nettovinsten å dessa lån 563,210 kronor, året därpå 564,996 kronor och vidare år 1906: 571,010 kronor, år 1907: 594,260 kronor och år 1908: 668,141 kronor.

Genom utsträckt verksamhet beträffande såväl in- som utlåning skulle riksbanken blifva i stånd att vida bättre än nu fylla en annan viktig uppgift, nämligen att utöfva ett reglerande inflytande på penningmarknaden inom landet.

Räntesatsen är vanligen både för hög och för ojämn. Privatbankernas förnämsta sträfvan går naturligtvis ut på att drifva penningrörelse på ett affärsmässigt sätt, d. v. s. så, att de för egen del förtjäna så mycket som möjligt. Ju mer de kunna drifva upp utlåningsräntan, ju större blir deras vinst och äfvenså utdelningen till aktieägarna. Men höga räntor äro icke förenliga med allmänhetens intressen, de äro tvärtom till afgjord skada både för produktionen och konsumtionen, både för export och handelsbalans.

Riksbankens förnämsta uppgift är däremot att utöfva sin verksamhet bankmässigt, d. v. s. så, att den allmänna rörelsen därigenom gagnas på bästa sätt, bland annat genom åstadkommande i möjligaste mån af måttliga och jämna räntesatser. I det afseendet torde otvifvelaktigt en väl ordnad depositionsrörelse kunna blifva ett synnerligen kraftigt medel.

De enskilda bankernas inlåning har ökat år efter år och uppgick förra året till den ansevärd summan af i rundt tal 1,400 mil-

Ang. ändrad lydelse af 16 § lagen för Sveriges riksbank.
(Forts.)

Ang. ändrad
lydelse af 16 §
lagen för Sve-
riges riksbank.

(Forts.)

joner kronor, alltså till bortåt en och en half miljard. Om den vanligtvis allt för höga utlåningsränta, som de enskilda bankerna uppbara, kunde, beträffande detta kapital, genom riksbankens medverkan nedbringas med endast en half procent, skulle därigenom för låntagarna göras en besparing å omkring 7 miljoner kronor om året, hvilket belopp ju då komme den allmänna rörelsen till godo, och ändå skulle bankerna erhålla en storartad vinst. Det säges visserligen, att utlandets centralbanker icke drifva inlåning, och att icke heller riksbanken bör göra det. Men för att kunna gagna en sund ekonomisk utveckling måste de tydligen ha tillgång på främmande kapital vid sidan af deras egna tillgångar. Också lär engelska banken till exempel i viss mån begagna sig af inlåning mot ränta just för att kunna utföra större inflytande på penningmarknaden. Och detta inflytande skulle helt visst blifva ännu kraftigare, om inlåningen skedde i större skala. Fråga härom har visserligen framkommit, men den har där som här icke ledt till något resultat, och orsaken härtill kan väl icke ha varit någon annan än hänsynen till de öfriga bankernas intressen.

Den tyska banken har visserligen icke på många år begagnat sig af sin rättighet att inlåna penningar mot ränta; men då den icke kan undvara främmande kapital, har den fått sitt behof i detta afseende tillgodsedt på det sättet, att den fordrar af de banker och andra, som äro bankens kunder, att de skola låta ständigt innestå i banken ett visst belopp, för hvilket de icke erhålla direkt ränta.

Det förhållandet, att såväl den engelska banken som den tyska numera anses icke äga nöjaktigt inflytande öfver penningmarknaden, har i dessa länder framkallat förslag om nödiga ändringar. Men då en bank som dessa har den dubbla egenskapen att dels vara en bankernas bank och att dels tjäna den allmänna rörelsen, är det tydligt, att ett tillfredsställande ändringsförslag måste råka ut för stora svårigheter.

Hvad riksbanken beträffar, synes af de i landet rådande höga räntesatserna framgå, att äfven här ändring är af behofvet påkallad; och då en riksbank väl har till sin förnämsta uppgift att gagna den allmänna rörelsen, torde det vara tydligt att ett förslag härom bör tagas i öfvervägande och afgöras utan allt afseende på om de enskilda bankernas vinstutdelningar skulle blifva något mindre, ty det allmännas intressen böra ju här i främsta rummet tillvaratagas.

Då det enligt motionärernas förmenande skulle vara till stort gagn både för riksbanken och allmänheten, får jag, herr talman, hemställa, att kammaren ville för sin del bifalla motionen.

Häruti instämde herr *Forssell*.

Vidare anförde:

Herr *Svensson* i *Skyllberg*: Herr talman! Denna fråga, huruvida riksbanken bör utföra vanlig inlåningsrörelse mot ränta å de insatta medlen eller icke, har, såsom herrarna veta, varit uppe

och behandlats flera gånger förr. Nu har Riksdagen och bankoutskottet å nyo haft den före, och utskottet har, under hänvisning till den uttömmande behandling, som i fjol kom en motion af samma innehåll till del, uttalat den uppfattningen, att motionen icke borde bifallas. Herrar bankofullmäktige, som på anmodan af utskottet yttrat sig i frågan, hafva äfven denna mening. Jag ber därför att i korthet få yrka bifall till utskottets förslag.

Öfverläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gaf propositioner å de därunder framställda yrkandena, och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 11.

Efter föredragning af bankoutskottets utlåtande nr 12, i anledning af väckt motion angående utredning i fråga om placering af penningförvaltande institutioners kapital m. m., biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 12.

Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 11, angående herr Olssons i Broberg m. fl. motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående de värnpliktiges undervisande i skogsvård och skogsplantering, föredrogs härpå; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 13.

Därnäst i ordningen förelåg till afgörande lagutskottets utlåtande nr 20, i anledning af väckt motion om rätt för sjömän att efter uppsägning afmönstra i svensk hamn.

Till behandling af lagutskottet hade hänvisats en inom Andra kammaren af herr *Lindley* afgifven motion, nr 144, däri hemstälts, att Riksdagen ville endera besluta införa följande tillägg till sjölagen, antingen som fristående paragraf eller med anknytning till någon annan lämplig paragraf, såsom § 84 i sjölagen:

Oafsedt hvad i hyresaftalet eller eljest i denna lag bestämmes, äge sjöman, då fartyget befinner sig i svensk hamn eller skyddad svensk redd, att erhålla entledigande, därest han hos befälhafvare eller ägare 24 timmar före fartygets afgang därom gjort framställning,

eller i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till sådan ändring uti sjölagen, att sjöfolket gifves rätt att med i lag bestämd uppsägningstid afmönstra i inhemsk hamn.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation var emellertid afgifven af herrar *Lindhagen*, *Petersson* i Södertälje, *Jansson* i Edsbäcken, *Akerman* och *Karlsson* i Fjäl, hvilka föreslagit, att Riksdagen skulle anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga i öfvervägande, huruvida och under hvilka betingelser sjöfolk kunde medgifvas rätt att före anställningstidens

Om rätt för sjömän att efter uppsägning afmönstra i svensk hamn.

Om rätt för
sjömän att ef-
ter uppsägning
afmönstra i
svensk hamn.

(Forts.)

utgång afmönstra i inhemsk hamn, äfvensom för Riksdagen fram-
lägga det förslag till ändring i sjölagen, hvartill detta öfvervägande
kunde föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs, hvarefter ordet på begäran
lämnades till

Herr L i n d l e y, som yttrade: Herr talman, mina herrar! I min
ungdom läste jag en bok, på hvars titelblad den maritime författaren
hade skrivit: »Ingen person bör gå till sjöss, som kan hafva någon
förhoppning att komma i fängelse; ty att gå till sjöss är detsamma
som att gå i fängelse, med en extra utsikt till att blifva dränkt.»

Jag tror, att den, som går till sjöss någon tid, får en mycket
liflig förnimmelse af att detta icke är precis oriktigt sagdt, utan
tvärtom mycket, mycket nära det verkliga förhållandet. Om så
icke vore fallet, så är det antagligt, att jag icke behöfde stå här
i dag och plädera för en sådan sak som den, att sjöfolk bör ha
rättighet att afmönstra från sitt eget lands fartyg i inhemsk
hamn. Ty hvad jag begär är ju endast det, att sjöfolk skall få
rätt att komma ifrån sitt fartyg, när resan är slutad, eller ock er-
hålla stadgad uppsägningstid med rättighet att få afmönstra i
svensk hamn.

»Nej», säger lagutskottet, »det kunna vi icke gå med på, ty
en sådan rätt för sjöfolket skulle helt enkelt innebära alltför
stora risker för sjöfarten». Man torde hafva svårt att uppleta en
mera krass eller, om jag må fälla det uttrycket, mera kapitalistisk
åskådning än den, som här gör sig gällande i lagutskottets utlåtande.
Lagutskottet betraktar sjöfarten endast och uteslutande ur
fartygsägarnas, ur skeppsredarnas synpunkt. Sjöfolkets rättig-
heter, sjöfolkets privilegier existera icke för utskottet; och till
dem tager man icke den ringaste hänsyn. Men hvad som är till
gagn för kapitalisterna, det anser utskottet bör vara rättesnöret
för lagstiftningen. Och den lagstiftning, som kan vara till gagn
för *den* parten, den lagstiftningen bör vidmakthållas. Jag har
icke heller trott, att den nuvarande lagutskottsmajoriteten skulle
gå med på det af mig framställda krafvet; och det var därför alls
ingen öfverraskning för mig, då jag för en liten stund sedan i
Första kammaren hörde lagutskottets ordförande säga, att »man
icke skall rubba en lag, som verkar godt». Men hvad menade han
med att denna lag verkar godt? Jo, naturligtvis det, att, sådan
som lagen nu är, verkar den godt för den ena parten.

Vid behandlingen af de af mig väckta motionerna till förbättring
af sjöfolkets ställning tyckes lagutskottet såväl i år som
förlidet år hafva hämtat det förnämsta stödet för sina afslagsyr-
kanden ur omsorgen om hyresaftalets fullgörande. Det kan där-
för vara lämpligt och bra, att man nu betraktar den saken en
liten smula närmare och ser efter, huru därmed förhåller sig.

Jag har i min motion tillåtit mig påpeka, att sjöfolket förut
sedan urminnes tid tillbaka haft denna rätt att afmönstra från
fartyg, men att denna rätt blifvit sjömännens fräntagen; dem

själfva alldeles ovetande. I 1864 års sjölag finnes nämligen en bestämmelse, som lyder på sätt som följer: »71 §. Vid fartygets ankomst till svensk hamn, som i 55 § sägs, vare besättningen berättigad att, senast fjorton dagar därefter, blifva afmönstrad. Innestående hyra skall innan afmönstringen utbetalas.» Om man nu ser efter, hvad 55 § stadgar, så finner man där följande bestämmelse: »Hvar och en af besättningen är, med de undantag 70 § innehåller» — 70 § afser blott rättighet för sjöfolk att få afmönstra under tid, då fartyget befinner sig på resa — »förpliktad att följa fartyget till den svenska hamn, där lossning slutar». Alltså, då fartyget kommer till svensk hamn och lossningen är avslutad, då äger sjöfolket rätt att afmönstra.

Denna bestämmelse borttogs emellertid i den sjölag, som utfärdades 1891. Jag har försökt att taga reda på, af hvilka skäl den då tillsatta sjöfartskommittén borttog detta stadgande, och finner då till min öfverraskning, att kommittén borttagit denna bestämmelse, märk väl, i reformvänligt syfte. Kommittén säger nämligen i motiveringen till sitt lagförslag: »Denna rederiets rätt att tvinga sjömannen att efter åfåtalets fullgörande kvarblifva i tjänst har i förslaget icke bibehållits, såsom hvarken öfverensstämmande med rättvisa eller förestafvad af praktisk nödvändighet.» Alltså har denna sjöfartskommitté i sitt förslag till ny sjölag tagit bort denna bestämmelse, därför att kommittén ansåg, att det icke var rättvist och icke förestafvad af praktisk nödvändighet att vidmakthålla densamma. Det är nämligen så, att det finnes två sätt att taga anställning ombord å fartyg. Det ena sättet har totalt försvunnit efter den senaste sjölagsrevisionen och bestod däri, att man kunde mönstra för en viss resa, för en viss destinationsort och tillbaka igen. Det andra sättet är att man mönstrar per månad.

Nu fanns i den gamla sjölagen det stadgandet, att om man mönstrade för resa till viss plats, exempelvis till London och tillbaka igen, så skulle besättningen stanna ombord högst fjorton dagar efter det fartyget kommit tillbaka, för att utföra allt det arbete, som behöfdes för att förlägga fartyget i säkerhet, och detta kunde med så mycket större skäl krävas, som på den tiden det verkligen på segelfartyg var så, att besättningen själf både utlossade och intog fartygets last. För att få detta förnämnda arbete utfördt, ansåg man nödvändigt att stadga, att rederiet eller fartygsbefälhafvaren kunde kräva af sjöfolket, att det skulle stanna ombord för att utlossa lasten och förlägga fartyget i säkerhet. Emellertid borttogs denna bestämmelse vid den tid, då ångfartygen började att blifva mera allmänna och då det ej längre var nödvändigt att hålla besättningen ombord fjorton dagar efter det fartyget kommit tillbaka. Men därmed bortföll äfven den grundval, på grund af hvilken sjöfolket kunde kräva rättighet att få afmönstra i inhemsk hamn. Detta har den ifrågavarande sjöfartskommittén icke observerat. I kommittén sutto jurister och skeppsredare. Antagligen hafva skeppsredarna vetat om detta förhållande, men

Om rätt för sjömän att efter uppsägning afmönstra i svensk hamn.

(Forts.)

Om rätt för
sjömän att ef-
ter uppsägning
af mönstra i
svensk hamn.

(Forts.)

det är icke sagdt, att juristerna förstått det. Denna rättighet bortogs alltså ur lagförslaget, utan att man sade ett ord om saken; och då förslaget sedan skulle upphöjas till lag, gick det på samma sätt, och sålunda beröfvades sjöfolket sin rätt, utan att ett ord spilldes på saken.

Äfven detta är mycket karakteristiskt för sjöfolkets ställning och utgör i sin mån en anledning, hvarför man helt enkelt har rätt att fordra af lagstiftarna, att de skola inskrida och skydda sjöfolket. Ty detta förhållande, att sjöfolket ej protesterat mot att man fräntagit det en sådan rätt, vittnar om, hur litet sjöfolket i själfva verket har möjlighet att följa med på lagstiftningens område, vittnar om, huru litet det är i stånd att bevaka sina intressen gentemot kapitalistintresset. Detta är också helt naturligt: en sjöman är här i dag, men är borta i morgon, och på det viset blir det icke någon kontinuitet i möjligheten för honom att utföra kritik på de villkor, som man fastställer för honom.

Samtidigt med detta uteslutande ur sjölagen af denna äldre bestämmelse formulerades äfven den nya sjölagsbestämmelsen en smula svårförståelig, i det att man däri införde stadgandet om mönstringskontrakt. Det är ju helt naturligt, att när sedermera mönstringskontraktet uteslutande lägges till grund för sjömännens anställning, att skeppare och redare, som förelägga sjöfolket mönstringskontraktet, däri kunna intaga sådana stipulationer, att de helt enkelt beröfva sjömännen möjligheten att komma ifrån fartyget utan att först ha fått rederiets tillstånd.

Nu kan det också vara ganska intressant att i samband därmed se, hvad kommittén säger angående denna skeppsredarnas rätt att få föreskrifva mönstringskontrakt. Den säger nämligen så här (kommitténs betänkande sid. 65): »Tjänstetidens varaktighet bestämmes naturligtvis i första hand genom tjänsteaftalet. Lagens uppgift inskränker sig därför till att *dels* gifva regler för det fall, att tjänstetidens längd icke är bestämd i hyresaftalet, *dels* bestämma betydelsen af några oftare förekommande villkor i tjänsteaftalet och verkan af vissa under tjänstetiden inträffande omständigheter och *dels* slutligen, där sådant finnes nödigt, i vissa afseenden inskränka aftalsfriheten.»

Det säger till och med den lagkommittén, hvilken då är betydligt radikalare, betydligt mera arbetarevänlig, än hvad det nuvarande lagutskottet är i sin motivering, ty något liknande har där ej alls framkommit, utan utskottet menar, att när man har kontrakt skrivet, om än aldrig så ofördelaktigt, så skall icke i lagen göras någon inskränkning i redarens rätt att föreskrifva villkor.

På ett annat ställe i samma motivering skriver kommittén (sid. 68): »Men härvid har förslaget icke kunnat stanna. Det oafvisliga behovet af arbetsförtjänst kan alltför lätt locka sjömannen att för obegränsad tid binda sig vid fartyget samt afsäga sig tillfälle att draga nytta af den ökade insikt och duglighet, han under tiden kan förvärfva. Då sjömannen icke i samma mån som

redaren är i stånd att själf bestämma sin rätt genom förbehåll i tjänsteaftalet, måste lagen bereda honom erforderligt skydd; 83 § bestämmer därför, i olikhet med 70 § 5:o) sjölagen, att hyresaftal upphör att vara mot sjömannen gällande, så snart han på grund af detsamma varit i tjänst å fartyget under två år efter sista påmönstringen, allenast med ofvan angifna modifikation.»

Om rätt för sjömän att efter uppsägning afmönstra i svensk hamn.

(Forts.)

Här anser man t. o. m., att det skall sättas ett absolut förbud mot, att skeppsredare skola påtvinga sjöfolket aftal, som räcka mer än två år allra längst, och dock, märk väl, är detta förslag afsedt för resor öfver hela världen, från den ena världsdelen till den andra; men likväl anser man, att det är nödvändigt att göra en begränsning i redarens rätt, så att då aftalstiden är två år, sjömännen äga rättighet att t. o. m. från främmande land komma hem till sitt eget fädernesland.

Af detta framgår, att en mycket humanare uppfattning gjort sig gällande förr, än hvad som nu tycks vara fallet; och jag vill våga påstå, att det tycks nästan, som om hänsynsfullheten mot sjöfolk har varit större, ju längre man går tillbaka i tiden. För att nu litet undersöka sammanhanget med de skärpta bestämmelserna för sjöfolk tog jag mig friheten att gå ned i vårt bibliotek här och hämta upp ett exemplar af våra gamla Hansa-lagar. Jag finner då till min förvåning i dessa Hansa-lagar, att sjöfolk under medeltiden, under den tid, då Hansa-lagarna gällde, stodo fullkomligt fria, då det gällde att komma från ett fartyg, när de ville; icke som om de skulle haft rättighet att rymma från fartyget under resa i främmande land, ty det straffades strängt, det straffades med lifvets förlust. Men denna straffart var vid denna tid ingenting ovanligt, ty nästan alla förseelser straffades då med barbariskt stränga straff, äfven mindre förseelser straffades på det sättet, att man afhögg eller genomstack handen. Sådan var den vanliga straffnormen då för tiden. Däremot var påföljden af att lämna fartyg — allt hvad sjöfolk därvidlag riskerade — endast att de ej fingo ut ersättning för den tid, de varit ombord, eller ock att de skulle återge till skepparen eller redaren det belopp, de uppburit i förskott och dessutom böta halfva detta belopp. Detta är något enastående humant, då man tar hänsyn till de svåra straff, som då pålades alla förseelser. Af denna gamla Hansa-lag framgår äfven, att sjöfolket den tiden hade en mycket friare ställning än motsvarande samhällsklasser i våra dagar och en jämförelsevis friare ställning än mängden bland vår nuvarande bondeklass. Sjöfolket hade då en smula privilegium, på att betraktas som friare än andra människor, men sedermera har detta förändrats, i det att sjöfolket stannat kvar i sitt beroende, och bestämmelserna rörande sjöfolket hafva till och med blifvit skärpta, under det att bestämmelserna för alla människor i land blifvit friare och friare dag för dag. Hvad beror detta på? Jo, icke på någonting annat, än att samhällsklasserna i land haft åtminstone ett relativt politiskt inflytande, under det att sjöfolket varit toltat utan allt inflytande i politiskt afseende, och följaktligen

*Om rätt för
sjömän att ef-
ter uppsägning
afmönstra i
svensk hamn.*

(Forts.)

har ingen brytt sig om att bevaka sjöfolkets intressen. Därför ha deras intressen knuffats åt sidan, och de ha fått taga emot de sämsta villkoren i samhället. Jag tror därför, att man icke kan göra annat än att, såsom en gärd af rättvisa, åtminstone återställa lagarna i det skick, de varit förut, och att man på grund af detta bör här som en liten afbetalning på hvad man är skyldig sjömansklassen, åtminstone medgifva dem den rättighet, hvarom här är fråga, nämligen rättigheten att få afmönstra i inhemsk hamn.

Jag vill nu icke uppehålla kammaren längre, då vi kanske få en efterdebatt i samma fråga, när vi komma till behandlingen af sjölagen, och slutar därför med att på grund af hvad jag anfört yrka bifall till reservationen.

Vidare anförde:

Herr Lundgren i Göteborg: Herr talman, mina herrar! Utan att ingå på herr Lindleys här gjorda anförande, som delvis gick utanför och vid sidan om, hvad han i sin motion verkligen yrkat, skall jag försöka att för kammaren klargöra, hur det verkligen förhåller sig med denna sak, dels i hvad angår förhållandena ombord och dels i hvad angår följderna af en sådan lagändring, som herr Lindley och hans medmotionärer ifrågasatt.

Herr Lindley yrkar i sin motion, att Riksdagen ville endera besluta införa följande tillägg till sjölagen antingen som fristående paragraf eller med anknytning till någon annan lämplig paragraf, såsom § 84 i sjölagen:

Oafsedt hvad i hyresaftalet eller eljest i denna lag bestämes, äge sjöman, då fartyget befinner sig i svensk hamn eller skyddad svensk redd, att erhålla entledigande, därest han hos befälhafvare eller ägare 24 timmar före fartygets afgang därom gjort framställning,

eller ock,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till sådan ändring uti sjölagen, att sjöfolk gifves rätt att med i lag bestämd uppsägningstid afmönstra i inhemsk hamn.

Mina herrar, det låter ju mycket vackert, att sjöfolk skulle få rätt, att när fartyget komme till svensk hamn helt enkelt gå i land, när de så behagade efter 24 timmars notis därom. Emellertid, om vi se på innebörden af en sådan lagändring, hvad skola vi då finna att följderna bli? Jo, att herr Lindley och facktföreningarna skulle på ett gifvet tecken kunna så att säga lamslå hela den svenska handelsflottan genom att helt enkelt förklara strejk och alle man i land. Det vore väl ej så synnerligen lyckligt hvarken för svenska handelsflottan eller för landet i dess helhet.

Föregående år sökte herr Lindley få upphäfd hvarje straffpåföljd för sjöfolk, som lämnade sin tjänst, då fartyg låge i svensk hamn, eller i hufvudsak samma innebörd med samma vackra mo-

tiv som i år. För att icke tala om den saken skall jag be att få litet närmare granska herr Lindleys motivering för årets motion.

Om rätt för sjömän att efter uppsägning aflönstras i svensk hamn.

(Forts.)

Han har då i hufvudsak anfört tvenne nytillkomna faktorer, nämligen först och främst rederiföreningens förhyrningskontor samt International Shipping Federation. Jag ber att något närmare få beskrifva dessa institutioner.

Rederiföreningens förhyrningskontor började sin verksamhet i januari 1909 för att få ordning och system äfven på detta område. Förut förhyrdes sjöfolket genom s. k. förhyrningsbasar och sjömans- och eldarefackföreningskontor. I båda fallen fingo sjömännen betala en för dem dryg afgift för hvarje gång, de erhöilo plats, och rederierna hade ingen som helst garanti för, att de fingo bra och dugligt folk. Nu däremot skötes denna förhyrning till såväl sjöfolkets som rederiernas fulla belåtenhet. I stället för att erlægga afgift får nu hvarje man gratis olycksfallsförsäkring och ersättning för förlorade effekter. Under 1909 utbetalade föreningen 30,000 kronor i ersättning för olycksfall och 3,000 kronor för effekter, som gått förlorade. Öfver denna åtgärd har herr Lindley i sin motion ondgjort sig, och detta kan i sanning väcka förvåning, om han verkligen är den sjömannens vän som han tycks vilja låta påskina. Då herr Lindley också låter påskina, att dessa förhyrningskontor utgöra några slags annex till sjömanshusen, ber jag att få meddela, att personalens aflöning såväl som hyrorna för kontoren betalas af Svenska redareföreningen. Om dessa kontor lagts i närheten af sjömanshusen, beror detta helt naturligt på praktiska skäl, då det ju måste anses som en stor fördel, att det kontor, där folk engageras, ligger nära det kontor, där de skola påmönstras.

Hvad The International Shipping Federation beträffar, har den uppstått såsom en följd af den internationella transportarbetareorganisationen, hvilken funnits till i många år, under det att däremot The International Shipping Federation kom till först i oktober förlidet år. Jag har den internationella redareföreningens statuter med mig men vill ej trötta kammaren med att göra några kommentarier öfver dem. Dock kan jag försäkra, att de offensiva afsikter, som herr Lindley hade påbördat denna institution, äro fullkomligt främmande för dess verksamhet. Den är till för gemensamt skydd mot anfall från internationella transportarbetareförbundet, som hotat med blockad på de mest aflägsna platser. Då föreningsrätten så varmt af herr Lindley omhuldats, torde han väl knappast kunna vägra oss redare en dylik föreningsrätt.

Nu frågar man, huru och på hvad sätt dessa båda institutioner kunna vara af den beskaffenhet, att Riksdagen kan finna anledning att stifta sådana lagar, att fartygsbesättningarna skola med 24 timmars notis utan vidare kunna bryta sina förut lagligen ingångna kontrakt.

För att kunna fatta, huru en sådan motion har kunnat väckas, skall man känna till hvilket värde ingångna kontrakt ha på ett

*Om rätt för
sjömän att ef-
ter uppsägning
afmönstra i
svensk hamn.*

(Forts.)

visst håll. För dem som känna sjölagen torde det icke vara obekant, att § 82 ger sjömannen rätt att efter hvarje resa afmönstra. För motionären och många af oss torde det ej heller vara obekant, att vår sjölag i detta fall är fullt ut lika modern som de flesta nationers. England t. ex. införde 1906 skärpta bestämmelser för det slags brott, för hvilka motionären förra året sökte afskaffa hvarje straffbestämmelse.

Emellertid har det i vårt land blifvit praxis att mönstra besättningarna på årskontrakt. Detta sker också af fullt naturliga och praktiska skäl. Då ångbåtsflottan tillväxte och segelfartygen mer och mer försvunno, var det gifvetvis lämpligt att mönstra besättningarna på viss tid för att slippa att mönstra om för hvarje resa, så som skulle bli fallet med fartyg, som kanske hvarje vecka anlöpa svensk hamn. Genom denna nu införda praxis, som ock i lagen är medgifven, tillförsäkras besättningen stadigvarande sysselsättning och jämn inkomst året rundt i stället för att, såsom i England, behöfva lämna fartyget hvarje resa och göra af med de besparingar, som möjligen kunnat samlas. Jag kan anföra exempel på, att det finnes sjömän, som på detta sätt haft jämn sysselsättning å samma fartyg 25 år. Dessa årskontrakt ingås fullkomligt frivilligt, hvarför det står hvarje sjöman fritt att vägra mönstra på årskontrakt. I praktiken tillämpas de så, att ingen vägras afmönstring, om annan lika god man finnes att få. Uppkommande sjuklighet är naturligtvis i första hand giltigt skäl för afmönstring. Det torde ju också för hvar och en stå som en själfklar sak, att det icke kan ligga i kaptenens eller redarens intresse att behålla en motvillig man i tjänsten, ty sjömannens yrke är af den beskaffenhet, att det mer än de flesta kräver villighet och raskhet vid arbetets utförande.

Hvad däremot beträffar ett opåräknadt skiljande från tjänsten af alle man, som herr Lindley afser, skulle det vid inträffad strejk blifva af lamslående verkan för landets hela handelsflotta.

Som ett bevis för hur herr Lindleys uttryck »tryckande tvångstjänst» å svenska fartyg ej kan tillämpas, kan jag anföra, att så snart plats kan beredas vårt i engelsk och annan utländsk tjänst varande sjöfolk, komma de med förkärlek hem, ehuru hyrorerna äro lägre, och det just på den grund, att å svenska fartyg få de stadigvarande sysselsättning, bättre mat och humanare behandling, i stället för att efter hvarje resa bli afskedade och få gå i land.

Jag tror icke att sjöfolket önskar en sådan lag som den föreslagna, ty nu kunna de arbeta under lagens skydd utan att behöfva indragas i arbetsstriderna i land. Erfarenheten under sista årens arbetsstrider ger mig stöd för detta påstående. Att detta förhållande skall vara en nagel i ögat på transportarbetareförbundet förändrar icke fakta.

Det har utlofvats, att Riksdagen redan innevarande år skall få sig förelagd en arbetsaftalslagstiftning, som vi alla hoppas skall blifva sådan, att vi med enighet kunna samverka för dess tillkomst på en rättvis basis, rättvis såväl uppåt som nedåt. Denna

lagstiftning kan dock icke baseras på rätt för den ena parten att när som helst bryta ett ingånget kontrakt, utan på den basis, att ingångna kontrakt skola obrottsligen hållas af båda parterna intill kontraktstidens utgång och det vid straffpåföljd. Om detta gäller kontrakt i allmänhet, måste det i en högre grad gälla kommunikationskontrakt, hvarom här är fråga, ty handelsflottan är landets kommunikationsled utåt, liksom järnvägarne äro det inåt.

På grund af hvad jag sålunda anfört anhåller jag, herr talman, att få instämma i utskottets yrkande, att ifrågavarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman, mina herrar! Då jag biträdt den reservation, som är fogad vid föreliggande utskottsbetänkande, har det icke varit af någon särskild ömhet om sjömannens strejkrätt, utan därför att jag icke kunnat komma ifrån den uppfattningen, att sjölagens nuvarande stadganden lätt kunna medföra en onödigt hårdhet mot sjöfolket. Det kan hända, att en sjöman på grund af sjukdom eller sjuklighet önskar frångå sitt mönstringsaftal, innan den bestämda tiden är slut; det kan hända, att han har befogad anledning till missnöje med fartyget, dess sjövärdighet, kosten eller andra förhållanden ombord. Det synes därför, som om det icke skulle vara obilligt, att man åtminstone tar under öfvervägande, huruvida det icke skulle låta sig göra att något mildra de nuvarande hårda bestämmelserna. Jag anser mig så mycket mer befogad att hysa den åsikten, att det kan gå för sig att undersöka den saken, som en framstående skeppsredare här i kammaren för ett par år sedan, då denna fråga äfven var uppe, uttalade den mening, att våra bestämmelser i detta afseende nog vore tämligen stränga — ja, jag tror, att han använde uttrycket drakoniska. Och då Första kammaren i dag för en stund sedan debatterade detta ärende, lär lagutskottets ordförande, som tillika är stor delägare i fartyg, ha yttrat, att om man endast ser på lagens bestämmelser i detta fall, de nog kunna leda till hårdhet mot sjömännen. Han menade emellertid, att det icke vore så farligt att de voro stränga, ty de tillämpades icke, emedan befälhafvare och redare alltid äro så humana, att om en sjöman har befogad anledning att begära befrielse från sitt mönstringskontrakt, en sådan befrielse icke blir förvägrad. Men just detta, som sålunda anförts till försvar för sjölagens nuvarande stadganden, anser jag med fog kunna åberopas till stöd för reservationen, ty man har naturligtvis icke den ringaste garanti för att alla redare och befälhafvare skola vara lika humana.

För öfrigt synes också den åberopade omständigheten, att Amerikas och Englands sjölagar medgifva större frihet för sjömännen att få afmönstra, utgöra ett stöd för den mening, att det förtjänar att tagas under ompröfning, huruvida icke ökad frihet i detta afseende kunde beredas äfven de svenska sjömännen. Det sades visserligen af den föregående ärade talaren, att sjöman, som

Om rätt för sjöman att efter uppsägning afmönstra i svensk hamn.
(Forts.)

Om rätt för sjömän att ef- fartyg — skulle vara mycket benägna att då de komma hem i stället taga hyra på svenska fartyg — ja, han sade till och med att de med förtjusning göra detta. Ja, detta är naturligtvis i svensk hamn.

(Forts.)

möjligt, ty det förhåller sig väl så, att på somliga svenska fartyg folket har det bättre än på somliga engelska, men såsom allmän regel tror jag knappast det kan vara riktigt att säga, att folket har det bättre på svenska fartyg än på engelska eller utländska i allmänhet. Jag minnes särskildt från en debatt i detta ämne för några år sedan, att en präst, medlem af kammaren, berättade, huru på en sjömansprästkongress i Hamburg för några år sedan en samling sjömanspräster kommit öfverens om, att det vore sorgligt att de svenska sjömännen i så stor utsträckning öfvergäfvade de svenska fartygen och sökte tjänst på utländska, något som förklarades bero på, att de icke hade det så bra på de svenska som åtminstone på en del utländska fartyg. Jag vill härmed icke säga, att i allmänhet förhållandena skulle vara bättre på de utländska fartygen.

A andra sidan vill jag gärna medgifva, att utskottet kan ha rätt i, att det aftal, hvarigenom sjömän förhyras till tjänst ombord på fartyg, kräfver särskilda rättsliga garantier för sitt uppfyllande. Men jag kan icke inse, att ett bifall till reservationen skulle innebära, att man alldeles skulle släppa dessa garantier, utan det låter tänka sig, att tillfredsställande sådana skulle kunna ernås utan att man därför bibehåller de nuvarande nog så hårda bestämmelserna.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Häri instämde herrar *Jansson* i Edsbäcken och *Karlsson* i Fjäl-

Herr *Lindley*: Jag begärde ordet för att bemöta något af hvad herr *Lundgren* sagt. Jag har aldrig stuckit under stol med, att denna sjöfolkets rätt att få afmönstra äfven skall kunna utnyttjas vid strejktillfällen. Med samma rätt som alla andra samhällsmedlemmar kunna strejka, om de finna sina villkor olidliga, skall väl äfven sjöfolket ha en sådan möjlighet. Jag kan icke förstå, af hvilket skäl det folk, som engageras i sjöfarten, icke skall ha denna sista utväg, om ställningen är outhärdlig, och hvarför skola just redarne ha rättighet att säga: vi betala folk, som vi vilja. Hvad svarade redarne i fjol, då sjöfolket framställde begäran om förbättrade villkor? »Så länge sjölagen lyder som den gör, anse vi olämpligt att träffa aftal, hvarigenom vi rubba densamma.» Så svarade de och samtidigt afslogo de alla framställningar om förbättrade löner. Det är alldeles själfklart, att de vilja lämna orubbadt ett förhållande, som är så fördelaktigt för deras intressen, men det är icke bara dem saken gäller, utan det är en rent rättslig fråga, en frihetsfråga för sjömännen att få komma ifrån ett fartyg, på hvilket de icke trifvas. Hvarför

skola de hållas fångna, hvarför skola de hållas kvar på en olidlig plats? Om man anställer en person på någon annan plats, icke kan man då hålla honom kvar mot hans vilja, men till sjös gör man det. Och hvarför? Jo, därför att lagarna medgifva det. Men det är därför icke rätt. De gamla lagarna ha till och med tagit hänsyn härtill, ehuru den nya sjölagsrevisionen tappat bort den punkten helt enkelt.

Om rätt för sjömän att efter uppsägning afmönstra i svensk hamn.

(Forts.)

Jag ber vidare att få säga några ord med anledning af hvad den ärade skeppsredaren drog fram beträffande min motion. Han säger, att redareföreningens förhyrningskontor äro till för att anskaffa hyggligt sjöfolk och befria sjöfolket från nödvändigheten att betala afgift. Är det uteslutande för det ändamålet de inrättats? Handen på hjärtat! Nej, jag är öfvertygad om, att det är en sak, som minst oroar herrar redare, om sjömännen få betala en smula för att skaffa sig hyra, men redarna ha funnit, att detta sätt att skaffa sig personal är ett tjänligt medel att ytterligare binda folk, då de veta, att ingen sjöman kan komma ombord på ett fartyg annat än genom deras agenter. Härvid ha redarne till och med gjort något, som är stridande mot lagen. Tala om aftal! Hvad mena herrar redare med Svenska redareföreningens betygsbok? Det är helt enkelt stridande mot förordningen, att redarne utgifva en särskild betygsbok, ty det är stadgadt, att sjömansboken är den enda, som skall gälla, och att i densamma skall vederbörande befälhafvare inför sjömanshusets ombudsman göra anteckningar om sjömannens duglighet. Den bestämmelsen gå nu redarne förbi och utfärda en särskild betygsbok, utan hvilken ingen sjöman kan få plats. Och i denna bok ha de infört ett sådant privilegium som rätt för sjömannen att få olycksfallsersättning, något som lagstiftarne varit nog flata att icke tvinga redarne att betala, fastän Andra kammaren för tio år sedan uttalade sig för att sjömän snarast möjligt borde få olycksfallsförsäkring. Nu gifva redarne olycksfallsersättning och knyta den samman med betygsboken, som är, det vågar jag här förklara, fullständigt olaglig. Men det frågar man icke efter. Man gör det ändå. Ville skeppsredarne ordna denna platsanskaffning på ett förnuftigt sätt, hvad vore då enklare än att officiellt anknyta den till sjömanshusen? Jag anser, att det vore fullkomligt korrekt och berättigadt, om från redarehåll man framkomme med ett yrkande, att sjömanshusen skulle öfvertaga denna roll att vara arbetsförmedlare. Härtill ha sjömanshusen nästan skyldighet, ty i den gamla förordningen fanns det inryckt den bestämmelsen att en s. k. Watersshouten skulle finnas anställd vid sjömanshusen med uppgift att granska sjöfolks duglighet och rekommendera sjömän till vederbörande befälhafvare. Den bestämmelsen är nu borttagen, men likväl tvingar man sjöfolk att fortfarande betala en s. k. plåtafgift af 1 % å lönen till sjömanshuset. Och detta icke för något annat ändamål än att de möjligen skola komma i åtnjutande af någon hjälp från sjömanshuskassorna. Huru stor den hjälp är, som sjömännen erhålla, har en verk-

Om rätt för ställd undersökning visat, då den nödgats konstatera, att den-
 sjömän att ef- samma hufvudsakligen gått till herrar befälhafvare, men icke till
 ter uppsägning sjöfolket. Sjömännen ha fått en liten försvinnande bråkdel af
 afmönstra i sina egna inbetalda pengar, men lejonparten har delats broder-
 svensk hamn. ligt på befälet.
 (Forts.)

Vidare säger herr Lundgren: Vi betala våra agenter själfva och dessa förhyrningskontor äro sålunda icke några filialer till sjömanshusen. Nej, det fattades bara, att sjömanshusen till och med skulle bekosta dessa agenter, som redarne begagna. Det är sannerligen att gå väl långt redan det att man utan tvekan tar och anlitar officiella representanter, personer, som äro anställda vid sjömanshusen och till hvilka sjöfolket har att vädja, om någon orätt begås. Och så säga redarne: Vi betala dem ju själfva. Jo, det är snyggt. Det är sannerligen så, att det är hvarje sjömans skyldighet att protestera, och det är icke blott från mig denna protest må komma, utan från hvarenda sjöman, som finnes på svenska fartyg.

Så säger samme talare, att det är förmånligt för sjömännen att vara bundna för längre tid, ty därigenom hållas de i arbete hela året, under det att de i andra länder afskedas efter hvarje resa och sedan få gå arbetslösa. Ja, jag erkänner, att det ligger en fördel i att de kunna stanna länge ombord på samma fartyg, men kan icke samma system tillämpas äfven om de ha rätt att afmönstra? Behöfver en sådan rätt betaga sjömännen möjligheten att stanna ombord på ett fartyg huru länge som helst? Jag har icke begärt, att det skall bli obligatoriskt, att, såsom i England är fallet, så snart ett fartyg kommer tillbaka, sjöfolket skall afmönstra, utan jag blott påyrkar rätt för sjömännen att afmönstra, om de vilja. Det finnes exempel, som visa, att det icke alltid är förmånligt att de äro tvungna att stanna kvar. Förlidet är, ungefär samtidigt med att vi behandlade detta ärende, inträffade, att vid Skeppsbron en besättningskarl på en af Sveabolagets ångare sköt sig. Han hade begärt att få afmönstra, men fått nej. »Ja», sade han, »då skola Ni taga mig härifrån som lik», och så sköt han sig. Det fanns icke något annat sätt att komma ifrån fartyget än att taga lifvet af sig och sålunda lämna fartyget och lifvet samtidigt.

Jag skall också be att få anföra en del fakta, som i någon mån jäfva påståendet, att svenska sjömän komma ofta tillbaka och söka sig plats på svenska fartyg efter det de seglat i utländsk tjänst. Såsom förtroendeman för sjöfolkets organisation har jag ganska väl reda på, hur många det är som komma tillbaka. Våra böcker skulle visa, att de sjömän, som finnas på svenska fartyg, äro i allmänhet i åldern 18—20—23 år, och sedan försvinna de och komma aldrig tillbaka igen. Det är alltjämt nya och åter nya skaror som år efter år tagas från landsbygden till anställning först på små fartyg och sedan på större för att därefter försvinna. Hvarpå beror nu detta? Jo, därpå, att de svenska redarne infört ett system, som är stridande mot alla system i hela vida världen,

nämligen att de mönstra hela sina besättningar bestående uteslutande af jungmän och lättmatrosor, hvilket gör, att då en person vuxit upp och blifvit kompetent, det icke finnes möjlighet för honom att erhålla någon bättre plats, utan han måste emigrera till Tyskland, England, Amerika eller Danmark. Från Danmark till exempel meddelas, att en stor del af medlemmarne i deras organisation äro svenskar: svenska eldare, svenska sjömän o. s. v. hela vägen igenom. Svenskt sjöfolk öfversvämmar hela jorden och det är gifvetvis till stor skada för landet, att denna emigration får äga rum år från år. Saken har också uppmärksamrats. Jag har här i min hand en rapport från år 1906 från vår konsul i London. Han skriver: »Våra skeppsbefälhafvare klaga ofta däröfver, att svenska sjömän numera vanskligen stå att erhålla för tjänst på svenska fartyg. Till hvilken grad denna klagan är befogad kan törhända vara mindre lätt att afgöra, då jämväl målsmän för andra sjöfartsidkande nationer förklara sig arbeta med svårigheter, när det gäller skaffa skeppsbesättningar bland egna landsmän. Dock må utan öfverdrift kunna sägas, att svenska sjömän oftare än sjöfolk tillhörande andra europeiska nationer söka hyra under främmande flagga. Då för några år sedan statistik upprättades öfver brittiska handelsflottans bemanning konstaterades sålunda, att bland de utlänningar, som voro anställda i brittisk sjötjänst, svenskarne kommo i allra främsta rummet med ett antal af öfver 6,000. Det kan emellertid icke sägas, att den på sådant sätt emigrerande delen af vår sjöfarande befolkning såsom regel uppnår bättre lefnadsvillkor i främmande tjänst än under vår egen flagga, hvarför det i hvarje hänseende vore en vinst, om denna utvandrareström kunde hämmas. I någon mån antages detta skola vara en följd af den nya lagen om brittiska handelsflottan, som bland andra villkor för förhyrning ombord å fartyg, hemmahörande i det förenade konungariket, också föreskrifver, att den sökande skall vara kunnig i engelska språket. Å andra sidan ha likväl lättnader införts i de brittiska naturalisationsformaliteterna för sjömän, hvilken åtgärd befaras kunna medföra, att en ännu större del af vårt bästa sjöfolk förvärfvar medborgarskap här i landet, än hvad fallet var under den äldre lagstiftningen.» Det är sålunda icke nog med att de emigrera, utan de förvärfva äfven medborgarrätt i främmande land och vända aldrig åter.

Slutligen vill jag säga, att jag kan vara ense med den ärade representanten från Göteborg därom, att kontrakt och aftal skola hållas. Jag är icke alls någon beundrare af att bryta aftal, och jag önskar blott, att jag hade möjlighet att nu gå in på frågan härom. Jag hoppas emellertid att snart få tillfälle därtill, då frågan om aftalsbrott skall komma före, och då tror jag, att den ärade representanten från Göteborg skall få tillräckligt att göra med att sopa rent för sin egen dörr. Om nu för öfrigt denna möjlighet till afmönstring gifves i lagen och sålunda sjöfolket får rätt att afmönstra, så behöfva ju inga aftalsbrott före-

Om rätt för sjömän att efter uppsägning afmönstra i svensk hamn.

(Forts.)

*Om rätt för
sjömän att ef-
ter uppsägning
afmönstra i
svensk hamn.*

(Forts)

komma. Om de lämna sin tjänst under sådana ändrade lagbestämmelser, kan det icke bli tal om aftalsbrott, ty då göra de blott hvad de ha rätt att göra och hvad de gjort sedan urminnes tider ända sedan den tiden då vi först började skrifva lagar i vårt land. Jag kan icke se annat än att detta är en rättvisa, som man borde medgifva dem.

På tal om aftalsbrott vill jag påpeka ett förfarande från redarnes sida, som visserligen icke direkt innebär aftalsbrott, men hvarvid man icke följer de i sjölagen fastställda bestämmelserna, och jag hoppas att herrar redare taga frågan härom under välvillig ompröfning. Vår sjölag, som ju afser att gälla såväl redare som sjöfolk, ger icke sjömannen rätt att afmönstra under kontraktstiden, men om han mönstrat på ett år, kan ej heller redaren bli af med honom förrän året är gånget. Har detta praktiserats? Nej, aldrig under många år, och jag vill uppmana de närvarande redarne att, om de kunna, påvisa, att de härvid följt lagens bestämmelser. När vintern kommit och de ansett lämpligt att upplägga, ha de gjort det och afmönstrat besättningen. Det har hetat, att besättningen frivilligt gått med på afmönstringen. Nej, den har varit så illa tvungen. Redarne ha sålunda mönstrat af dem, men för detta fall finnes i lagen en bestämmelse, som säger, att sjömannen skall äga rättighet att utfå en månads extra hyra. Mig veterligt har det aldrig ifrågakommit, att en redare uppfyllt denna klara bokstaf i lagen. Redarne ha ansett det vara förmånligare för sig att icke utbetala denna ersättning. Äfven detta vittnar om huru litet sjöfolk har förstånd att bevaka sina rättigheter, då de icke ens försökt att anställa åtal för att utfå denna dem tillkommande rätt.

Alla dessa omständigheter visa tydligt och klart, hvilken part som har den största förmågan att skydda sina intressen, såväl politiska som fackliga, och det är därför som jag tror, att Andra kammaren icke nu gör någon orättvisa genom att här uttala sig för reservationen.

Herr Broström: Herr talman, mina herrar! Vi undgå sedan några år tillbaka icke att hvarje år i islossningen få en liten sjöstrid här i kammaren genom herr Lindleys ingripande, och att han sannerligen icke lägger någon olja på vågorna för att dämpa striden, ha vi nog fått bevittna, senast af det anförande han nyss hållit. Jag skall försöka, såvidt möjligt, att anlägga en något lugnare ton vid behandlingen af den föreliggande frågan, och i den mån jag kan, med den ensidiga ställning en arbetsgifvare alltid får till en arbetarefråga, söka något klarlägga densamma.

Först kunna vi väl vara alldeles ense om, att det ligger i arbetsgifvarens intresse att aldrig söka kvarhålla en arbetare, som icke själf vill kvarstå i tjänsten, och i trots därpå att den öfvervägande delen af våra sjömän mönstras på s. k. seglationstid, förekommer dylik afgang från fartygen nära nog för hvarenda resa.

Oupphörligt lämna sjömännen sin tjänst, än af den ena anledningen och än af den andra, med rätt eller orätt. Vi redare äro så fullkomligt vana vid detta, att vi icke fästa oss därvid, trots att det orsakar oss kostnader, särskildt i det fall att man har fartyg gående på farvatten, där det är mera obekvämt att göra dylika ombyten. Herrarne skola icke tro, om också herr Lindley ville framställa sjömannens arbete ombord på fartyget så som om det försigginge under några medeltida former, att sjömannens rätt är så kringskuren. Att 1891 års sjölag förändrade villkoren för hans tjänst gentemot 1864 års, är en alldeles naturlig följd af sjöfartens omläggning från hufvudsakligen segelfartygs- till hufvudsakligen ångfartygsrörelse. Därigenom måste det gamla arbetsaftalet, som var afsedt gälla för resa, förändras, enär fartygen kommo att utföra relativt kortvarigare resor än förr var förhållandet.

Jag skall tillåta mig att i all korthet rekapitulera de paragrafer i sjölagen, som handla om hyresaftalet och de rättigheter, som tillkomma sjömännen. Stadgandena härom återfinnas i § 82 och följande till och med § 90. I § 82 säges, att hyresaftalet upphör, när fartyget ankommer till förhyrningsorten eller annan svensk hamn, där resan slutar. Herr Lindley har nu förklarar, att det innebär en stor orättvisa, att redarne då icke betala sjömännen en månads ersättning. Jag har verkligen hittills aldrig hört den uppfattningen framställas, att redaren, då seglationsåret upphör eller resan slutar, skall till sjömännen betala en månads hyra såsom ersättning. Tror verkligen någon af herrarna, att en redare avslutar sitt fartygs verksamhet endast för att få afmönstra besättningen och kasta den i land?

Jag skall tillåta mig att belysa saken med exempel ur såväl min egen som andras erfarenhet, särskildt ur min egen.

Då vi med fartyg, som kostat många hundra tusental kronor stycket, under de senaste åren icke kunnat segla in ett öres förtjänst under vintermånaderna, har jag likväl för besättningarnas skull sökt hålla fartygen i gång så länge de ej gått utan alltför stora förluster. Så hafva äfven mångfaldiga andra redare gjort.

I 83 § säges att sjömännen, när han efter sista påmönstringen varit i tjänst i två, eller på resa bortom Kap Horn eller Goda Hoppsudden, tre år, har rätt att erhålla entledigande å första ort, som för lossning eller lastning därefter anlöpes. Det säges af reservanten, herr Lindhagen, att sjömannens anställning ombord å fartyget har ganska lång varaktighet. »I allmänhet», säger han, »uppgår den till ett helt år». Jag får för min del säga, att det synes mig, att denna aftalstid är skäligen kort. Skulle man anmärka något mot aftalstiden öfver hufvud taget med hänsyn till att den skall betrygga individens utkomstmöjligheter, skulle man säga, att den ej är tillräckligt lång. Ett år är en kort aftalstid. Aftalstidens korthet är ett förhållande, som beror på sjöfartens egen natur. Men att man skall beteckna denna tid som lång, är verkligen en egendomlig uppfattning.

§ 85 säger, att sjöman, som visar, att han kan få fartyg att föra, äger rätt att erhålla entledigande, om han utan ökad utgift

Om rätt för sjöman att efter uppsägning afmönstra i svensk hamn.

(Forts.)

*Om rätt för
sjöman att ef-
ter uppsägning
afmönstra i
svensk hamn.*

(Forts.)

för redaren sätter annan duglig karl i sitt ställe. Det samma gäller, där anställning såsom förste styrman eller ansvarsmaskinist erbjudes sjöman, som är förhyrd i ringare ställning.

I § 86 förekomma stadganden för det fall, att sjöman blifvit illa behandlad: »Visar sjöman, att befälhafvaren mot honom förfövat grof misshandel eller underlåtit att mot sådan misshandel, som af annan ombord förfövats, gifva honom påkalladt skydd, eller att befälhafvaren förhållit honom försvarlig kost, äge han rätt att erhålla entledigande. — Sjöman, som af sådan anledning frånträder tjänsten, erhåller hyra för den tid, han tjänstgjort, och därutöver för en månad så och, därest han lämnar tjänsten annorstädes än å förhyrningsorten, extra hyra.

Den viktiga 87 § stadgar rätt för besättningen att afmönstra, om fartyget icke är i sjövärdigt skick. Jag tror, att de, som intressera sig för den nuvarande sjölagen, minnas, hvilket ofantligt intresse, som formuleringen af denna § väckte, och huru många gensagor denna formulering väckte från redarehåll på grund af den rättighet, som i §:n inrymtes åt besättningen att, om fartyget icke är i sjödugligt skick, lämna fartyget, och på grund däraf, att det icke pålågges något disciplinstraff, om därigenom fartyget uppehålles utan anledning, utan endast ett penningestraff. Han skall ersätta, hvad han kan, hvilket i realiteten icke har någon betydelse.

§ 88 säger, att om fartyget försäljes till utländsk man eller eljest upphör att vara svenskt, skall besättningen, liksom enligt § 87 hafva rätt att erhålla entledigande.

§ 89 handlar om det fall, att sjöman är oduglig.

§ 90 säger: Blir sjöman sjuk eller skadad, skall befälhafvaren åt honom bereda nödig vård ombord eller i land. Är han till följd af sjukdom eller skada för längre tid urståndsatt att fullgöra sin tjänst, eller är han behäftad med venerisk sjukdom, äge befälhafvare entlediga honom ur tjänsten. — — — Sjöman, som eljest, medan han är i tjänst, varder sjuk eller skadad, njute full hyra äfvensom sjukvård på redarens bekostnad, så länge han är kvar i tjänsten. Varder han entledigad, erhåller han hyra, till dess han afmönstras; eller, om afmönstring icke äger rum, till den dag, då fartyget går vidare, äfvensom sjukvård på redarens bekostnad under fyra veckor, räknade från den dag, då hans rätt till hyra upphörde».

Dessa äro de hufvudsakliga bestämmelserna rörande sjömans rätt att erhålla entledigande från sin anställning ombord å fartyget. Jag tror icke, att det är rätt att säga, att dessa äro ensidiga och medeltidsmässiga, som herr Lindley på något ställe uttryckte sig. Nej, mina herrar, denna fråga, som herr Lindley vill hafva fram, nämligen att sjömannen skall kunna lämna fartyget efter 24 timmars notis, afser endast att bereda rederinäringen ett afbräck, utan att, efter hvad jag tror, kunna bereda sjöfolket någon fördel. Förhållandet är, att ett fartyg, som icke är sjövärdigt, icke får gå till sjöss; och i hvarje fall ådraga sig befälhafvare och redare ansvar, böter eller eventuellt fängelse, om de gå till sjöss med icke sjövärdigt fartyg, d. v. s. ett fartyg, som bl. a. icke äger tillräcklig be-

maning. Vi skola icke se frågan ur synpunkten af en allmän strejk, som herr Lindley gjorde, utan tänka på det lilla partiella kriget i fråga om rederinäringen, som här naturligen med största lätthet kan etableras.

Det är därför, som dessa bestämmelser, till synes ganska obetydliga, i verkligheten skulle innebära en stor fara för just vår rederinäring med de korta resor, som våra fartyg numera göra. Häruti finnes en väsentlig skillnad från de långa resorna, där det icke skulle innebära någon likartad svårighet. Jag vill som exempel taga de resor, en del af mina fartyg göra på Ostasien. Först var det uppgjort, att besättningen skulle stanna under seglationstiden, men då hände ofta, att de ville afmönstra. Sedan man börjat tillämpa principen att låta dem mönstra per resa — den varar omkring sex månader — stannade de mycket hellre kvar än förut. Detta betyder emellertid ingenting för den fråga, som här är före, nämligen hur vår rederinäring här skulle röna inverkan. Man får icke jämställa våra förhållanden med dem i England och Amerika med deras långa resor. Där har principen ändock gått ut till sjömännens oförför på så sätt, att de kastas i land, då fartyget nått sin bestämmelseort. Huru göra de engelska redarna, då fartygen komma t. ex. till la Plata-länderna och andra aflägsna farvatten? De hyra folket till resans slut och när det är dåliga fraktkonjunkture, kasta de dem sedan i land. Det är deras sätt att behandla dem.

Trots att vi icke hafva några lagbestämmelser om, hvad som till sjömännens bekvämlighet skall finnas i fartygen, såsom förhållandet är i England, hafva vi svenska redare dock omsorg om våra sjömän och vidtagna åtgärder för att göra det trefligt för dem. Och jag vet, huru man på de engelska variven mången gång skrattar åt att vi lägga ned så stora summor för våra sjömäns trefnad.

Det är icke att undra på, att denna sjölagsändring, som nu å nyo kommit på tal, väckt en ganska enstämmig opinion hos redarna, därför att man vet, hur den faktiskt kommer att utnyttjas till vår sjöfarts skada, utan att — jag vågar påstå det — den kommer att bringa sjömännen någon som helst ekonomisk vinst. Ty det är icke på vår ekonomiskt undergräfvda sjöfartsnäring, som sjömännens förbättrade ställning skall byggas. Hade icke vår sjöfartsnäring under de senaste åren arbetat under så tryckande konjunkture, hade näringsmäns målsmän kunnat tillmötesgå de fordringar, som förra året framställdes. Icke *alla* dessa hade kunnat tillmötesgå, ty någon oresonligare framställning, än den som förra året gjordes af fackföreningen med hänsyn till jungmäns och lättmatrosers löner, kan knappast tänkas, och jag beklagar, att jag ej har den detaljerade framställningen här. Jag medgifver emellertid, att det för de fullt utbildade sjömännen och eldarne vore önskligt, att sjöfartsnäringen snart kunde medgifva en ökning af lönen. Men jag får säga, att de kraf, som framställdes från fackföreningen rörande särskildt lönerna i fråga om nybörjare voro sådana, att man, om man jämför dem med lönerna i land för motsvarande åldrar, måste beteckna dem som oresonliga. Jag vill alltså icke säga, att redareföreningen kunnat

Om rätt för sjömän att efter uppsägning afmönstra i svensk hamn.

(Forts.)

*Om rätt för
sjömän att ef-
ter uppsägning
afmönstra i
svensk hamn.*

(Forts.)

gå in på alla de framställda krafven, men jag är öfvertygad om att, om sjöfartsnäringens ekonomiska läge varit sådant, att om man kunnat åstadkomma en förbättring så hade icke herr Lindley gifvit vika. Då hade det blifvit en lönerörelse à tout prix, men nu saknade den sitt ekonomiska berättigande, och därför drefs icke saken fram.

Herr Lindhagen: Vi hafva nog alla i kammaren fått den lifliga uppfattningen, att de djuggående ekonomiska intressen som här på bägge sidor stå emot hvarandra, hafva sin stora betydelse, och man kan medgifva, att såväl rederinäringen kan hafva sina bekymmer som sjöfolket sitt betryck.

Nu har den siste talaren — och det skedde äfven i lagutskottet från den som förde rederinäringens talan där — lagt betoning på att man icke kan gå in på en sådan förändrad lagstiftning, därför att rederinäringen skulle komma i ett sådant ekonomiskt betryck, att den icke kunde reda sig och uppehålla sig, utan att vi måste bibehålla den nuvarande lagstiftningen, därför att en ändring skulle sannolikt missbrukas af sjöfolket i syfte att rederinäringen icke skulle känna påräkna den inkomst och den vinst, som den måste hafva för att kunna äga bestånd. Detta är tvistefrågans kärnpunkt. Men å andra sidan får man reducera saken till rätta proportioner. Ingen af oss kan väl tänka sig, att denna stora intressekonflikt mellan högsta vinst och högsta lön som utspelas på såväl sjöfartsnäringens som på de flesta andra områden, att den skall få regleras i redarnes intresse på det sättet; att ingen ändring får ske i den lagstiftning, hvarigenom sjömännen hållas i större beroende än andra arbetare i denna stora sociala strid.

Som herr Lindley påpekat, har frågan äfven ett rättsligt intresse. Det är i våra tider en rättslig synpunkt, att ett aftal icke skall fasthållas så långt, att individens frihet försvinner eller obehörigen begränsas; och jag vill gentemot den föregående talaren framhålla, att den faktiska bestämmelsen om en aftalstid på ett år i vår tid icke är en rättslig bestämmelse. Arbetaren kan icke komma ifrån denna långa aftalstid, sjömännen äro så godt som tvungna att gå in på densamma, då den finnes intagen i redarnes blanketter och formulär. En sjöman måste hafva rättighet, att, liksom andra arbetare, vara en fri medborgare äfven i sina arbetsaftal. Huru frågan om den stora sociala kampen mellan högsta vinst och högsta lön skall utkampas blir en sak för sig. Men icke går det an att börja lösa frågan på det sätt, att man bibehåller lagar, som äro antikverade och betungande för sjöfolket till garanti för sjöfartsnäringens behöriga vinst, och ur denna synpunkt har jag ansett det vara omöjligt att kunna gå med på utskottets betänkande. Nu har herr Lindley framhållit — jag har icke hunnit studera förhållandena så noga, men det förefaller mig, som om han hade rätt, något som också synes bekräftadt af den föregående talaren — att rätt för svenska sjömän att afmönstra i inhemska hamn, när de komma dit, fanns i

1864 års sjölag. Stadgandet härom har emellertid sedan fallit bort och återfinnes icke i 1891 års sjölag. Herr Lindley trodde, att detta var ett förbiseende, men den siste talaren sade, att det berodde på att sjöfartsnäringen undergått förvandling, i det man öfvergått från segel- till ångfartygsdrift. Därför måste en ändring ske, och sjömannens rätt att afmönstra i inhemsk hamn och återgå till hemmet måste tagas bort. Jag tror det är fullständigt oberättigadt att åberopa en sådan utveckling, hvarigenom sjöfartsnäringen industrialiserats och det gamla husbondeförhållandet kommit bort för bibehållande af en bestämmelse, som är öfverensstämmande med den gamle tjänstehjonsstadgan. Vi få väl finna oss uti utvecklingen sådan den är och gifva alla medborgare lika fri- och rättigheter och söka på andra grundvalar utkämpa den stora sociala striden mellan högsta vinst och högsta lön.

Nu sade den siste talaren, att sjömännen äro så vana vid att alltid få gå sin väg, när de komma i inhemsk hamn. Ja, i sådant fall bör denna sedvana då så mycket lättare kunna upphöjas till lag, det kommer icke att medföra någon öfverraskning för rederinäringen.

På grund af hvad jag nu anført, yrkar jag bifall till reservationen.

Herr Lundgren i Göteborg: Herr Lindley har beskrifvit mönstringskontoren såsom någonting, hvilket skulle inkräkta på till och med den lagliga sidan, och dragit i tvifvelsmål, huruvida vi haft laglig rätt att inrätta sådana. Han sade också, att vi å mönstringskontoren anställt folk, som tillhöra sjömanshusen. Ja, det är ju naturligt att man, när dessa mönstringskontor upprättades, antog folk som voro lämpliga att sköta dem, och om vissa vaktmästare från sjömanshusen, som kanske blifvit öfverflödiga och från hyresbyråerna blefvo antagna, är detta en helt naturlig sak. Det finnes, mig veterligen, icke något som helst olagligt i att vi utfärda betygsböcker för sjöfolk. Vi kunna likaväl utfärda sådana, som vi utfärda motböcker och vanliga betyg. Betygsböckerna ersätta delvis de betyg, som förut skrefvos på lösa blanketter, och hvilka sjömännen dels frivilligt och dels ofrivilligt tappade bort. Om herr Lindley ömmar för sjöfolket kan jag icke förstå, hvad som kan förarga honom i denna institution. Vi hafva på allt sätt sökt att tillgodose sjömännen både genom olycksfallsersättning och genom att betala deras förlorade effekter och till och med detta förargar herr Lindley. Det synes ligga en afundsjuke under detta. Kanske det är det, att sjömän dragits från sjömans- och eldarefackföreningarna till dessa kontor, som väckt ovilja hos herr Lindley. I så fall må han behålla den, vi komma nog fortfarande att se efter sjömannens intresse på detta område.

Vidare talade herr Lindley i stormande ordalag om det sjöfolk som reser ut, att det förhållande ägt rum under senare tider, att vi haft mera sjöfolk i utländsk tjänst än i vår egen. Men detta beror på att den svenska handelsflottan legat tillbaka. För när-

Om rätt för sjömän att efter uppsägning afmönstra i svensk hamn.

(Forts.)

Om rätt för
sjömän att ef-
ter uppsägning
afmönstra i
svensk hamn.

(Forts.)

varande ligger den fortfarande tillbaka i förhållande till den ställning vi borde intaga på världshafven. Men, såsom jag yttrade i mitt första anförande, när vi kunna bereda våra sjömän plats. komma de med förkärlek tillbaka till våra fartyg. Jag tycker jag borde hafva något så när reda på dessa saker. Jag har varit såsom sjöman både på engelska och svenska fartyg, jag har i många år tjänstgjort både såsom styrman och kapten och de sista tio åren varit redare. Jag tror därför icke att herr Lindley behöft taga sig en så våldsamt sjögående ton, när jag uttalade mig i dessa saker, ty jag tror mig, som sagdt, hafva lika goda förutsättningar som han att ha reda på dem. Hvad angår insinuationen om aftalsbrott, som herr Lindley slungade fram som en raket, tror jag icke, att den hade någon vidare effekt. Jag vill säga herr Lindley, att hvarken jag personligen eller svenska redareföreningen, mig veterligen begått något aftalsbrott och därför ber jag att få kasta insinuationen tillbaka på herr Lindley själf.

Vidare sade herr Lindley, att svenska skeppsredare icke betala folket dem tillkommande månadshyra när de afmönstra i utlandet. Detta bestrider jag på det bestämdaste. Jag har personligen utbetalt otaliga månadshyror för folk, som lämnat fartyget, då de enligt mönstringsrullans bestämmelser hade rätt att afmönstra i utlandet. Så har jag t. ex., då fartyget blifvit såldt i utlandet, låtit hemskicka besättningen och dessutom gifvit den en månads penningar. Jag tror icke, att herr Lindley har rättighet att slunga en sådan insinuation i näsan på de svenska redarna, att de icke fullgöra sina lagliga skyldigheter gentemot sjöfolket, när det gäller att betala deras extra förtjänster eller extra månadspenningar.

Vidare vill jag säga, att det vanligtvis förekommande mönstringskontraktet är årskontrakt. Däri stipuleras, att sjömannen skall följa fartyget, tills det i svensk hamn upplägges innevarande år. Om fartyget upplägges samma år i svensk hamn, har naturligtvis svenska redare icke någon skyldighet att utbetala extra månadspenning, därför att sjömannen kommit hem och kontraktet är slut.

Medan vi hafva denna sak uppe, vill jag särskildt betona, hvad jag sade i mitt första anförande, nämligen att de svenska sjömännen äro bättre betjänta med dessa årskontrakt än med det, som herr Lindley föreslår eller rätt att afmönstra efter 24 timmars uppsägning. Jag framhöll detta icke såsom herr Lindley ville insinuera af fruktan för någon sjömansstrejk, utan med hänsyn till herr Lindleys transportarbetarestrejker. Det vore synnerligen förmånligt för sjömännen att vara lagligen bundna vid fartyget, ty i så fall kunde de svara herr Lindley: nej tack, vi äro bundna enligt lag, vi kunna icke strejka. Det har varit synnerligen förmånligt för dem under de oroliga tider, som nu existera, och intill dess vi fått en lag, som närmare bestämmer rättsförhållandena mellan arbetsgifvare och arbetare. Denna bestämmelse i mönstringskontraktet tillkom — herr Pettersson i Södertelge och herr Lindhagen vidrörde det något och jag ber att för min del ännu en gång få vidröra detsamma — när svenska ångbåtsflottan ökades med mindre fartyg, som

gingo på kortare resor, exempelvis mellan Göteborg eller Stockholm och England o. s. v. Det kunde icke vara hvarken för sjömän, redare eller befälhafvarne ombord lämpligt, att folket mönstrade af efter hvarje resa. Det vore fullkomligt rättsvidrigt, om en man skulle afmönstra efter en veckas eller fjorton dagars resa, ty i så fall finge kaptenen springa ut till sjömanshuset efter hvarje resa och skrifva nya kontrakt. Detta torde synas herrarna något barockt. Dessa årskontrakt äro fullkomligt lagliga, och därför har man i allmänhet ingått på dem. De äro fullkomligt lagliga därför, att lagen säger, »såvidt icke sjömannen är förhyrd på viss tid», och de äro tidskontrakt. Årskontrakten hafva stora fördelar, men nackdelarna äro minimala. Jag försäkrar, att under de trettio år jag varit till sjöss som befäl, dels styrman och dels som kapten, och under de tio år jag varit redare har det icke varit någon som begärt att få afmönstra, hvilken blifvit vägrad detta, om det funnits lämplig person att sätta i stället. Herr Lindley sade, att en matros skjutit sig, emedan han icke fick afmönstra, men den historien torde närmare behöfva utredas. Ingen torde taga för godt, att han sköt sig därför, att han icke fick lämna fartyget, och gjorde hau det, var han vansinnig. Han sköt sig icke därför, att han vägrades lämna fartyget, utan på grund af en fördunklad tankegång vid tillfället.

Detta säger jag för min egen räkning, men för alla svenska kapteners och redares räkning säger jag, att det icke förekommer och aldrig förekommit annat än i exceptionella fall att icke en person fått afmönstra, då han själf velat. Det skulle vara en dårskap af kaptenen att behålla en ovillig man i tjänsten. Vi behöfva rappt och dugligt folk och det kunna icke de vara, som man tvingar stanna ombord å fartyg. Jag vill icke längre upptaga kammarens tid med denna sjöbatalj som den kunde kallas, utan därför skall jag, herr talman, be att fortfarande få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindley: Jag tänkte begära ordet då herr Broström sade, att han icke kände till den paragraf, som handlade om sjöfolks rätt att få extra månadslön. Detta beror antagligen på, att denna paragraf 86 aldrig praktiserats. I § 91 sjölagen står det emellertid: »Installes resa till följd af krig, blockad, embargo, ut- eller införsel förbud, ishinder eller skada, som gör fartyget odugligt för resan, eller varder fartyget i afgångshamnen eller under resan af sådan anledning för längre tid uppehållet, må besättningen entledigas mot åtnjutande af hyra till afskedandet. För olyckas fartyget eller förklaras det efter timad skada icke vara iståndsättligt, eller uppbibras det och prisbedömes, eller tages det af sjöröfvere, upphörer hyresaftalet att vara gällande och besättningen erhåller hyra till och med den dag, då tjänstgöringen upphörde», och i § 92 stadgas: »Installes resa af annan orsak än i § 91 säges, eller entledigas eljest sjöman utan laga skäl, njute den entledigade hyra och reseersättning efterty i § 86 säges; dock

Om rätt för sjömän att efter uppsägning afmönstra i svensk hamn.
(Forts.)

Om rätt för
sjömän att ef-
ter uppsägning
afmönstra i
svensk hamn.

(Forts.)

att i händelse fartyget å utrikes ort upplägges i vinterhamn och besättningen af sådan anledning afskedas den i § 86 stadgade tilläggshyran för en månad icke skall utgå. Följaktligen, när fartyget upplägges i svensk vinterhamn, hvilket icke är undantaget i § 91 så skall sjöfolket enligt lagen vara berättigadt att få en extra månads hyra, men det ha sjömännen aldrig fått. Nu sade herr Lundgren, att han gifvit dem denna extra månads hyra, men han tillade försåtligt nog: »i utlandet». Ja, det tror jag nog, men här har man aldrig brytt sig om att tillämpa stadgandet, utan det har helt enkelt blifvit en död bokstaф, och sjömännen ha aldrig haft möjlighet att utfå sin rätt.

I England har man sökt komma undan denna svårighet att behöfva afmönstra manskapet för hvarje liten kort resa, i det man använder s. k. »running agreements», hvilket jag tror, att herr Lundgren känner till. Alla fartyg på kortare trader ha löpande kontrakt, gällande för sex månader. Men detta hindrar icke någon enskild sjöman att under tiden mönstra af. Liksom skeppsredarna ha rättighet att mönstra af mannen, så har också denne afmönstringsrätt sig medgifven.

Det är icke blott den engelska sjölagen, som tillåter sjöfolket att på så sätt mönstra af, utan detta gäller, såvidt jag vet, hvarenda sjölag med undantag af den skandinaviska. Förklaringen till dess särställning är, att bestämmelsen bortföll vid senaste sjölagsrevision. Jag har icke hört talas om, att den engelska sjöfarten blifvit ruinerad genom dessa frihetsbestämmelser. Tvärtom har den blifvit den största och starkaste i hela världen, och ändå har den och har haft de friaste bestämmelserna.

Jag tror sannerligen icke, att det föreligger något skäl, som berättigar att man fortfarande vidhåller, att en sådan rätt skall vara sjöfolket fräntagen, när man kan hänvisa till, att den rätten är medgifven i alla länder och att den gällt äfven för svenska sjöfolket från hansatiden ända fram till 1891, då den bortogs. Och jag tror icke, att de skäl, som från redarehåll framföras, äro bärande nog.

Herr Lindqvist: Herr talman, mina herrar! Herr Lundgren har i båda sina anföranden starkt betonat, att de svenska sjömännen skulle vara synnerligen tillfredsställda med den nuvarande ordningen, därför att de icke vid besök i svenska hamnar skulle behöfva deltaga i arbetsinställelse.

Jag vet nu ej, men jag har funderat på, om herr Lundgren fått något uppdrag af de svenska sjömännen att framföra en sådan mening. Det tänker jag mig dock, att han icke fått, då, såsom vi alla veta, han är skeppsredare och sålunda ej står i sådant förhållande till sjömännen, att de kunde ha gifvit honom ett sådant uppdrag. Jag tillåter mig af den anledningen och framförallt, då jag anser, att herr Lundgrens påstående ingalunda sammanfaller med den uppfattning, som gjort sig gällande hos arbetarna, att betvifla riktigheten af detsamma. Jag är öfver-

tygad om, att de svenska sjömännen nog ha samma uppfattning och känslor och känna så att säga ett med arbetarna i allmänhet. De skulle nog kanske ofta vilja göra gemensam sak med dessa arbetare för sina egna intressen jämväl, men de hindras ju gifvet på grund af det sakförhållande, som här i dag diskuterats, eller på grund af att lagen lägger hinder i vägen för dem.

Om rätt för sjömän att efter uppsägning afmönstra i svensk hamn.

(Forts.)

Det är emellertid icke för den sakens skull, herr Lindley föreslagit ändring i nuvarande förhållanden, utan det är för att bereda svenska sjömän möjlighet att, om de efter en längre resa finna förhållandena i hög grad olidliga, kunna få stanna hemma, oaktadt aftal ålägger dem att gå med till långt aflägsen hamn, innan afmönstring får ske.

Emellertid begärde jag ordet särskildt med anledning af herr Lundgrens yttrande af den anledning att jag icke vill, att han i egenskap af skeppsredare skall få gå härifrån med den fredsgloria, hvarpå han synes vilja göra anspråk, men som jag anser vara obefogad. Jag vill erinra om, att den fredliga ton, herr Lundgren lade i detta sitt anförande, när det gällde arbetsinställelser, möter man sannerligen icke hos Sveriges redareförening; och det är säkert, att om Sveriges redareförenings representanter fått råda 1908, hade vi här i landet då haft en lika mördande strid som den, vi fingo 1909.

Det är därför, herr talman, jag velat göra denna erinran, och jag anser, att herr Lundgren ingalunda företräder en kår, af hvilken ett anförande skulle kunna läggas på detta sätt, eller att han skulle äga grundad anledning att framträda som första förespråkare för en fredsidé, som hans organisation hittills i så ytterst ringa grad omfattat.

Herr Broström: Jag skall blott be att få säga ett par ord. Herr Lindley missförstår nog sjölagen. Jag skall icke närmare ingå på § 91, men jag skall i stället be att få rekommendera herr Lindley att litet närmare studera § 82, som tydligt säger, under hvilka förhållanden sjöman skall kvarstanna i tjänst eller erhålla entledigande i hemlandet.

Herr Lindley: Jag skulle vilja rekommendera den senaste talaren att läsa §§ 86 och 92 sjölagen.

Öfverläggningen förklarades härmed vara slutad. Herr talmannen framställde nu propositioner på dels bifall till utskottets hemställan, dels afslag därå och bifall i stället till den vid utlåtandet af herr Lindhagen m. fl. afgifna reservationen. Herr talmannen fann den förstnämnda propositionen hafva flertalets röster för sig, men som votering begärdes, uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 20, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet af herr Lindhagen m. fl. afgifna reservationen.

Voteringen utföll med 137 ja mot 65 nej, hvadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 4,17 e. m. för att åter sammanträda kl. 7 e. m., då detta plenum enligt utfärdadt anslag komme att fortsättas.

In fidem

Per Cronvall.